

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Barbora Hylmarová

**Jezdecká socha Jana Žižky na Vítkově:
Prameny k vytváření pomníku ve fondu Bohumila Kafky**

Equestrian monument of John Zizka on the Vítkov-Hill:
sources to the work of Bohumil Kafka

Praha 2017

Vedoucí práce: doc. PhDr. Zdeněk Hojda, CSc.

Děkuji svému školiteli, panu doc. Zdeňku Hojdovi, za jeho odborné vedení, cenné rady a připomínky při vytváření mé bakalářské práce. Ráda bych také poděkovala svému konzultantovi Mgr. Tomáši Hylmarovi za podněty k dalšímu zpracování. Dále děkuji archivářům z Archivu hlavního města Prahy za jejich ochotu při přípravě archivního materiálu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze 18. 8. 2017

.....

Barbora Hylmarová

Abstrakt:

Předkládaná bakalářská práce se věnuje dějinám a vzniku pomníku Jana Žižky na Vítkově. Analýza a interpretace pramenů se týká hlavně období v letech 1932-1938. Práce je rozdělena do sedmi kapitol. První z nich představuje literaturu a prameny využitelné k danému tématu. Další dvě kapitoly pojednávají o plánech postavení Žižkovy sochy, činnosti Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky na vrchu Žižkově a o soutěžích o návrh podoby pomníku. Další kapitola pak objasňuje zadání práce na soše Bohumilu Kafkovi. Hlavní téma práce však tvoří studium, přípravy a sochařská práce autora sochy Bohumila Kafky a spor o pojetí pomníku a průběh příprav až do dokončení a odhalení sochy. Zvláštní kapitola Další pomníky Jana Žižky umožňuje porovnání vzniku jiných Žižkových soch v Čechách. Čtenář může do dění proniknout i díky edici a obrazové příloze.

Klíčová slova

Bohumil Kafka, jezdecký pomník Jana Žižky, pomníky, Památník osvobození na Žižkově, Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova.

Abstract:

The presented bachelor thesis is devoted to the history and formation of the monument of John Zizka on the Vítkov hill. The analysis and interpretation of sources mainly concern the period of years 1932–1938. The thesis is divided into seven chapters. The first of them introduces appropriate literature and sources for the stated topic. The next two chapters deal with intentions of building a statue of John Zizka, the activity of the Society for building the monument of John Zizka on Zizkov hill, and with competitions for the design of the monument. The following chapter explains the assignment of work on the statue to Bohumil Kafka. The main themes of this thesis are studies, preparations, and sculptural work of the author of statue Bohumil Kafka, disputes over the conception of the monument and completion, and the uncovering of the statue. The special chapter called Other monuments of John Zizka enables a comparison with other established statues of John Zizka in Bohemia. The reader can fully grasp the events thanks to a publication of selected sources and a pictorial supplement.

Key words

Bohumil Kafka, equestrian statue of John Zizka, monuments, The Memorial of Liberation in Prague - Žižkov, Society for building Monument of John Zizka of Trocnov.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Současný stav zkoumané problematiky	9
2.1 Prameny	9
2.2 Literatura.....	12
3. První plány pro postavení pomníku	15
4. Vyhlášení a výsledky soutěží	26
5. Zadání prací na pomníku	38
6. Sochařská práce.....	41
6.1 Stavba ateliéru.....	44
6.2 Žižkův kůň	46
6.3 Ztvárnění podoby Jana Žižky	50
6.4 Výstroj a výzbroj.....	53
7. Spor o podobu Žižkova pomníku.....	57
8. Dokončení a odhalení pomníku	65
9. Další pomníky Jana Žižky z Trocnova	70
10. Závěr	80
Seznam archivních pramenů a literatury	82
Seznam obrazových příloh.....	87
Obrazové přílohy.....	89
Edice.....	107
Důsledky poslední soutěže.....	109
Zadání pomníku a sochařská práce.....	127
Posudky.....	135
Spor o podobu pomníku Jana Žižky	142
Osudy „velkého ateliéru“	158

Seznam použitých zkratek

AHMP – Archiv hlavního města Prahy

ANG – Archiv Národní galerie v Praze

b. d. – bez datace

DD – Dokumentace díla

č. j. – číslo jednací

f. – fond

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

kn. - kniha

MHMP – Magistrát hlavního města Prahy

neinv. – neinventarizováno

nestr. – nestránkováno

PNO – Památník národního osvobození

podsg. - podsignatura

poř. č. – pořadové číslo

sign. - signatura

SL – Sbírka listin

SVU – Spolek výtvarných umělců

1. Úvod

Pomník husitského vojevůdce Jana Žižky z Trocnova v Praze na vrchu Žižkově se stal tématem mnoha publikací, ať se již jedná o pojednání o soše jako součásti Památníku Národního osvobození nebo v kontextu sochařského díla jejího autora Bohumila Kafky. Předkládaná práce se zaměřuje na analýzu pramenů k historii stavby pomníku, na kterou se dosud nedostalo. O doposud vydané literatuře pojednává následující kapitola.

Ačkoliv snahy o stavbu Žižkova pomníku se objevily již počátkem 60. let 19. století, moje práce se bude věnovat především období, kdy se pracovalo na pomníku nejintenzivněji, tj. v letech 1932 až 1939. Zbylých časových období se dotkne spíše jen okrajově. Aby však čtenář získal ucelenější představu o předchozím dění nezůstanou opomenuta témata jako vznik a činnost Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově a pozdějšího Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky na vrchu Žižkově, nebo soutěže předcházející definitivnímu zadání díla Bohumilu Kafkovi. Hlavním cílem této závěrečné práce je čtenáře podrobně seznámit s průběhem sochařovy odborné přípravy a samotné sochařské práce, a to prostřednictvím archivních pramenů, především z fondu Bohumila Kafky. Kromě dokladů o Kafkově pílí a úsilí během tak těžkého úkolu, prameny z tohoto zdroje dokreslují i sochařovu osobnost a zprostředkovávají badatelům jeho postoje a názory na veškeré dění okolo Žižkovy sochy. Čtenáři bych ráda přiblížila tyto události skrze edici vybraných písemných dokumentů a pomocí obrazového materiálu. Stranou nezůstanou ani spory, kterými byl profesor Bohumil Kafka proslulý. Jednalo se jak o rozepře s kolegy umělci kvůli způsobu zadání pomníku Jana Žižky, tak i o vleklý spor o pojetí pomníku, započatý senátorem Františkem Udržalem a pro sochaře později až neúnosně vyhocený Spolkem pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově. Samostatnou kapitolu pak tvoří text o dalších Žižkových pomnících, který popisuje nejvýznamnější sochařské památky zpodobňující slavného husitského vojevůdce, případně se věnuje i předchozím Žižkovým pomníkům v daných lokalitách, a to i nefigurálním.

Příloha práce obsahuje edici vybraných archivních písemností, převážně z osobního fondu Bohumila Kafky, částečně doplněného z fondu Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově a ze Sbírky listin v Archivu hlavního města Prahy. Kromě toho se zde vyskytují texty z osobního fondu Karla Dvořáka. Dále ke studii přikládám několik fotografií a kreseb jak z fondu Bohumila Kafky, tak z dalších fondů Archivu Národní galerie v Praze.

Za účelem shromáždění informací o popsanych tématech jsem využívala především archivní prameny, které však pro některá témata vyžadovaly selekci. V textu se odkazuje i na prameny vyjadřující subjektivní pohled autora. Na tuto skutečnost v textu upozorňuji. K některým tématům jako historie Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky na vrchu Žižkově se naopak mnoho archivního materiálu nedochovalo. Proto doplňuji tuto kapitolu zprávami z denního tisku. Literatura posloužila pro orientaci v problematice a k základní faktografii, pokud se v archivních pramenech nenalezla jiná věrohodná informace.

2. Současný stav zkoumané problematiky

2.1 Prameny

Z archivních pramenů jsem využila především materiály dochované v osobním fondu akademického sochaře Bohumila Kafky¹, který je v současnosti uložen v Archivu Národní galerie v Praze. Některé poznatky práce čerpá i z dalších osobních fondů tohoto archivu. Další důležitý fond pro zpracování daného tématu lze nalézt v Archivu hlavního města Prahy. Jedná se o fond Sbor pro zbudování památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově.² Doplňující informace poskytují fondy Sbírka papírových listin³ a Spolek výtvarných umělců Mánes z téhož archivu.⁴

Hlavní pramennou základnu ovšem představuje fond Bohumila Kafky. Původce fondu si dal záležet na pořádku ve svých písemnostech s téměř archivářskou pečlivostí a zaznamenával veškeré informace týkající se jeho práce. Dalo by se poznamenat, že jiné osobní fondy umělců proti tomuto působí až chudě. Kafkovu účetní agendu a později i kartotéku díla měla na starosti jeho choť Berta. Ostatní záležitosti si podle všeho obstarával sám. K rozsáhlé korespondenci patří i opisy odeslaných dopisů, včetně celých kopií. Dále se ve fondu nachází zápisníky ve formě svázaných knih, poznámky k tvorbě na volných listech, zápisky ze studijních cest, výstřikové knihy, studijní kresby či fotografie. Jako nejvýznamnější pro účely mé práce se jeví celek písemností k Žižkovu pomníku, který byl ponechán v původním uspořádání. Obsahuje jak dokumentaci díla, poznámky k tvorbě a korespondenci, tak i studijní kresby, studijní fotografie a písemné dokumenty ke sporům. Ke studijnímu materiálu k tomuto tématu se řadí i některé písemnosti ohledně soutěží o návrh pomníku vydané Spolkem pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, například podmínky soutěží. Rovněž jsem využila i bohatě dochovanou běžnou korespondenci pro upřesnění některých podrobností, osobní poznámky Bohumila Kafky, kartotéku vedenou nejprve Kafkou, pak Bertou Kafkovou, dále výstřikové knihy a v neposlední řadě kresby a fotografie. Především bez korespondence a autorových vlastních zápisků by nebylo možné rekonstruovat události okolo zadání díla, sochařskou přípravu, průběh mnohých sporů ani

¹ Archiv Národní galerie v Praze, fond Bohumil Kafka (1853) 1891-1942 (1963), NAD 39.

² Archiv hlavního města Prahy, f. Sbor pro zbudování památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově (1914) 1926-1952, NAD 396.

³ Archiv hlavního města Prahy, f. Sbírka listin 1158-2001 (SL), NAD 1.

⁴ Archiv hlavního města Prahy, f. Spolek výtvarných umělců Mánes 1885-1955 (2003), NAD 1349.

samotnou práci na pomníku. Tento fond se momentálně nachází ve fázi částečného uspořádání. V citacích z tohoto důvodu chybí inventární čísla.

Další přínosné materiály se nachází v osobních fondech sochařů Karla Dvořáka⁵ a Josefa Mařatky.⁶ Korespondence z těchto fondů více objasňuje některé Kafkovy spory, jichž se tito jeho kolegové účastnili. Práce je pak obohacena o další fotografie z osobních fondů Karla Dvořáka, Františka Bílka,⁷ Josefa Václava Myslbeka,⁸ Jana Štursy,⁹ Josefa Kalvody¹⁰ a dalších osobních fondů Archivu Národní galerie v Praze.¹¹ Řada fotografií v příloze pochází ze sbírky fotografií Oddělení dokumentace Národní galerie v Praze.¹²

Fond Sboru pro zbudování Památníku osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově v Archivu hlavního města Prahy obsahuje materiály týkající se činnosti Sboru, hlavně stanovy, dokumenty k vypisování výběrových řízení, přijímání nabídek, účetní materiál a záznamy k samotné organizaci stavebních prací. Zajímavostí jsou záznamy o záchraně a ukrytí uměleckých děl patřících Památníku národního osvobození v době nacistické okupace. Až na vzácné výjimky chybí materiály dokumentující dřívější činnost Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově před sloučením se Sborem pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově. Samostatný archiv Spolku, podle informací dostupných ve fondu Sboru, němečtí vojáci za nacistické okupace naložili do vlaku a odvezli. Po druhé světové válce se již nepodařilo vypátrat, kde písemnosti skončily.

Doplňující informace se nacházejí v jednotlivých písemnostech ve Sbírce listin a ve fondu Magistrátu hlavního města Prahy I.¹³ K fondu Magistrát hlavního města Prahy II patří i Spolkový katastr,¹⁴ díky kterému byla upřesněna data vzniku a zániku organizací i další podrobnosti. Naprostou náhodou při výzkumu k jinému tématu se podařilo objevit žádost Spolku o příspěví na pomník, a to ve fondu Farní úřad u svatého Václava (na Proseku),¹⁵ taktéž v Archivu hlavního města Prahy.

⁵ Archiv Národní galerie v Praze, f. Karel Dvořák 1910-1950 (1964), NAD 98.

⁶ Archiv Národní galerie v Praze, f. Josef Mařatka 1874-1937 (1976), NAD 2.

⁷ Archiv Národní galerie v Praze, f. František Bílek 1891-1939 (1969), NAD 14.

⁸ Archiv Národní galerie v Praze, f. Josef Václav Myslbek 1872-1922 (1950), NAD 33.

⁹ Archiv Národní galerie v Praze, f. Jan Štursa 1894-1925 (1979), NAD 15.

¹⁰ Archiv Národní galerie v Praze, f. Josef Kalvoda 1898-1925, NAD 100.

¹¹ Archiv Národní galerie v Praze, f. Jiří Kotalík 1920-1986, NAD 142.

Archiv Národní galerie v Praze, f. Viktor Stretti 1885-1957, NAD 65.

¹² ANG - Oddělení dokumentace, Sbírka fotografií, fotografie uměleckých děl.

¹³ Archiv hlavního města Prahy, f. Magistrát hlavního města Prahy I. 1784-1949 (1993), NAD 4.

¹⁴ Archiv hlavního města Prahy, f. Magistrát hlavního města Prahy II (1837) 1945-2006, Spolkový katastr (1837) 1895-1990, NAD 5/1.

¹⁵ Archiv hlavního města Prahy, f. Farní úřad u svatého Václava Praha – Prosek 1662-1952, NAD 1148.

Písemnosti ve fondu Spolek výtvarných umělců Mánes přispívají k zařazení Kafkova díla do širšího kontextu a zároveň dokazují význam jeho umělecké osobnosti nejen v této organizaci, ale i všeobecně v uměleckém prostředí.

2.2 Literatura

Žižkův pomník stojící v čele Památníku národního osvobození dotváří podobu jedné z dominant hlavního města Prahy. Vzhledem k tomuto faktu se jedná o stále aktuální a badateli vyhledávané téma. Jako součásti Památníku se mu věnuje publikace *Památník národního osvobození*¹⁶ vydaná ještě v průběhu příprav. Krátce po odhalení pomníku vyšel roku 1951 *Národní památník na Vítkově*¹⁷ pro tuto práci významný především statí Jana Loriše. Tento historik umění měl o Kafkově díle v tehdejší době největší přehled, neboť pořádal soupis děl ještě za umělcova život a pak, když Kafka odkázal většinu děl Národní galerii v Praze.

V nedávné minulosti pak vyšly monografie *Národní památník na Vítkově*¹⁸ a *Chrám bez boha nad Prahou. Národní památník na Vítkově*.¹⁹ Obě se zabývají vrchem Vítkovem²⁰ coby svědkem historických událostí a líčí osudy Památníku národního osvobození, který zde vznikl. První z publikací se věnuje především vzniku Památníku a jeho umělecké výzdobě. Druhá monografie se pak více věnuje nejen samotnému pomníku vojevůdce, ale i spojení Žižkova jména jak s daným místem, tak s československými legiemi. Popisuje také změnu významu Pantheonu za komunistického režimu. Pro moji práci je významná kapitola pojednávající o sporu o pojetí pomníku Jana Žižky.

Článek „Památník osvobození (1929-1939) a jeho předchůdci“²¹ objasňuje složitý vývoj Památníku a vznik komplexu budov pro jeho účely. Dalším autorem věnujícím se tématu budov Památníku je Jana Hessová. Ve své studentské práci *Národní památník na Vítkově v kulturním kontextu. Problematika uměleckého ztvárnění a interpretace hodnot a idejí*²² na základě literatury rozebírá provedení a význam umělecké výzdoby. Tuto práci obhájila v únoru 2009 na bývalé Katedře kulturologie Filozofické fakulty Karlovy univerzity.

¹⁶ Památník národního osvobození, Praha, vyd. Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Praha 1928, s.

¹⁷ LORIŠ, Jan, Pomník Jana Žižky, in: Národní památník na hoře Vítkově, Praha 1951, s. 41. (rozsah s. 40-45).

¹⁸ GALANDAUER, Jan – MALÝ, Ivan – KORTUS, Oldřich, Národní památník na Vítkově, Praha 2012.

¹⁹ GALANDAUER, Jan, Chrám bez boha nad Prahou. Národní památník na Vítkově, Praha 2014.

²⁰ V literatuře se vyskytuje rozkol mezi názvem Vítkov – Žižkov. V této práci je použito označení Žižkov. Jako důvod lze uvést snahu nezmást čtenáře označením Vítkov, pokud oficiální název korporace zní Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově.

²¹ STRAKA, Karel, Památník osvobození (1929-1939) a jeho předchůdci, in: Historie a vojenství 58, 2009, č. 3, s. 32-64.

²² HESSOVÁ, Jana, Národní památník na Vítkově v kulturním kontextu. Problematika uměleckého ztvárnění a interpretace hodnot a idejí, Praha 2009.

Událostmi okolo první soutěže na pomník se zabývá článek „Soutěž na pomník Jana Žižky na Vítkově v roce 1913“²³ v odborném periodiku *Umění* a kapitola „Historie budování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově“²⁴ ve sborníku *My Jan bratr Žižka*.

Publikace zaujímající významné místo ve sporu o podobu pomníku *K pojetí jezdecké sochy Jana Žižky*²⁵ pochází přímo od jednoho z Kafkových odpůrců, senátora Františka Udržala. Popisuje Udržalovy výhrady vůči pomníku. Ve své době neblaze přispěla k vyhocení sporu o pojetí pomníku. Informacemi o osobnosti původce sporu Františka Udržala přispívá kniha Jaroslava Rokoského a Jiřího Urbana *František Udržal. Sedlák a politik*.²⁶ Obranou Kafkova pojetí pomníku od samotného autora sochy je pak drobný tisk *B. Kafka členům Spolku Žižkova pomníku a rozhodčímu soudu odborných znalců: O soše Jana Žižky určené před Pantheon národního osvobození na vrchu Žižkově*.²⁷ Jedná se o reakci sochaře na vydání Udržalovy brožury.

Jezdeckou sochu samostatně z historického hlediska hodnotí příslušné kapitoly v publikacích *Pomníky a zapomínky*,²⁸ dále *Pražské sochy a pomníky*²⁹ jednak od Evy a Josefa Hruběšových, jednak starší publikace téhož názvu od Milana Krejčího.³⁰ Pohled přímého svědka dění Josefa Pekaře obsahuje stať „Žižkův pomník“³¹ v *Časopise Národního muzea*. Vysoce kriticky se k dlouhodobému plánování pomníku vyjadřuje František Hnátek se svou knihou *Komu a proč dnes stavíme pomníky*.³² Do kontextu Kafkova díla řadí pomník *České sochařství ve 20. století (1890–1945)*³³ a katalog výstavy *Bohumil Kafka 1878–1942: životní dílo*.³⁴ V nedávné době vyšla monografie od Petra Wittliche mapující sochařské dílo autora pomníku s názvem *Bohumil Kafka. Příběh sochaře (1878-1942)*.³⁵ O další informace ji doplňují starší publikace *Bohumil Kafka: jeho dílo od r. 1900 do r. 1918*³⁶ a kapitola Karla Gutha „Žižka

²³ PENCÁK, Marcel, Soutěž na pomník Jana Žižky na Vítkově v roce 1913, in: *Umění*, 54, 2006, č. 1, s. 69-84.

²⁴ NECKÁŘOVÁ, Libuše, Historie budování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově, in: *My Jan bratr Žižka*, edd. HRDLÍČKA, Jaroslav – LÁŠEK, Jan Blahoslav, edice Pontes pragenses, svazek 40, Centrum pro náboženský a kulturní dialog při Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Brno 2006, s. 58-63.

²⁵ UDRŽAL, František, *K pojetí jezdecké sochy Jana Žižky*, Praha 1937.

²⁶ ROKOSKÝ, Jaroslav – URBAN, Jiří, a kol., *František Udržal. Sedlák a politik*, Praha, Vyšehrad 2016.

²⁷ KAFKA, Bohumil, *B. Kafka Spolku Žižkova pomníku a rozhodčímu soudu odborných znalců: O soše Jana Žižky určené před Pantheon národního osvobození na vrchu Žižkově*, Praha 1937.

²⁸ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří, *Pomníky a zapomínky*, Praha, Litomyšl, Paseka 1996, kap. Dveřník chrámu osvobození. Jezdecká socha Jana Žižky a památník osvobození, s. 150-163.

²⁹ HRUBEŠOVÁ, Eva – HRUBEŠ, Josef, *Pražské sochy a pomníky*, Praha, Petrklíč 2009.

³⁰ KREJČÍ, Milan, *Pražské sochy a pomníky*, Praha, Galerie hlavního města Prahy 1979.

³¹ Pekař, Josef, *Žižkův pomník*, (ed.) Čechura, Jaroslav – Novozámská, Martina, ČNM-A166, 1997, č. 1-2, s. 27-29. Josef Pekař: známý – neznámý. K 60. výročí úmrtí.

³² HNÁTEK, František (pseud. Pavel z Budče), *Komu a proč dnes stavíme pomníky*, 1934.

³³ WITTLICH, Petr, *České sochařství ve 20. století (1890–1945)*, Praha 1978.

³⁴ PROCHÁZKA, Václav, ed., *Bohumil Kafka 1878-1942: Životní dílo: Katalog výstavy*, Praha, duben-květen 1962. Praha: Svaz čs. výtvarných umělců, 1962.

³⁵ WITTLICH, Petr, *Bohumil Kafka. Příběh sochaře (1878-1942)*, Praha, Karolinum 2014.

³⁶ Bohumil Kafka: jeho dílo od r. 1900 do r. 1918, Praha 1919.

ve výtvarném umění“³⁷ v *Žižkově sborníku 1424-1924*. Dále bylo využito publikací zabývajících se samostatně Žižkovem, a to *Praha 3 známá neznámá*,³⁸ *Karel Hartig a počátky Žižkova v 19. století*³⁹ nebo *Jak se ze Žižkova stalo velké město 1865-1914*.⁴⁰ Vícekrát cituji stat' Jana Galandauera „Čtyřikrát o pomníku Jana Žižky na vrchu Vítkově“,⁴¹ otisknuté v *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy*. Především historii Spolku, potažmo Sboru, ve své práci rekonstruuji nejen na základě literatury, ale i soudobého tisku, což se týká především Národních listů, Národní politiky, Světozoru, Rozkvětu, Věstníku sokolského a dalších novin a časopisů.

Pro doplňující kapitolu o dalších pomnících Jana Žižky jsem použila publikace, týkající se konkrétních regionů, například *Kámen jako událost*⁴² a *Kraj slavný kamenem*⁴³ od Aloise Jilemnického a *Hořice odedávna do dneška*⁴⁴ od Oldřišky Tomíčkové pro Hořice, stat' Martiny Vítkové „Dva palcáty, tři pavézy, kalich a nepřemožitelný. Příběh dvou soutěží na sochu Jana Žižky z Trocnova pro Hradec Králové“⁴⁵ ve sborníku *Královéhradecko* pro Hradec Králové, spíše popularizační článek Miloslava Huňáčka ve *Zprávách klubu přátel Pardubicka*⁴⁶ pro Svítkov, *Přibyslav*⁴⁷ od Lucie Markové, *Borovany*⁴⁸ a *Příběhy českobudějovických pomníků*⁴⁹ z pera Daniela Kováře, *Trocnov. Památník Jana Žižky*⁵⁰ od Karla Pletzera. K této kapitole přispěl i uměnovědný článek Lucie Pelcové o Josefu Strachovském v *Opuscula historiae atrium*.⁵¹

Pro doplnění lze dodat, že na webových stránkách firmy Douda a Houska se nachází informace, zjištěné při bližším ohledání objektu a archivním průzkumem (od roku 2007) před samotným restaurováním bronzové sochy v letech 2010-2011.⁵²

³⁷ GUTH, Karel, Žižka ve výtvarném umění, in: *Žižkův sborník 1424-1924*, s. 290-304.

³⁸ AUGUSTA, Pavel – BRONCOVÁ, Dagmar, *Praha 3 známá neznámá*, Praha 2013.

³⁹ MIKOTA, Miloslav, *Karel Hartig a počátky Žižkova v 19. století*, Praha 1996.

⁴⁰ ŠESTÁK, Zdeněk, *Jak se ze Žižkova stalo velké město 1865-1914*, Praha 2008.

⁴¹ GALANDAUER, Jan, Čtyřikrát o pomníku Jana Žižky na vrchu Vítkově (1884-1904-1920-1950), in: *Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy*, edd. NOVOTNÝ, Robert a kol., Praha-Litomyšl 2011.

⁴² JILEMNICKÝ, Alois, *Kámen jako událost*, Praha 1984.

⁴³ JILEMNICKÝ, Alois, *Kraj slavný kamenem*, Havlíčkův Brod 1961.

⁴⁴ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška, *Hořice odedávna do dneška*, Hořice 2008.

⁴⁵ VÍTKOVÁ, Martina, Dva palcáty, tři pavézy, kalich a nepřemožitelný. Příběh dvou soutěží na sochu Jana Žižky z Trocnova pro Hradec Králové, in: *Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost*, Hradec Králové, Státní oblastní archiv v Zámruku et al. 8, 2011.

⁴⁶ HUŇÁČEK, Miloslav, Pomník Jana Žižky ve Svítkově, in: *Zprávy klubu přátel Pardubicka*, č. 3-4, Pardubice 1997.

⁴⁷ MARKOVÁ, Lucie, *Přibyslav*, Havlíčkův Brod 2008.

⁴⁸ KOVÁŘ, Daniel, *Borovany*, České Budějovice 2000.

⁴⁹ KOVÁŘ, Daniel, *Příběhy budějovických pomníků*, Historicko-vlastivědný spolek v Českých Budějovicích 2000.

⁵⁰ PLETZER, Karel, *Trocnov. Památník Jana Žižky*, České Budějovice, Krajské vlastivědné muzeum 1960.

⁵¹ PELCOVÁ, Lucie, *Sochař Josef Strachovský (1850-1913): Tvůrce českých vlasteneckých pomníků*, in: *Opuscula historiae artium studia minora facultatis philosophicae Universitatis Brunensis* F44, 2000.

⁵² Průběh restaurování J. Žižky [online] [cit. 5. 6. 2017] Dostupné z: <http://houska.cz/realization/%20214/>

3. První plány pro postavení pomníku

Po vyhlášení Československé republiky roku 1918 bylo víceméně zřejmé, že se bude v mnohem větší míře rozvíjet kult historických osobností především českého a slovenského národa. Požadavky na postavení pomníku Jana Žižky v Praze však zazněly již v 60. letech 19. století.⁵³ Pomník měl připomínat jednu z nejvýraznějších postav husitského hnutí a její vítězství v bitvě na Vítkově dne 14. července 1420.

V druhé polovině 19. století vrcholí tzv. pomníková horečka. Pomníky byly budovány obcemi, spolky i státem. Právě u stavby pražského Žižkova pomníku se tyto subjekty v jistém slova smyslu postupně vystřídají. Pro samotný Žižkov a jeho obyvatele představovala stavba pomníku také jistě dosažení vyšší prestiže.

Postavit pomník tomuto českému vojevůdci se stalo především přáním obyvatel pražské čtvrti nesoucí Žižkovo jméno.⁵⁴ Mnohokrát se sice opakovalo, že již existence samotného Žižkova v sobě nese odkaz Jana Žižky, ale pomník sám o sobě by dokazoval vlastenecké smýšlení Žižkovanů.⁵⁵ Myšlenku zbudování pomníku vyslovil stavitel Karel Hartig⁵⁶ již roku 1862. Finanční prostředky ve fondu zřízeném z darů Občanské besedy, Občanské záložny a výnosů ze zábav tehdy ještě nestačily na realizaci sochy.

Karel Hartig se plánování pomníku účastnil i v pozdější době, kdy působil jako ředitel Občanské záložny. Ta v letech 1872 a 1874 celkově přispěla ke zdaru věci částkou 125 zlatých. Roku 1874 se do stavby pomníku aktivně zapojil také žižkovský Sokol, pravděpodobně po vzoru pražského Sokola, který přispíval na stavbu Žižkova pomníku u Přibyslavi. Náčelník žižkovského Sokola a zároveň tvůrce modelu sochy František Josef Heidelberg⁵⁷ si jistě dobře uvědomoval důležitost svého úkolu. Patrně v zápalu nadšení pro stavbu pomníku na něj bylo naléháno, aby práci na Žižkově soše dokončil co nejdříve.⁵⁸

⁵³ NECKÁŘOVÁ, Libuše. Historie budování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově, in: *My Jan bratr Žižka*, edd. HRDLÍČKA, Jaroslav, LÁŠEK, Jan Blahoslav, Brno, 2006, s. 58.

⁵⁴ Žádosti o oficiální pojmenování jedné z částí Královských Vinohrad bylo vyhověno 7. srpna 1877.

⁵⁵ Národní listy 2. 4. 1874, XIV (90), s. 2.

⁵⁶ Karel Hartig (1833-1905). Se jménem Karla Hartiga je spjata mnoho staveb ve Vídni a Linci. V Praze se uplatnil při stavbě josefských kasáren, dále při projektování obytných domů. Sňatkem s Amálií Stomeovou vyženil statek Pražáčka a usedlosti Malá a Velká Ševčíková. S tím souvisí i jeho vypracování regulačního plánu Žižkova roku 1865. Sám odkupoval parcely od M. Stomeové, na nichž pak nechal stavět činžovní domy. Při této činnosti se patrně setkal se sochařem Františkem Josefem Heidelbergem, který vytvářel sochy do průčelí domů. Od roku 1870 byl ředitelem Občanské záložny, v letech 1876-1878 starostou Žižkova.

⁵⁷ Sochař František Josef Heidelberg (1844-1919) byl v té době náčelníkem žižkovského Sokola, který se zapojil do iniciativy zbudovat pomník. Žižkovský Sokol byl založen roku 1872 a František Heidelberg stál v jeho čele od samého vzniku. Pracoval taktéž na řadě soch zdobící žižkovské domy, většinou s husitskou tematikou. Heidelbergovým dílem je částečně i výzdoba karlínského kostela Cyrila a Metoděje. (Nový velký ilustrovaný slovník naučný 8, Praha 1930, s. 283.)

⁵⁸ Národní listy 2. 4. 1874, XIV (90), s. 2

Již roku 1872 tisk zveřejnil návrh. Socha ozbrojeného Žižky z nehvizdského pískovce ukazovala palcátem směrem na Vítkov. Budoucí stanoviště představovalo volné místo na Prokopově náměstí.⁵⁹ Pokládání základního kamene žižkovští patrioté plánovali na výroční den 14. července 1874.⁶⁰ Sádrový model František Heidelberg dokončil roku 1875. Představení modelu veřejnosti probíhalo ve spolkové místnosti Občanské besedy, tedy v sále hostince U Prokopa Velkého na Prokopově náměstí.⁶¹ Nicméně, přes veškeré přípravy a plánování nedošlo ani na položení základního kamene. František Heidelberg se dostal do finanční krize a všechn jeho majetek včetně modelu pomníku, který si jeho autor cenil na 300 zlatých, se rozprodal ve veřejné dražbě. Model získala Občanská záložna, aby tak pokryla alespoň část sochařových dluhů a zachovala jej pro možné budoucí využití. Karel Hartig se pak přičinil o přestěhování modelu do zasedací síně obecního zastupitelstva v budově Občanské záložny.⁶²

Přes prvotní neúspěchy snahy o zbudování pomníku neustávaly. Dne 17. července 1882 v hostinci U Deklarace vznikl Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova,⁶³ jehož prvním předsedou se stal již zmíněný Karel Hartig.⁶⁴ Nejprve Spolek omezil svou činnost jen na samotný Žižkov. Všechny místní spolky se hrdě hlásily ke členství. V hostinských zařízeních se nacházely kasičky, jejichž obsah byl předáván do rukou činitelů Spolku. Přípravy výboru však již počítaly s rozsáhlejší celonárodní účastí:

„Než zbudování důstojného pomníku reku našemu, který by vyznačeným požadavkům vyhovoval, vyžadovati bude nákladu velkého i dovoláváme se bezčetněkrát osvědčené vlastenecké obětavosti národa našeho, vyzývajíce každého upřímného Čecha k podporování vznešeného podniku našeho.“⁶⁵

Hlavní sídlo spolku mělo být na Žižkově, ale při dostatečném zájmu mohly být zřízeny pobočky i jinde. Finance na pomník plynuly především z příspěvků členů, z darů, sbírek a

⁵⁹ MIKOTA, Miloslav, Karel Hartig a počátky Žižkova v 19. století, Praha 1996, s. 18.

⁶⁰ NECKÁŘOVÁ, L., Historie budování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově, s. 59.

⁶¹ Tamtéž, s. 59.

⁶² MIKOTA, M., Karel Hartig a počátky Žižkova v 19. století, s. 19.

⁶³ Ve spolkovém katastru je zmínka k Spolku pro zbudování Žižkova pomníku v Žižkově již k datu 20. dubna 1882.

⁶⁴ Archiv hlavního města Prahy (AHMP), f. Magistrát hlavního města Prahy II (MHMP II), Spolkový katastr, sign. XXII/0013, kart. 814. Ve spolkovém katastru není Karel Hartig zmíněn. Jako předsedové Spolku se vystřídali Franz Kotýnek, Franz Týbl, Josef Zelenka, Jan Kotland, Hynek Černý, Rudolf Kostrakiewicz a Oldřich Žák. Funkci místopředsedy postupně zastávali Josef Zelenka, Josef Ducháček, Franz Týbl, Friedrich Řehůřek, Rudolf Baroubek, Jan Kotland, Josef Kafka, Josef Červený, Alois Škarvada, Hynek Černý, Franz Týbl, Jan Masák, Adolf Dušek, Petr Zenkl, opět Jan Masák, Rudolf Medek, Eustach Mölzer, Jan Medek, opět Rudolf Medek, znovu Jan Masák, Jan Svoboda, opět Jan Masák, Oldřich Žák, Rudolf Smetánka a František Herold.

⁶⁵ Národní listy 24. 2. 1884, XXIV (55), s. 8.

výdělků z přednášek, koncertů, divadelních představení a jiných akcí, pořádaných přímo za tímto účelem. Další výdělek později představoval prodej sádrových portrétů Jana Husa a Jana Žižky, nabízených za cenu 10 zlatých.⁶⁶ Později Spolek nabídku rozšířil o busty Jiřího z Poděbrad, Jana Amose Komenského, Prokopa Velkého, Františka Palackého, Karla Havlíčka Borovského, Josefa Jungmanna, Bedřicha Smetany, Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera. Jejich zhotovení se ujal sochař a štukatér ze Žižkova Alois Rittich.⁶⁷

Mezi Spolkem pořádané akce patřil například Svatováclavský koncert roku 1887.⁶⁸ Konkrétně tento počín vydělal na Žižkův pomník 200 zlatých.⁶⁹ Pravidelně se konaly národní slavnosti, kde návštěvníky čekal bohatý program v podobě pěveckých a divadelních představení, pouťových atrakcí a stánků s občerstvením (převážně s pivem) na samotném Žižkově za účasti mnoha spolků. Příležitostně Spolek vydával pamětní listy, zprávy o své činnosti a vyobrazení dalších Žižkových pomníků u Přibyslavi, v Táboře nebo tzv. Žižkova stolu u Rosnic. Pamětní list z roku 1888 nesl například zobrazení Myslbekova čáslavského pomníku *Jan Žižka z Kalicha*.⁷⁰

Dne 25. srpna 1884 se na Vítkově konaly velkolepé slavnosti, na kterých přednesl svůj projev Eduard Grégr, starosta Žižkova Josef Wertmüller a předseda Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově Josef Zelenka. Eduard Grégr se již o deset let dříve účastnil odhalení mohyly na Žižkově poli u Přibyslavi, kde si účastníci slavnosti mohli poslechnout jeho projev, zaměřený proti politice staročechů a jejich spojení se šlechtou. Josef Wertmüller při vítkovských slavnostech přislíbil jménem žižkovské obce darovat pozemky na západní straně vrchu Vítkova.⁷¹

Spolek získal řadu podporovatelů, mezi nimiž se objevili i američtí Češi.⁷² Na celonárodní účast ve sbírkách na Žižkův pomník Spolek přistoupil ne tak z vlasteneckých, jako spíše z finančních důvodů. Výdělků ze zábav a žižkovských sbírek totiž na zamýšlený monumentální pomník nemohly vydělat ani za několik desetiletí. Peníze Spolek tak strádal jen velmi pomalu. Okolo roku 1887 dokázal naspořit jen 7921 zlatých a 47 krejcarů.⁷³ Nepomohl ani pronájem Rajské zahrady, díky které se dařilo pronájmem dalším spolkům získávat finance,

⁶⁶ Národní listy 10. 12. 1898, XXXVIII (340), s. 6.

⁶⁷ Národní listy 1. 1. 1899, XXXIX (1), s. 3.

⁶⁸ Národní politika 6. 9. 1887, V (245), s. 2.

⁶⁹ Národní listy 30. 9. 1887, XXVII (268), s. 2.

⁷⁰ Národní politika 16. 8. 1888, VI (227), s. 3.

⁷¹ GALANDAUER, Jan, Čtyřikrát o pomníku Jana Žižky na vrchu Vítkově (1884-1904-1920-1950), in: Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy, edd. NOVOTNÝ, Robert a kol., vyd. Paseka, Praha-Litomyšl 2011, s. 365-366.

⁷² BALVÍN, Jan, Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, in: Památník Národního osvobození, vyd. Sbor pro zbudování Památníku Národního Osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Praha, 1928, s. 10-11.

⁷³ Národní listy 28. 2. 1887, XXVIII (58), s. 3.

ale ne v takové míře, jak by si Spolek přál.⁷⁴ Situace se postupem let příliš nezlepšovala. Navíc se velmi často ozývala kritika kvůli domnělé nečinnosti Spolku. Na druhou stranu tato skutečnost motivovala funkcionáře Spolku takovéto mínění vyvracet.

Roku 1891, v době pořádání Jubilejní výstavy, Spolek nechal na místě budoucího pomníku vztyčit lešení s plátnem o výšce 22 metrů s malbou Jana Žižky na koni od Roberta Holzera.⁷⁵ Jan Galandauer nezmiňuje plátno, ale kašírovanou maketu o výšce 24 metrů, která zde byla vztyčena roku 1892.⁷⁶ Tuto náhradu za pomník pro lepší viditelnost v noci osvětlovaly reflektory od Františka Křižíka.⁷⁷ Dočkala se však nepěkného komentáře od Františka Žákavce,⁷⁸ pozdějšího poradce v uměleckých záležitostech pomníku. Dle jeho názoru tvořil Holzerův výtvar „bizarní podívanou“, kterou neváhal nazvat obludou.⁷⁹ Roku 1901 vznikly na maketě nezanedbatelné škody vlivem nepříznivého počasí.⁸⁰

Aktivita Spolku se nejvíce odráží v žádostech o příspěvky. Takto byla například formulována prosba o finanční přispění určená zastupitelstvu Proseku:

„V účtě podepsaný spolek dovoluje si přednésti uctivou a snažnou prosbu. Účel, jež vytkl si spolek v účtě podepsaný, velmi obtížný a nesnadno dostižitelný, a to tím více, an nemůže spolek ten na jediný ‚Žižkov‘ s důvěrnou nadějí pohlížeti v budoucnost, že by ve krátké době mohl postavit pomník důstojný, imposantní, kterýž by síle i velikosti ducha rekovného slavného hrdiny Českého se vyrovnal. Důvěra však v účinnou pomoc vlasteneckých obcí českých dodává podepsanému spolku nové a pevné naděje, a u vědomí, že účel náš jest úkolem všem Čechům čestným, předkládáme vřelou a uctivou prosbu: Slavné obecní zastupitelství, račiž účel postavení důstojného pomníku Jana Žižky z Trocnova na památném vrchu ‚Žižkově‘ laskavou podporou poctíti a k umožnění dokončení díla tak vlasteneckého laskavým darem přispěti.“⁸¹

⁷⁴ PENCÁK, Marcel, Soutěž na pomník Jana Žižky na Vítkově v roce 1913, in: Umění 54, 2006, LIV, č. 1, s. 70.

⁷⁵ Robert Holzer (1859-1938) působil jako malíř a dekoratér Národního divadla v letech 1883-1924.

⁷⁶ GALANDAUER, Jan, Chrám bez boha nad Prahou. Národní památník na Vítkově, Praha 2014, s. 17.

⁷⁷ AUGUSTA, Pavel – BRONCOVÁ, Dagmar, Praha 3 známá neznámá, Praha 2013, s. 78.

⁷⁸ František Žákavec (1878-1937) historik a kritik umění se zabýval především českým a francouzským uměním 19. století. Z českého umění se zajímal hlavně o díla Maxe Švabinského, Josefa Mánesa, Mikoláše Alše a dalších. Pro Spolek později znamenal velký přínos jako poradce v uměleckých záležitostech.

⁷⁹ ŽÁKAVEC, František, Soutěž o pomník Žižkovi, Venkov 4. 3. 1914, IX (54), s. 9.

⁸⁰ GALANDAUER, J., Čtyřikrát o pomníku Jana Žižky, s. 366.

⁸¹ AHMP, f. Farní úřad u svatého Václava Praha – Prosek 1662-1952, inv. č. 2, sign. f.ú. Prosek, kn. 2, 17. 11. 1889.

Později se v novinách objevovaly výzvy k darování příspěvku adresované všeobecně. V dalších letech ale úsilí spolku upadalo a dle některých pramenů se jeho činnost naprosto zastavila.⁸² Nastalou situaci komentoval sochař a umělecký kritik František Serafinský Hnátek:

„A proto, že již se ta nová díla pomníků tak rozmnožila, jest zapotřebí také o nich několik řádků napsati. Některá ta díla patří již minulosti, poněvadž se rychle žije a brzy zapomíná, a některá již vůbec vypadla lidu – nejen z paměti, ale i z lásky. Vina spočívá jednak v tom, že nebylo pro památník dobře volené místo a jednak proto, že se dílo nepodařilo! A to jsou dvě hlavní podmínky pro každou stavbu, třeba byla malá a malým nákladem podniknuta.“⁸³

Činnost Spolku nabrala obrátky roku 1904 díky novému výboru. Zvláštní postavení ve Spolku zaujímal protektor. Tuto pozici nejprve zastával již zmíněný Eduard Grégr.⁸⁴ V tomto období se ve Věstníku sokolském objevila výzva adresovaná sokolským župám a jednotám, aby vstoupily do Spolku.⁸⁵ Následovala i výzva celému českému národu i s rozdělením do jednotlivých skupin podle požadovaných příspěvků. Spolky si mohly za nejméně 200 K nárokovat vytesání svého názvu do podstavce.⁸⁶ Zakládající členové přispívali 100 K, skuteční členové jednorázově 50 K, činní členové 10 K, přispívající 5 korun a podporující 2 K.⁸⁷

Roku 1907 při příležitosti 25. výročí založení Spolku mu město Žižkov darovalo pozemek na Vítkově. Plánovaný Žižkův pomník tak získal konkrétní místo. Příjmy Spolku se podařilo navýšit díky prodeji reprodukcí tematického obrazu *Bitva na hoře Vítkově* od předního českého malíře historických témat Adolfa Liebschera.⁸⁸ Ani to však nestačilo. Kvůli nedostatku financí na žižkovském vrchu proběhlo 28. září 1910 alespoň odhalení pamětní desky s nápisem:⁸⁹

„Nepatrná hrstka lidí přemohla spojené řady obrněných, poněvadž byla přesvědčena o své pravdě. Tehdáž byly strany dvě – Evropa a my. A ta Evropa byla bledá, zsinálá a černý

⁸² BALVÍN, J., Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, s. 10-11.

⁸³ HNÁTEK, František (pseud. Pavel z Budče), Komu a proč dnes stavíme pomníky, vyd. Fr. Hnátek, 1934, s. 4.

⁸⁴ BALVÍN, J., Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, s. 10-11.

⁸⁵ Věstník sokolský 25. 12. 1905, IX (24), s. 674.

⁸⁶ Zde je nutno dodat, že Česká obec sokolská v dalších letech naléhala na jednotlivé jednoty, aby vstoupily do Spolku a přispívaly. Spolek pak roku 1923 podal ČOS návrh, aby členové Sokola odváděli daně pro stavbu Žižkova pomníku a Památníku národního osvobození. Návrh ČOS zamítla už jen z principu nemožnosti povinného zdanění. Jako další důvod uvedla finanční vyčerpání kvůli sbírkám na stavbu Tyršova domu. ČOS ale vyjádřila podporu dobrovolným sbírkám.

⁸⁷ Věstník sokolský 10. 5. 1905, IX (9), s. 237.

⁸⁸ PENCÁK, M., Soutěž na pomník Jana Žižky na Vítkově v roce 1913, s. 71.

⁸⁹ NECKÁŘOVÁ, L., Historie budování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově, s. 60.

prapor s rudým kalichem vlál jí nad hlavou. Vzpomínejte, uvědomujte si, čím jsme tehdy byli. Tu jdeme mezi mohylami vítězů, ale ne po hrobech pobitých.“⁹⁰

Další činnost Spolku na několik let zastavila 1. světová válka. Spolkové jmění tou dobou činilo 132 921,28 K.⁹¹

Po vzniku samostatného Československa úsilí o zbudování pomníku opět ožilo, a to v mnohem větší míře než před tím. Husitská tradice nabyla většího významu také díky československým legionářům, kteří se k odkazu husitů přihlásili. Na den 28. června 1920 se Spolku podařilo zorganizovat položení základního kamene za přítomnosti prezidenta Masaryka, čestného protektora Spolku a bývalého ministerského předsedy Karla Kramáře, ministerského předsedy Vlastimila Tusara, ministra zahraničí Edvarda Beneše, náčelníka francouzské vojenské mise v Československu generála Maurice Pellé, generálního inspektora československé armády Josefa Svatopluka Machara, diplomatického sboru, předsedů poslanecké sněmovny a senátu, pražského starosty, starostů Paříže a Londýna, zástupců samosprávných sborů – pražského, táborského, plzeňského, brněnského, prachatického, rektorů a děkanů vysokých škol a uměleckých spolků.⁹² Základní kámen darovala města Tábor, Plzeň, Domažlice a Prachatice. Příbyslav dodala obrubní kameny.⁹³ Krycí desky pocházely od spolků Prácheň a Budivoj. Na místo byla také uložena měděná schránka s veškerým denním tiskem z 28. června 1920, dokumenty a fotografiemi týkajícími se pomníku a Spolku.⁹⁴

Mimo samotný Žižkův pomník se začal plánovat i rozsáhlý Památník národního osvobození, jehož stavbu zařizoval ústav Památník odboje. Ten vznikl na jaře 1919 při ministerstvu národní obrany. Sídlnil v několika místnostech Obecního domu. Z počátku se přičleňoval k ministerstvu národní obrany jako jeho oddělení, později fungoval jako samostatná organizace s názvem Památník odboje – Vojenský archiv a muzeum československých zahraničních vojsk. Památníkem národního osvobození se nazýval celek, který vznikl sloučením Památníku odboje, Archivu národního osvobození, Vojenského archivu a Vojenského muzea republiky Československé. Pro roztržštěnost sídel původních institucí po celé Praze a kvůli nutnosti pořízení vlastních prostor se jevila jako vhodné řešení výstavba nového komplexu budov.⁹⁵

⁹⁰ BALVÍN, J., Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, s. 11-12.

⁹¹ Národní listy 7. 4. 1914, LIV (64), s. 3.

⁹² GALANDAUER, J., Čtyřikrát o pomníku Jana Žižky, s. 367.

⁹³ Besedy lidu 14. 7. 1920, XXVII (20), s. 239.

⁹⁴ BALVÍN, J., Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, s. 13.

⁹⁵ STRAKA, Karel, Památník osvobození (1929-1939) a jeho předchůdci, in: Historie a vojenství 2009, č. 2, s. 32-34.

Mezi Spolkem pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova a Památníkem odboje došlo k dohodě o kooperaci. Dne 1. dubna 1926 vznikl Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově.⁹⁶ Jeho účelem bylo vybudování Památníku národního osvobození, což zahrnovalo kromě pomníku a Pantheonu i muzejní a archivní budovy.⁹⁷ Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově však i pod záštitou Sboru stále fungoval jako samostatná součást. Žižkova socha však jako plánovaná součást komplexu Památníku nabyла ještě většího symbolického významu. Do výboru Sboru patřili představitelé Památníku odboje a původního Spolku a zástupci různých úřadů jako například Kanceláře prezidenta republiky, některých ministerstev, samosprávných a jiných veřejných korporací. I Sbor zřídil funkci protektora, kterou jako první přijal Tomáš Garrigue Masaryk. Post čestného předsedy dlouhodobě zastával agrární politik František Udržal. Finanční prostředky Sboru tvořilo jmění Spolku, příspěvky Památníku Odboje s ročním přidělem jednoho milionu korun na stavbu a příspěvky nejrozličnějších korporací, podniků a jednotlivců.⁹⁸ Složitější úkoly, které se netýkaly jen pomníku, řešil Sbor. Spolek projednával záležitosti týkající se výhradně Žižkova pomníku. Mezi záležitostmi Sboru spadalo především jednání s úřady. Konkrétněji lze uvést jednání Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a Rady hlavního města Prahy při snaze Sboru získat pozemky:⁹⁹

„Sbor obrací se k radě hlavního města Prahy se žádostí o věnování stavebního pozemku na temeni vrchu Žižkova a na úpatí vrchu v místech nynější restaurační zahrady. Výměr stavebního pozemku bude určen dodatečně po vypracování stavebních plánů. Zároveň žádá Sbor Radu hlavního města Prahy o povolení ke stavbě Památníku Národního osvobození a Žižkova pomníku a prosí o všestrannou podporu této akce, aby alespoň část budov budoucího Památníku Národního Osvobození mohla býti v den desátého výročí založení Československé republiky odevzdána národu.“¹⁰⁰

⁹⁶ AHMP, f. MHMP II., Spolkový katastr, sign. XXII/1385, kart. 924.

⁹⁷ Jedná se o budovy dnešního Vojenského historického ústavu.

⁹⁸ WERSTADT, Jaroslav, Památník národního osvobození, in: Ročenka Československé republiky 1927, VI (1), s. 36.

⁹⁹ Situace se změnila 1. ledna 1922 vznikem tzv. Velké Prahy. V dalším roce následovalo rozdělení Prahy do obvodů. Hlavní město jako takové spadalo pod správu městské rady. Na ní pak záleželo přidělení pozemků Sboru.

¹⁰⁰ AHMP, f. Magistrát hlavního města Prahy I., Referát I.A, inv. č.371, sign. B 38/94, podsg. 320, kart.168, 8. 4. 1926.

Vzhledem k úkolu Sboru, který dosahoval celostátního významu, se většinou proti jeho žádostem nevyskytovaly žádné výhrady, což znamenalo kladné vyřízení bez delších průtahů. Po vyslovení stanovisek Měřického úřadu, Regulačního úřadu hl. m. Prahy a Rady hl. m. Prahy získal Sbor pozemky č. kat. 1/1 a 4 a části pozemků č. kat. 5/1 v katastru obce Žižkova a č. kat. 171 v katastru Karlína.¹⁰¹ Podle Věstníku hlavního města Prahy darovalo město Sboru pozemky již roku 1927 usnesením zastupitelstva Prahy ze dne 14. března, konkrétně se jednalo o pozemky č. kat. 1/1, 1/2, 4, 5/1 a části stavebních parcel č. kat. 1045 a 1245 na Žižkově a č. kat. 171 v Karlíně. Jejich celková rozloha dosahovala okolo 7 833 m². S věnováním souvisel jediný závazek. Sboru město určilo podmínku, aby z vlastních prostředků nechal opravit barokní vyhlídkový pavilon, který se nacházel v blízkosti plánované stavby.¹⁰²

Nejprve se roku 1927 začalo se stavbou budov na úpatí vrchu, tedy s muzejními, archivními a administrativními budovami.¹⁰³ Dne 8. listopadu 1928 byla slavnostně zahájena stavba Pantheonu a mauzolea na Žižkově za přítomnosti zástupců Sboru i Spolku. Nechyběli mimo jiné například ředitel Památníku odboje plukovník Rudolf Medek, podplukovník Josef Šebor, správce stavby major Josef Krůšek, předseda Spolku Jan Kotland, Antonín Ausobský, dále prezident České akademie věd a umění Josef Zubatý, Josef Mařatka nebo za Jednotu výtvarných umělců Josef Šejnost, Otakar Španiel a řada dalších osobností.¹⁰⁴ V červenci 1932 mohly již být užívány tzv. spodní budovy. O šest let později pomalu končila výstavba Pantheonu a mauzolea. K jejich plánovanému předání do rukou státu, konkrétně ministerstvu národní obrany, ale kvůli nedokončení stavebních prací nedošlo.

Od roku 1939 čelil Sbor převratným změnám. Dne 19. října navštívil budovy Památníku říšský vojenský zplnomocněnec generál Erich Friderici.¹⁰⁵ Podle jeho názoru měl komplex staveb spadat podle nařízení z 15. března 1939 do majetku říšské branné moci, jelikož byl dosud užíván bývalou vojenskou správou. Zástupci Památníku naproti tomu poukazovali na skutečnost, že pravým vlastníkem budov byl stále ještě Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, jemuž bývala vojenská správa za užívání budov platila nájemné. Přes urputné vyjednávání členů Sboru obsadila říšská branná moc nejprve 1. září 1939 budovy na úpatí vrchu a od 15. ledna

¹⁰¹ AHMP, f. Sbírka listin (SL), sign. AMP PPL V-631, č. j. 3991-I-A-33, 24.3.1933.

¹⁰² Věstník hlavního města Prahy 14. 11. 1932, XXXIX (46), s. 928.

¹⁰³ AHMP, f. Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození (PNO) a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, inv. č. 15, Korespondence, Sbor předsednictvu vlády Protektorátu Čechy a Morava (kopie), kart. 1, 27. 7. 1940.

¹⁰⁴ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 13, Podpisová listina, kart. 1, 8. 11. 1928.

¹⁰⁵ Generál Erich Friderici (1885-1964) působil ve funkci zplnomocněnce německé branné moci u úřadu říšského protektora v Protektorátu Čechy a Morava od roku 1939 do října 1941.

následujícího roku již plně spadaly pod její správu.¹⁰⁶ Budovy na temeni vrchu obsadila německá armáda až koncem roku 1942 a využila je jako sklad vojenských zásob. Pantheon v té době nebyl úplně dokončen a údajně se prostory Němcům ani nehodily.¹⁰⁷ Před jejich zabráním se podařilo, hlavně zásluhou jednatele Sboru podplukovníka Jaroslava Rouse, mnoho cenných předmětů odvézt a tím je zachránit. Další zvládli čeští patrioti skrýt jiným způsobem jako se stalo v případě mozaik od Maxe Švabinského, které narychlo zmizely pod vrstvou omítky. O celé záchranné akci se dozvídáme z desítek děkovných dopisů Sboru adresovaných firmám i jednotlivcům, jež měli po dobu války předměty v úschově nebo se jinak zasloužili o jejich ukrytí. Po převzetí správy budov do svých rukou okupanti odmontovali veškerou uměleckou výzdobu z kovu. Budovu adaptovali a poničili.¹⁰⁸

V souvislosti s politickou situací se kromě názvu musely měnit i stanovy Sboru. Nemohl nést pojmenování vztahující se k národnímu osvobození. Oficiální název odsouhlasený předsednictvem Sboru 27. června 1940 tedy zněl „Sbor pro zbudování Pantheonu a Mauzolea na vrchu Vítkově“.¹⁰⁹ Zmizelo také vše, co by připomínalo odkaz legionářů, protože by to mohlo „urazit německý cit“.

Sbor chápal obsazení všech svých budov roku 1942 jako pozastavení své činnosti, ačkoliv nebyl oficiálně rozpuštěn. Říšská branná moc Sboru odebrala značnou část majetku, ale neprohlásila se za vlastníka budov. Za určitou dobu se ukázalo proč. Okupační armáda měla podle nařízení z 12. července 1939 jen právo užívací. Veškeré povinnosti, hlavně tedy splácení půjček, se nadále týkaly Sboru. Tento fakt členové Sboru zjistili z dopisu Zemské banky pro Čechy,¹¹⁰ která je tímto upomínala o splácení půjčky ve výši 5 000 000 Kč v domnění, že z užívaných místností se platí nájem.¹¹¹ Nutno dodat, že banka posílala upomínky i po válce. Po čase uznala období Protektorátu Čechy a Morava za mimořádný stav a vyžadovala jako úroky z prodlení jen 3 % namísto 6 %, což činilo 160 065,80 Kčs.¹¹²

Zápis z pravděpodobně první poválečné schůze výboru dne 18. května 1945 dokumentuje osvobozování budov Památníku. Zaznamenává odchod německé armády

¹⁰⁶ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO, inv. č. 15, Korespondence, Sbor předsednictvu vlády Protektorátu Čechy a Morava (kopie), kart. 1, 27. 7. 1940.

¹⁰⁷ Zpráva o 14. řádné valné hromadě Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Praha 1948, s. 2.

¹⁰⁸ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 15, Korespondence, Děkovné dopisy Sboru jednotlivcům (kopie), kart. 1, 1945.

¹⁰⁹ Tento název Sbor nesl do roku 1947, kdy se opět přejmenoval na Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově.

¹¹⁰ Roku 1929 při sjednávání půjčky Hypoteční banka.

¹¹¹ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 15, Korespondence, Zemská banka pro Čechy Sboru pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, kart. 1, 19. 10. 1944.

¹¹² Tamtéž, 11. 10. 1945.

po několikerém vyjednávání s kapitánem Heroldem. Pak československé jednotky vše zajistily a převzaly správu.

Dne 26. května 1945 se konala schůze předsednictva Sboru. Mimo zprávy o převzetí budov Památníku národního osvobození se jednalo o znovuzahájení činnosti Sboru.¹¹³ Z tohoto důvodu přítomní rozhodli o ustanovení technické komise, jejíž „doplnění z řad žijících členů Spolku pro zbudování Žižkova pomníku“ obstaral Oldřich Žák.¹¹⁴ Činnost Sboru se pomalu obnovovala, zjišťovaly se ztráty na členech i na majetku. Seznamy členů zanikly zničením spolkového archivu za nacistické okupace. Podle svědectví Oldřicha Žáka, byly dokumenty Sboru odvezeny roku 1939 neznámo kam.¹¹⁵

Po shromáždění a prohlídce spolkového jmění, jehož části často uschovali do bezpečí členové Spolku, mohl Spolek nahlásit válečné škody, které se zdály nemalé. Díky úsilí podplukovníka Rouse o záchranu mnoha cenných předmětů však byly ztráty sníženy na minimum. Zajímavostí v tomto ohledu je přihláška hlášených škod. Sbor přišel mimo jiné o bronzový odlitek sochy Jana Žižky od Bohumila Kafky v hodnotě 60 000 Kčs.¹¹⁶

V srpnu 1947 ministerstvo vnitra schválilo nové stanovy Sboru. Oficiálně se vrátil k původnímu názvu. Účel zůstal stejný. Sbor nyní hledal řešení pro dosažení svého hlavního cíle. Otázkou se stala nejen činnost Sboru ale i jeho vlastní existence. Nabízely se dvě varianty. Sbor mohl být po rozšíření o zástupce ministerstva informací a osvěty, ÚV KSČ, Svazu československých výtvarných umělců a dalších institucí zachován. Druhou možnost představoval zánik Sboru po předání budov a pomníku státu.

Dne 19. března 1948 se ustavil Akční výbor Sboru. V jeho čele stanul architekt Jan Zázvorka. V den vzniku akčního výboru vyšlo oznámení o jeho dalších členech, konkrétně se jednalo o Jana Beneše, Františka Kloudu, Čenka Kvíčalu a Pavla Lanštjáka. Toto složení je potvrzeno i dalšími dokumenty z 10. dubna 1948.¹¹⁷ Akční výbor jednal o jednotlivých členech předsednictva Sboru a zjišťoval platnost obsazení delegovaných zástupců jednotlivých ministerstev a institucí, které mu o tom měly podat zprávu. Docházelo i k zbavování funkcí některých vyšších důstojníků zastávajících rozhodující pozice ve Sboru. Jednalo se například

¹¹³ Na této schůzi předsednictva Sboru se dotázal jeho nový člen Oldřich Žák na způsob spolupráce Sboru se Spolkem. Odpověděl mu pplk. Jaroslav Rous, ale odpověď, z pochopitelného důvodu znalosti této problematiky u ostatních členů, zaznamenána není. Nevyvrací se tedy teze, že Spolek fungoval samostatně pod záštitou Sboru.

¹¹⁴ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 9, Záписы schůzí výboru a předsednictva Sboru 1938-1945, kart. 1, 26. 5. 1945.

¹¹⁵ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 12, Dějiny spolku, kart. 1, 18. 5. 1945.

¹¹⁶ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 21, Přihláška válečných škod (koncept), kart. 3, září 1945.

¹¹⁷ Původní složení Akčního výboru však mělo být až na předsedu jiné. Dalšími členy byli jen Ing. Oldřich Žák a Miroslav Janovský.

o generála Josefa Peška, člena výboru Sboru nebo o generála Rudolfa Smetánku, taktéž člena výboru, který byl krom zbavení funkce dokonce vyloučen ze Sboru.¹¹⁸

Po splnění vytyčených cílů schválila řádná valná hromada 26. října 1951 odevzdání budovy Pantheonu do vlastnictví státu. Byl též podán návrh na likvidaci Sboru a ustanovena likvidační komise.¹¹⁹ Sbor ukončil svou činnost k 1. listopadu 1954.¹²⁰ Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova byl vzhledem k vykonání své úlohy, tj. po vztyčení pomníku Jana Žižky, rozpuštěn valnou hromadou 8. listopadu 1951.¹²¹

¹¹⁸ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 14, Akční výbor Národní fronty Sboru, 1948, kart. 1, b. d.

¹¹⁹ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 9, Zápis schůze řádné valné hromady, kart. 1, 26. 10. 1951.

¹²⁰ AHMP, f. MHMP II., Spolkový katastr, sign. XXII/1385, kart. 924.

¹²¹ Tamtéž, sign. XXII/0013, kart. 814.

4. Vyhlášení a výsledky soutěží

Ve valné hromadě 6. dubna 1913 Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově projednal a schválil pravidla veřejné soutěže na návrh Žižkova pomníku. Předpokladem účasti byla československá národnost autora, což se dalo vzhledem k zadávanému úkolu očekávat. Soutěžící měli k dispozici polohopisný plán a výtisk soutěžních podmínek. Přesnější umístění pomníku a volbu materiálu ku zhotovení, nechal Spolek na samotných umělcích. Vzhledem k omezenému rozpočtu Spolek neváhal schválit i betonový pomník, pokud by u daného návrhu neviděl jeho autor jiné volby v souladu s uměleckým ztvárněním. Veškeré výdaje limitovala částka 200 000 K. Spolek žádal půdorysnou kresbu a situační kresbu s úpravou celého okolí v měřítku 1:200 a model v měřítku 1:20. Konec soutěže Spolek určil k datu 15. listopadu 1913.¹²² Návrhy přijímala podatelna městského úřadu v Žižkově. Oceněné návrhy mohly získat finanční odměnu, a to za první cenu 3 000 K, za druhou 2 000 K a za třetí 1 000 K.¹²³

Soutěž samotná odstartovala 5. května 1913.¹²⁴ Jejím cílem bylo zajistit odhalení pomníku při oslavách 500. výročí bitvy na Vítkově v roce 1920. Jednalo se o novou dominantu Prahy, která měla být tvořena jednak sochařskou a jednak architektonickou složkou. Návrhy tedy většinou vytvářely dvojice sochař-architekt. Podle profesora Petra Wittliche se jednalo o nejzajímavější akci českého monumentálního umění ve 20. století.¹²⁵ Porota sestávala ze zástupců Spolku Jana Kotlanda a Hynka Černého, Celdy Kloučka za Jednotu výtvarných umělců, Maxe Švabinského za Spolek výtvarných umělců Mánes, Aloise Čenského za Spolek architektů a inženýrů, Otakara Novotného za Sdružení architektů při Spolku výtvarných umělců Mánes, Jaroslava Mareše za Výtvarný odbor Umělecké besedy a historika umění Václava Viléma Štecha.¹²⁶ K vystavení v Průmyslovém paláci na pražském Výstavišti se pak sešlo celkem 57 modelů.¹²⁷ Ani jeden návrh z tohoto početného zastoupení ale podle poroty nevyhovoval kladeným požadavkům. Porota proto neudělila první cenu. Druhou cenu však získaly hned tři návrhy:

Héros od Jana Štursy a Jana Kotěry

Stavěti hráze od Františka Bílka

¹²² Lhůtu odevzdání Spolek prodloužil do konce roku. (Národní listy LIII, č. 294, 26. 10. 1913, s. 5).

¹²³ Národní listy 7. 4. 1913, LIII (94), s. 2.

¹²⁴ Národní listy 4. 5. 1913, LIII (121), s. 3.

¹²⁵ POCHE, Emanuel, a kol., Praha našeho věku. Čtvero knih o Praze, Praha 1978, s. 202-203.

¹²⁶ ŠESTÁK, Zdeněk, Jak se ze Žižkova stalo velké město 1865-1914, Academia, Praha 2008, s. 459-460.

¹²⁷ Národní listy 6. 4. 1914, LIV (94), s. 2.

Třetí cena připadla Ladislavu Kofránkovi a Vladimíru Fultnerovi za model s názvem *Černý kalich*.¹²⁸ Štursův kubistický návrh odborníci označili za nejzdařilejší, později byl však ohodnocen jako „těžká urážka Žižkovy památky“ pro domnělé germánské črty v tomto díle. Ohodnocení modelu jako zneuctění mohlo souviset s nezvykle méně zdobným kubistickým stylem, na který společnost v českých zemích ještě nebyla zcela připravena. Oproti tomu Žižkova postava od Františka Bílka podle názoru poroty nepůsobila jako neohrožený velitel vojsk ale spíše jako duchovní vůdce.¹²⁹

Velké rozdíly mezi návrhy způsobilo zadání, které ponechávalo umělcům prostor pro jejich fantazii. Ozvala se kritika nejen ze strany poroty, ale i laické veřejnosti. Velké úskalí někteří kritici viděli v tradičním pojetí Žižkovy podoby, jednoznačně ovlivněné romány Aloise Jiráska, které údajně nepřinášelo žádný nový prvek. Jirásek při tom ve svých knihách vylíčil Žižku ve shodě s pojetím historika Václava Vladivoje Tomka. Odlišné představě Františka Palackého soutěžící nevěnovali prostor, což je pochopitelné ve snaze husitského vojevůdce v navrhovaných pomnících spíše heroizovat a zobrazit Žižku v souladu s všeobecnou představou, než si objektivně přiznat i méně záslužné stránky jeho osobnosti. Na druhou stranu, za nepříliš úspěšné se dají označit i inovativní návrhy nesoucí kubistické prvky nebo návrhy působící svou monumentalitou, přisuzovanou německému vlivu. Jako specifikum sejevilo samotné umístění pomníku, které určovalo budoucím autorům podmínku vytvoření estetického dojmu pomníku na publikum při působení jak z bezprostřední blízkosti, tak při pohledu z dálky.¹³⁰ Což znamenalo, že přílišné vykreslení detailů na soše nemohlo být k užitku při pohledu z dálky, ale příliš zjednodušená forma sochy zase nemusela působit úplně nejlépe zblízka.

Mimo figurálního znázornění Jana Žižky se objevovaly i návrhy v podobě sloupu s hořící pochodní nebo věže, představující ohromný kalich. Celá soutěž a výstava modelů v Průmyslovém paláci je reflektována satirickou básní ve Světozoru:

„Zajímavou podívanou,
jakou zřídka skýtá svět,
možno za výstavní branou

¹²⁸ POCHE, E., a kol., Praha našeho věku, Praha 1978, s. 203.

¹²⁹ Tamtéž, s. 204.

¹³⁰ PENCÁK, M., Soutěž na pomník Jana Žižky na Vítkově v roce 1913, in: Umění LIV, 2006, č. 1, s. 73.

za dva šoufky uvidět.

Táboritů karneval tam máme,
Jana Žižku na něm uvítáme
přeukrutnou spoustou bílé sádry,
doplněné prkny, vápnem, hadry.

[...]

A tak nejmín padesátkrát
zkarikován Žižka byl,
že měl kalich, lid a meč rád
a že Čechy proslavil.

Historie musí doplniti:
Ač byl nepřemožitelný v žití,
po smrti jej vlastní, rodní bratři
zmordovali, věru, jak se patří.“¹³¹

Na tomto fiasku nese největší vinu příliš volné zadání v kombinaci s nízkým rozpočtem. Pokud na první pokus porota nevybrala návrh vhodný k realizaci, soutěž měla při nejmenším alespoň jeden pozitivní dopad. O Žižkově pomníku se začalo živě diskutovat, a to více než kdykoliv před tím. Vzrostl zájem o další dění okolo budoucí dominanty Prahy. Výstava návrhů ukázala řadu možností, jakým směrem se vydat při vymezování podmínek příštího soutěžního klání.

Veškeré snahy Spolku pro zbudování Žižkova pomníku následně na několik let přerušila první světová válka. Výsledná podoba Žižkovy sochy zůstala tedy prozatím neznámá. Dva roky po vzniku Československa se při výročních oslavách bitvy na Vítkově 28. června 1920 podařilo alespoň položit základní kámen pomníku.

V roce 1923 Spolek vyhlásil druhou soutěž. Výstava 31 návrhů se konala v druhém patře žižkovské radnice. První cena opět nebyla udělena. Druhá cena spolu s finanční odměnou 30 000 Kč dokonce získala doporučení poroty k realizaci. Jednalo se o návrh *Akropolis* od Aloise Dryáka a Karla Štipla.

Třetí cenu a částku 20 000 K porota udělila třikrát, a to dvojicím Jaroslav Rössler – Ladislav Kofránek za jejich *Nad Prahou*, Otakar Novotný – Karel Dvořák s návrhem *Hrad* a

¹³¹ Světozor 13. 2. 1914, XIV, (22), s. 532.

Josef Kalous – Otto Gutfreund za návrh *Vítkov*. Čtvrtou cenu a 10 000 K získala soutěžní dvojice Vojtěch Kerhart – Otakar Švec za *Zborov*.¹³² Za dva roky vyhlásil Památník Odboje spolu se Spolkem pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova architektonickou soutěž.¹³³ Cílem této soutěže bylo vybrat návrh na podobu budovy Památníku na vrchu Žižkově a muzejních, archivních a administrativních budov na úpatí kopce. Pro stavbu Památníku neboli Pantheonu se počítalo s čestným místem pro pomník Jana Žižky.¹³⁴ Vítězi soutěže se stali Jiří Giller a Jan Zázvorka. Zázvorkovo řešení se od ostatních lišilo umístěním sochy přímo před budovu Pantheonu v pozici čestné stráže na rozdíl od dalších návrhů vyhrazujících pomníku místo na uzavřeném nádvoří. Ačkoliv se to na první pohled nezdá, výběrem konkrétní podoby budov se zpřísnily nároky na ztvárnění budoucí sochy Jana Žižky.

Další soutěž v roce 1927 vybírala už návrh podoby Žižkova pomníku. Socha měla být 8 metrů vysoká, odlitá z bronzu. Náklady neměly převyšovat 1,2 milionu korun. Podávání návrhů na žižkovské radnici bylo omezeno obdobím od 22. září 1927 do 31. srpna 1928. Zadání Spolek již více specifikoval. Soutěžící navrhovali podobu Žižkova jezdeckého pomníku, který by ideově a umělecky vhodně navazoval na budovu Pantheonu podle návrhu Jana Zázvorky, s níž měl tvořit jeden celek. Bronzový pomník monumentálních rozměrů vyžadoval provedení v jednoduchých liniích tak, aby doplňoval Pantheon.¹³⁵ Jako pomůcky pro sochaře sloužily soutěžní podmínky, plán budovy Památníku s půdorysem v měřítku 1:100 a tři fotografie modelu budovy Památníku. Soutěžící si je mohli do 15. října za vratnou zálohu ve výši 100 K vyžádat v sídle Památníku Odboje na Staroměstském náměstí čp. 30.¹³⁶ Měřítko modelu podmínky určovaly v poměru 1:10. K modelům soutěžící dodávali doplňující dokumentaci, a to popis návrhu, rozpočet na provedení sádrového modelu, na odlití v bronzu a osazení pomníku.

V porotě zasedali František Zuklín za město Prahu, Eustach Mölzer za Státní regulační komisi, architekt Památníku národního osvobození Jan Zázvorka, architekt Josef Gočár za Sbor, Otakar Novotný za SVU Mánes, architekt Antonín Cechner, pplk. Josef Šebor jako výtvarný referent Památníku Odboje, sochař Josef Drahoňovský, sochař Josef Šejnost, malíř Václav Rabas, historik Zdeněk Wirth za ministerstvo školství a národní osvěty, starosta Žižkova Rudolf Kostrakiewicz za Spolek, plk. Rudolf Medek za Památník Odboje, pplk. Bičíš

¹³² Národní listy 27. 12. 1923, LXIII (353), s. 1.; Galandauer, J., Chrám bez boha nad Prahou, s. 39.

¹³³ HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří, Pomníky a zapomínky, Praha – Litomyšl 1996, s. 156.

¹³⁴ Moravský legionář 5. 2. 1925, V (6), s. 4.

¹³⁵ Archiv Národní galerie v Praze (ANG), f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově (Spolek), kart. 14, 1927.

¹³⁶ Večerní list 22. 9. 1927, I (158), s. 3.

za ministerstvo národní obrany a jako poradce historik Rudolf Urbánek a hipolog major Stodola.¹³⁷

První cenu s finanční odměnou 20 000 Kč porota neudělila žádnému ze soutěžících. Druhou cenu s peněžním ohodnocením 15 000 Kč získaly návrhy č. 16 a č. 19:¹³⁸

Monumentální bronz od Karla Dvořáka

Tři červené tečky od Ladislava Beneše

Model Karla Dvořáka představoval Žižku na koni v klidné pozici pozorujícího průběh bitvy. Podle názoru poroty vyhlížel kůň příliš přešlechtěně. Na realizaci tohoto návrhu by též nestačil určený obnos 1 200 000 Kč. Podle průvodní zprávy autora by byla nutná částka 2 000 000 Kč.¹³⁹

U návrhu Ladislava Beneše vytkla porota disproporce týkající se koně. Třetí cenu a s ní spojených 10 000 Kč získal návrh č. 15 s názvem *Život* od Rudolfa Březy, u kterého se však porotě nelíbilo postavení koně a přílišný pohyb. Čtvrtou cenu s odměnou 5 000 Kč dostaly návrhy č. 26 a 31. Pod číslem 26 byl posuzován návrh s názvem *I 5* od Jaroslava Brůhy. Model *L M 28* vytvořil Ladislav Kofránek. Všech pět návrhů porota doporučila do eventuální užší soutěže.¹⁴⁰

Po vyhlášení výsledků porota doporučila zorganizování užší soutěže pro oceněné. Tím by pro oceněné autory vznikla možnost dalšího zpracování a vylepšení návrhů podle komentářů porotců, což by přispělo k určení definitivního vítěze. Usnesením valné hromady z 22. února 1930 od těchto plánů Spolek ovšem upustil. Zamítl i verzi užší soutěže s přizváním několika dalších vybraných umělců. Podle všech náznaků plánoval vypsání nové veřejné soutěže, jež měla být vyhlášena na podzim roku 1930. K podmínkám mělo nově přibýt ideové a historické pojetí Jana Žižky, jež by setřelo množství rozdílů mezi návrhy a mohly by tak vyniknout schopnosti jednotlivých sochařů.¹⁴¹

Právě v období, kdy Spolek přislíbil vypsání nové soutěže, se dne 22. září konala schůzka Rudolfa Kostrakiewicze a pplk. Josefa Šebora zastupujících Spolek a sochařů Josefa Mařatky, Ladislava Šalouna a Bohumila Kafky. Jednali o účasti v užší soutěži rozšířené o tři zmíněné

¹³⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek, kart. 14, 1927.

¹³⁸ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-přijatá, Spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově, poř. č. 125, kart. 1, 23. 10. 1928.

¹³⁹ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-odeslaná, Dokumentace k soutěžnímu návrhu – Heslo „Monumentální bronz“ (kopie), poř. č. 140, kart. 1, b. d.

¹⁴⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek, kart. 14, 20. 10. 1928.

¹⁴¹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-cizí, Spolek Odborové organizaci (kopie), kart. 16, 4. 4. 1930.

sochaře. Sochaři se dohodli, že po společné schůzce přednesou Spolku podmínky pro svoji účast v soutěži. Přestože pozvaní umělci měli měsíc na rozmyšlenou, ani jeden z oslovených neprojevil v této lhůtě zájem. Pouze Bohumil Kafka po třech měsících od tohoto jednání odpověděl na výzvy Spolku. Doporučil vybrat konkrétního umělce bez soutěže z důvodu nutnosti obsáhlých příprav.¹⁴² Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky se ale nenechal tak snadno odbýt. Pozval Kafku do užší soutěže již za stanovených podmínek:

„Poslední třetí soutěž nepřinesla kýženého výsledku a ukázalo se, že mnoho význačných umělců se této soutěže z jistých důvodů nezúčastnilo. Čtvrtá soutěž má býti užší. Spolek jest však toho názoru, že není možno vylučovati naše přední výtvarníky z této soutěže, a proto rozhodl se požádati Vás o sdělení, zdali byste se zúčastnil této soutěže za stejných podmínek mimo soutěž, tj. za náhradu 6000 K. Požadavky soutěže jsou tyto: výška modelu jezdecké sochy Jana Žižky 120 cm, šířka podstavce 60 cm, délka 120 cm, výška 60 cm. Spolek Vás žádá o laskavé sdělení, zdali se této soutěže zúčastníte a o názor, jak byste si představoval sestavení komise, která jednotlivé návrhy posoudí.“¹⁴³

Důležitým faktorem, proč se Spolek snažil získat si právě Bohumila Kafku, mohlo být Kafkovo dlouholeté přátelství s funkcionářem Spolku pplk. Josefem Šeborem. Josef Šebor se kromě služby v armádě věnoval také sochařské činnosti. Z písemností vyplývá, že Šebor se účastnil většiny jednání předsedy Spolku Rudolfa Kostrakiewicze a potencionálních autorů pomníku. Pravděpodobně působil jako Kostrakiewiczova „pravá ruka“ a mohl ovlivnit jeho rozhodování, resp. mohl mu doporučit, jak dále postupovat a kterého umělce oslovit pro zadání pomníku. Kafka se mezitím výrazně angažoval na výstavě „100 let českého umění“, ¹⁴⁴ kterou Spolek údajně považoval na doporučení Antonína Matějčka za zásadní pro získání rozhledu v současném výtvarnictví.¹⁴⁵ Po další valné hromadě Spolek požádal Kafku, aby předložil svůj návrh pomníku, na jehož základě by mu pomník zadal přímo. Tento kontroverzní krok Spolku spolu s jeho přijetím Bohumilem Kafkou rozpoutal vleklé spory mezi umělci. Hned v počátcích, ještě před oficiálním zadáním práce, Bohumil Kafka vedl tři různé spory – první s účastníky poslední soutěže, druhý s Josefem Mařatkou a Ladislavem Šalounem a třetí samostatně s Karlem Dvořákem.

¹⁴² ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Kostrakiewicz Rudolf, kart. 15, 18. 12. 1930.

¹⁴³ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek, kart. 14, 19.2.1929.

¹⁴⁴ Sto let českého umění 1830-1930, Praha, SVU Mánes, listopad-prosinec 1930.

¹⁴⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek, kart. 14, 23. 4. 1931.

Účastníci poslední soutěže se cítili poškozeni jednáním Spolku. Nehodlali se smířit ani se skutečností, že Bohumil Kafka nabídku Spolku po kratším váhání přijal, čímž je proti sobě poštvál. Autory oceněných návrhů připravilo přímé zadání o možnost užší soutěže, kterou jim porota podle jejich mínění v podstatě přislíbila, ačkoliv porota užší soutěž pouze doporučila. K rozhodování o budoucím postupu Spolku neměla kompetence. Každý soutěžící údajně nadále pracoval na vylepšení svého návrhu podle posudku poroty a připravoval se tak na nové hodnocení svého díla.

Jako nepřipustné se jevilo i přizvání dalších sochařů k užší soutěži. Pokud se před tím nezúčastnili, neměli by stejné podmínky jako ostatní. Důvodem rozčilení sochařů byla i výše nákladů, které kvůli soutěži vynaložili.¹⁴⁶ Vyzvali Kafku, aby zadání práce nepřijímal.¹⁴⁷

Ladislav Beneš, Jaroslav Brůha, Rudolf Březa, Karel Dvořák, Ladislav Kofránek a Josef Palouš byli rozhořčeni nad neustále se měnícími postoji Spolku natolik, že se rozhodli bez předchozího varování vydat tiskové prohlášení k dění okolo výběru návrhu. Jeho znění bylo zasláno i některým uměleckým spolkům a hospodářským organizacím, například Syndikátu československých výtvarných umělců nebo Odborové organizaci. Umělecké korporace se tak o tuto záležitost začaly intenzivněji zajímat a požadovaly po Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky adekvátní vysvětlení. Spolek udal jako hlavní důvody svého postupu nezájem umělců o činnost Spolku a neobdržení finanční podpory, se kterou počítal:

„Spolek téměř 30 let usilovně sháněl potřebný kapitál, aby mohl myšlenku pomníku realizovati. Za tu dobu vypsál již tři soutěže na pomník, které vyžádaly si většího již nákladu, než Spolek do vypsání první soutěže měl nashromážděno. [...]. Poslední porota doporučila, aby Spolek vypsál eventuálně užší soutěž mezi pěti umělci, kteří byli cenou poctěni. Spolku slíbeny byly subvence na tuto soutěž. Avšak dekretem ministerstva školství a národní osvěty, jakož i přípisem elektrických podniků hl. města Prahy subvence uděleny nebyly. [...] Umělci sami nejvíce nijakého zájmu o činnost Spolku. Ač poslední valná hromada byla týden předem publikována, pozvánky do ní s podrobným programem závčas rozeslány, nedostavil se ani jeden z interesovaných umělců z poslední soutěže do valné hromady. Byl tudíž přijat návrh, aby od vypsání další soutěže bylo upuštěno a provedení skici modelu bylo svěřeno profesoru B. Kafkovi.

¹⁴⁶ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-odeslaná, K. Dvořák, L. Beneš, J. Brůha, R. Březa, L. Kofránek, J. Palouš Spolku (kopie), poř. č.123, kart. 1, 27. 1. 1931.

¹⁴⁷ Tamtéž.

Stanovy neukládají Spolku realizovati provedení pomníku na podkladě soutěže a podle znění soutěžního řádu nemůže ani umělecká porota uložit Spolku za povinnost, aby její návrh provedla. [...]

Žádáme obce našich výtvarných umělců, aby práci profesora Kafky bezpředmětnou polemikou nerušili. Ti, kdož zainteresováni byli, mají ostatně úplnou volnost, aby sami tvořili a naši veřejnosti na výstavách uměleckých korporací předložili výsledek svého studia a své práce.¹⁴⁸

Řád Odborové organizace platný pro její členy neodporoval přijetí přímého zadání práce, i kdyby mu předcházela soutěž. Bohumilu Kafkovi však jako členu Odborové organizace vyvstala povinnost informovat Odborovou organizaci o užší soutěži nebo přímém zadání, což neučinil. Provinil se i doporučením přímého zadání, čímž, jak už bylo řečeno, poškodil kolegy, kteří se účastnili soutěže.

Bohumil Kafka však neváhal obvinít Beneše, Dvořáka a Kofránka (ostatní podepsaní pod prohlášením Brůha, Březa a Palouš nebyli členy Odborové organizace), že písemným prohlášením zasáhli do jeho práv. V podstatě o nich prohlásil, že se Spolku vnucují. Kafkovy argumenty Odborová organizace po shlednutí jeho prohlášení razantně odmítla. Kopie prohlášení obdržela nejen Odborová organizace, ale i protektor Spolku Karel Kramář, členové poroty poslední soutěže, redakce denních listů a Památník Odboje. Odborová organizace nato pouze vytkla, že prohlášení bylo adresováno i laické veřejnosti bez jejího souhlasu. Rozhodla se požádat Spolek o uznání dosavadní poroty, jež by tak získala kompetence k rozhodování o pomníku až do jeho dokončení. Z toho vyplývá, že by porota posuzovala i Kafkův návrh.¹⁴⁹ Bohumil Kafka protestoval proti zásahům Odborové organizace do soutěže, které dokonce odporovaly jejím stanovám. Výbor Odborové organizace měl řešit pouze spory mezi svými členy, které se týkají členských práv a povinností, ale nemohl zasahovat do sporů, které se členství netýkaly. Kafka prý přijal přímé zadání, neboť již považoval soutěž za ukončenou. Proto také protestoval proti uplatňování soutěžního řádu Organizace na tento případ. Věc mimo jiné považoval za uzavřenou také proto, že Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově neměl vůči soutěžícím žádné závazky.¹⁵⁰

Odborová organizace v odpovědi na Kafkovo odvolání odstoupila od požadavku na prodloužení kompetencí původní soutěžní poroty a usnesla se spor mezi svým odstupujícím výborem a Kafkou postoupit smířcímu soudu namísto svolání mimořádné valné hromady.

¹⁴⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-cizí, Spolek Syndikátu čsl. výtvarných umělců, kart. 16, 19. 2. 1931.

¹⁴⁹ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-přijátá, Výpis z protokolu výborové schůze Odborové organizace, poř. č. 138, kart. 1, 11. 2. 1931.

¹⁵⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Odborová organizace (kopie), kart. 14, 23. 2. 1931.

Smírčím soudem měl být projednáván i Kafkův spor s Josefem Mařatkou. Organizace předsedou soudu zvolila Otakara Novotného, který se však spolu s určeným rozhodčím Arnoštem Hofbauerem účastnil schůze výboru, proti jejímž usnesením se Bohumil Kafka odvolával. Kafka jako své rozhodčí ustanovil Emila Fillu a Ladislava Machoně.¹⁵¹ Soudu nakonec předsedal Josef Jiříkovský za přítomnosti rozhodčích Arnošta Hofbauera a Františka Kysely. Řešil však namísto sporu s Odborovou organizací spor s profesorem Mařatkou. Po částečném uznání protestů účastníků poslední soutěže byl Kafkův návrh vystaven spolu s jejich modely na žižkovské radnici, aby je mohla posoudit odborná komise za účasti zahraničního hosta Ivana Meštroviće. Závěrečná porada členů komise pro posouzení skici pomníku se konala 1. července 1932. Účastnili se jí Max Švabinský, František Bílek, Václav Weger, Karel Guth, Rudolf Urbánek, Jan Květ, Rudolf Medek, Antonín Ausobský, František Zuklín, Jan Zázvorka, Jan Balvín a Ivan Meštrović.¹⁵² Právě Meštrović si nemohl Kafkovo dílo vynachválit a zdůraznil nezbytnost toho, aby byl umělci ponechán prostor pro jeho tvůrčí schopnosti. Všichni přítomní se jednohlasně shodli na doporučení Kafkova modelu pro Žižkův pomník.¹⁵³ Nutno poznamenat, že několik odpůrců z řad sochařů dostalo později možnost podílet se na umělecké výzdobě Památníku národního osvobození.

Kafkovými protivníky v druhém sporu se stali sochaři Josef Mařatka a Ladislav Šaloun. Z dochovaných dokumentů vyplývá, že Ladislav Šaloun se ve sporu kromě podávání informací nijak víc neangažoval a chtěl celou záležitost, na rozdíl od Josefa Mařatky, uzavřít. Přesto je celkem složité celý spor rozplést, neboť jej řešilo víc organizací. Smírčí soud Odborové organizace řešil zároveň i spor profesora Kafky s Organizací samotnou. Josef Mařatka podal stížnost u Odborové organizace a její kopii zaslal Spolku výtvarných umělců Mánes. Bohumil Kafka i Josef Mařatka patřili mezi členy těchto korporací.

Josef Mařatka Kafku obvinil z nečestného jednání se Spolkem o zadání práce na pomníku bez jeho vědomí, ačkoliv původně se měli domlouvat o dalším postupu mezi sebou. Podle Mařatkova názoru se Bohumil Kafka provinil tím, že nesvolal schůzku oslovených tří sochařů za účelem sjednání podmínek, za jakých by byli všichni tři ochotni se zúčastnit užší soutěže. Sjednávání schůzky však Kafka slíbil pouze nezávazně v hovoru s Ladislavem Šalounem. Šalounovu výpověď zprostředkoval Arnošt Hofbauer. Ladislav Šaloun se

¹⁵¹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Odborová organizace (kopie), kart, 14, 21. 4. 1931.

¹⁵² Ivan Meštrović byl do Československa původně pozván k sokolským slavnostem. Spolek pro zbudování pomníku využil jeho příjezdu a požádal ho o pomoc při posouzení modelu od Bohumila Kafky.

¹⁵³ ANG, f. Bohumil Kafka, Dokumentace díla (DD), Pomník Jana Žižky, Posudek o skice (kopie), kart. 14, 1. 7. 1932.

Bohumila Kafky údajně dvakrát ptal na domluvení společné schůzky. Kafka však schůzku vždy oddálil kvůli práci na výstavě „100 let českého umění“ a tvrdil, že on sám soutěžit nebude. Šaloun i Mařatka se pak o zadání práce na pomníku Kafkovi dozvěděli až z novin.¹⁵⁴

Spor, který Mařatka řešil pomocí smírčího soudu Odborové organizace československých výtvarníků, zaujal i další umělecké korporace. Aktivně se do něj vložil SVU Mánes, přestože mu Mařatka zaslal jen kopii stížnosti určené Organizaci a nepodal tak u něj oficiální stížnost. Argumentace byla mířena jak proti Kafkovi, tak proti Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova. Kafka navrhoval rychlé ukončení sporu schůzkou před funkcionáři Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova, kde by se vše vysvětlilo. Smírčí soud viděl až jako druhou možnost.¹⁵⁵ Protestoval proti vynášení soudů pouze na základě informací, poskytnutých Odborovou organizací, bez jeho vědomí a bez možnosti podání svého svědectví. Na protest zažádal o zbavení funkce člena výboru, jednatele spolku, místopředsedy stavební komise a funkce člena nakladatelské komise v SVU Mánes.¹⁵⁶ SVU Mánes hájil své zasahování do sporu jako nutnost pro zaujetí stanoviska v tomto sporu.¹⁵⁷

Odborová organizace uznala Mařatkovu stížnost. Kafka měl svolat schůzi všech tří sochařů, na které měli společně projednat další postup při určování podmínek, za kterých by vytvořili návrhy pro další soutěž Spolku. Na otázku, proč schůzku nesvolal, se Kafka bránil prostým tvrzením, že s Josefem Mařatkou momentálně nemluví. Rozumí se, že takové odůvodnění smírčímu soudu rozhodně nestačilo.¹⁵⁸ Ve výsledku smírčí soud Odborové organizace, ve složení Josef Jiříkovský, Arnošt Hofbauer, Emil Filla, František Kysela a Ladislav Machoň, vytkl Bohumilu Kafkovi, že své dva kolegy dostatečně neinformoval o odmítnutí účasti v soutěži.¹⁵⁹ Smírčí soud SVU Mánes za účasti Kamila Roškota, Arnošta Hofbauera, Františka Kysely, Emila Filly a Antonína Matějčka došel k totožnému závěru.¹⁶⁰ Bohumil Kafka až roku 1936 pořizoval svědectví pplk. Josefa Šebora o mnoha svých sporech a žádal jej o písemné výpovědi. Pplk. Josef Šebor jako svědek schůzky sochařů s Rudolfem Kostrakiewiczem mohl dosvědčit, co vše spolu přítomní domluvili. Také znal veškeré podrobnosti ohledně styků Bohumila Kafky se Spolkem. Konkrétně měl pplk. Šebor popsat

¹⁵⁴ ANG, f. Josef Mařatka, Korespondence-odeslaná, Odborová organizace, poř. č. 278, kart. 1, b. d.

¹⁵⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Odborová organizace (kopie), kart. 14, 23. 2. 1931.

¹⁵⁶ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, SVU Mánes (kopie), kart. 14, 28. 2. 1931.

¹⁵⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, SVU Mánes, kart. 14, 9. 3. 1931.

¹⁵⁸ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-přijatá, Výpis z protokolu výborové schůze Odborové organizace, poř. č. 138, kart. 1, 11. 2. 1931.

¹⁵⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Protokol smírčího soudu Odborové organizace, kart. 14, 19. 6. 1931.

¹⁶⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Protokol smírčího soudu SVU Mánes, kart. 14, 24. 6. 1931.

nekalé chování Josefa Mařatky, který jej po schůzi s Kostrakiewiczem přesvědčoval, aby Žižkův pomník bez soutěže zadali jemu. Na dopis s žádostí o svědectví neexistuje v archivních materiálech odpověď pplk. Šebora. Vystává zde otázka, zda si rozhovor Josefa Mařatky a podplukovníka celý nevybájl, což asi nadále zůstane tajemstvím.

Na povrch také vyplouvá informace o další schůzce Rudolfa Kostrakiewicze, pplk. Josefa Šebora a profesora Kafky. Rudolf Kostrakiewicz sdělil Kafkovi, že upustil od užší soutěže a rozhodl zadat práci rovnou jemu. Zbývalo jen schválení valnou hromadou, která jak předpovídal Dr. Kostrakiewicz, neměla námitek.¹⁶¹

Třetí spor se týkal výhradně sochaře Karla Dvořáka. Na členské schůzi Odborové organizace československých výtvarníků se jednalo o Žižkově pomníku a Kafka údajně prohlásil, že nemůže předvídat, jak dopadne valná hromada Spolku pro zbudování pomníku Žižkova pomníku na Žižkově, když profesor Dvořák může využít svých konexí jako je ředitel Živnobanky Jaroslav Preiss a ministr zahraničních věcí Edvard Beneš. Dvořák navrhl Kafkovi, aby se do tří dnů za svůj výrok omluvil a tím celou záležitost uzavřel.¹⁶² Kafka se odmítl omluvit a návrh Dvořákovi sdělil, že jeho poznámka byla pravdivá.¹⁶³ Dvořák se rozhodl urážku své osoby řešit smírčím soudem.¹⁶⁴

„Protože profesor Kafka jmenoval přímo mě, Dr. Preisse a ministra Beneše, vyjádřil se konkrétně a tím přímo mě obvinil před výborovou schůzí, na které byli přítomni i členové organizace a uváděl přítomné v domnění, že činil jsem za zády svých spolupracovníků a Odb[orové] org[anizace], kroky k dosažení určité práce ne pomocí soutěže, nýbrž pomocí protekce. [...] Žádám, aby výbor Odborové organizace hájil moji čest před tímto urážlivým útokem a žádám, aby profesor Kafka výrok svůj odvolal a mně se řádně omluvil.“¹⁶⁵

Kafka se odmítl hájit se zdůvodněním, že nechce obtěžovat své přátele jmenováním do funkce rozhodčích smírčího soudu. Soudu předsedal Arnošt Hofbauer. Za Karla Dvořáka zasedali Alfred Justitz a František Kysela, za Bohumila Kafku Emil Filla a František Janoušek. Nakonec musel Bohumil Kafka svůj výrok přece jen odvolat, protože ho nemohl ničím doložit.¹⁶⁶

¹⁶¹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Šebor Josef (kopie), kart. 15, 7. 6. 1936.

¹⁶² ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Dvořák Karel, kart. 15, 5. 6. 1931.

¹⁶³ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Dvořák Karel, kart. 15, 24. 6. 1931.

¹⁶⁴ Polední list 25. 10. 1931, V (297), s. 5.

¹⁶⁵ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-odeslaná, Výbor Odborové organizace, poř. č. 126, kart. 1, b. d.

¹⁶⁶ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-přijatá, Protokol smírčího soudu, poř. č. 136, kart. 1, 25. 9. 1931.

V červnu 1936 Bohumil Kafka sháněl další svědectví od podplukovníka Josefa Šebora, aby dodatečně potvrdil správnost svého tvrzení. Z opisu korespondence zaslané pplk. Šeborovi vyplývají nové skutečnosti. Jedná se informace, které pochází ze soukromé korespondence a podle všeho ještě nespátřily světlo světa. Na druhou stranu jde o velmi subjektivní pramen, kterému rozhodně nelze přiřknout stoprocentní pravdivost, a to už jen kvůli tomu, že Kafka zmiňuje nové informace až roku 1936. Podle této pozdější verze Bohumila Kafky ho Rudolf Kostrakiewicz informoval před rozhodnutím soutěžní poroty o telefonátu s ministrem Edvardem Benešem, který se přimlouval za návrh Karla Dvořáka. Podplukovník Šebor měl být svědkem této situace. Kostrakiewicz poradil Benešovi, aby poslal svého důvěrníka, který by se na návrhy podíval. Učinil tak z toho důvodu, že Dvořákův návrh nepovažoval za příliš zdařilý a pravděpodobně nebylo pochyb, že tuto skutečnost uzná i vyslaný Benešův důvěrník.¹⁶⁷ Taktéž několik předčasných oslav Dvořákova vítězství v ještě neukončené soutěži na Žižkův pomník svědčilo o možných jiných způsobech získání první ceny. Před rozhodnutím poroty Dvořák telefonoval podplukovníku Šeborovi s žádostí, aby jako člen poroty hlasoval pro něj.¹⁶⁸

Za další důkaz Dvořákových konexí považoval Kafka zadání pomníku padlých Čechoslováků ve Francii pro Paříž bez soutěže právě Dvořákovi. Tentokrát údajně zasáhl Jaroslav Preiss, který přislíbil příspěvek na pomník. Jako důvod pomoci od Preisse Kafka poukázal na příbuzenský vztah.¹⁶⁹ Jaroslav Preiss byl totiž Dvořákův švagr.¹⁷⁰

¹⁶⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Šebor Josef, kart. 15, 7. 6. 1936.

¹⁶⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Šebor Josef, kart. 15, 8. 6. 1936.

¹⁶⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Šebor Josef, kart. 15, 1. 11. 1936.

¹⁷⁰ Chotí Karla Dvořáka se stala herečka Leopoldina Dostalová. Jaroslav Preiss si vzal její sestru Olgu Dostalovou.

5. Zadání prací na pomníku

Po ztroskotání všech pokusů vybrat návrh sochy vyvstává otázka, proč se Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova rozhodl s důvěrou obrátit právě na Bohumila Kafku, aby vytvořil model Žižkova pomníku pro odlití do bronzu. Podle oficiálních zpráv Spolku si získal Kafka jeho přízeň kvalitou svých děl na výstavě „100 let českého umění“.¹⁷¹ Pro pochopení tohoto kroku je ale nutné se ještě blíže podívat na sochařský vývoj Bohumila Kafky.

Bohumil Kafka se narodil 14. února 1878 v Nové Pace do rodiny truhláře. Navštěvoval pětiletou obecnou školu, pak měšťanskou školu v Nové Pace, aby se nakonec dostal k sochařskému řemeslu na Kamenosochařské škole v Hořicích. Podle pracovní knížky do započetí studií v Praze pracoval jako sochařský pomocník u firmy Vondráček a Horák. Mezi jeho úkoly patřila úprava soch na kostele sv. Havla v Praze nebo vysekání Suchardovy *Ženy chránící děcko*. Dále pracoval ve vinohradské firmě bratřů Ducháčkových, kde mu byla svěřena realizace hlav lvů od profesora Celdy Kloučka na Zemskou banku.¹⁷²

Pak Kafka nastoupil na Uměleckoprůmyslovou školu k profesoru Stanislavu Suchardovi. Roku 1898 přešel k Josefu Václavu Myslbekovi na Akademii výtvarných umění a setrval zde do roku 1901. Při modelaci jezdecké sochy sv. Václava, kterou mu Myslbek z větší části svěřil, získal v tomto oboru cenné dovednosti. Lze s jistotou tvrdit, že Josef Václav Myslbek práci tohoto druhu svěřoval jen výjimečně nadaným studentům. Bohumil Kafka však na práci na soše sv. Václava doplácel pracovním vytížením, kvůli kterému mu nezbylo mnoho času na jeho studentské práce. Zprvu pro Myslbeka dokonce pracoval bez nároku na odměnu.

„Myslbek byl včera u nás, byl velice se vším spokojen, s celou prací, kterou jsme za prázdniny udělali. Nanášení celého koně až do posledního [detailu] přenechá mně na práci a sám na to nehodlá ani sáhnout.“¹⁷³

Při nahlédnutí do Kafkovy korespondence z jeho studentských let překvapivě zjišťujeme, že již tenkrát se zajímal o dění týkající se zadávání sochařské práce na pomnících. Vyjadřoval celkem trefně svůj názor i na samotného Myslbeka, který měl svého času na Akademii výtvarných umění pověst jednoho z nejpřísnějších profesorů. I přes to, že se Kafka

¹⁷¹ Kafka byl na výstavě zastoupen těmito díly: *Podobizna A. Friče, Srna s mláďaty, Po koupeli v moři, Býk, Podobizna generála M. Pellé, Probuzení, Podobizna K. Heidlerové*.

¹⁷² ANG, f. Bohumil Kafka, Doklady, Pracovní knížka, kart. 1, 1895.

¹⁷³ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-cizí, Loriš Jan, Výpisy z dopisů, kart. 24, 27. 9. 1900.

nebál projevit nespokojenost s jeho rozhodnutími, měl ho Myslbek dlouhou dobu v oblibě, snad právě pro jeho nadání. Myslbekova důvěra vůči Kafkovi vyplývá ze svěření samostatné práce na modelu koně, jak píše Bohumil Kafka rodině do Nové Paky:

„Myslbek mi tímto týdnem počínaje bude platit 20 zlatých týdně. Konec mám mimo nohy a ocas pokrytého slabou vrstvou sádry. Až budeme mít sádru nanesenou, budou to tečkovat od Vosmíka sochaři (mechanická, mně známá práce) a provádět ho budu celého sám. Co ti to budou tečkovat, budu snad moci modelovati. Jak dopadla konkurence na Husův pomník to víš snad z novin. Sucharda s Kotěrou tam mají dva projekty. Nedostali vůbec nic, ačkoliv dle mého úsudku a mnoha jiných, jsou to nejlepší práce (Myslbekovi se zase nelíbily).

Tuto sobotu budeme hotovi s nanesením sádry na koně. Ten špás váží 70 q a bude mít Myslbek při něm vydání do úplného dokončení asi 5 000 zlatých. Sádry je na něm 30 000 kg, k rozmíchání té sádry 30 000 litrů vody. Na mé doporučení zadal Myslbek vytečkování toho koně firmě bratranci Ducháčkové. Jeden čas jsem u nich pracoval. Při nejdůležitější práci, posazení několika prvních bodů, musím být u nich.“¹⁷⁴

Kafka později využil i rad Myslbekova zkušeného spolupracovníka štukatéra Victora Silvestra, který mu vysvětloval další postupy ohledně vytváření pomníku sv. Václava. Teprve v pozdějších letech Kafka ocenil tuto sochařskou průpravu.

Při výběru adekvátního kandidáta pro sochařské práce na pomníku bral Spolek zajiště v úvahu především kvalitu a provedení pomníků, které již vzešly z Kafkovy dílny. Mezi nejvýznamnější patří například socha Jana Svatopluka Presla v Praze (1909), Karla Havlíčka Borovského v Havlíčkově Brodě (1923).¹⁷⁵ Velkolepě Kafka naplánoval i skicu pomníku Jindřicha Fügnera a Miroslava Tyrše, navrhovaného pro pražskou Letnou (1912).¹⁷⁶ Během zpracovávání Žižkovy sochy dokončil ještě pomník Miroslava Rastislava Štefánika v Bratislavě (1934), Augusta Zátky pro České Budějovice (1935) a Josefa Mánesa pro Prahu (1940).¹⁷⁷ V potaz Spolek jistě vzal i Kafkovo dlouholeté pedagogické působení na Akademii výtvarných umění v Praze.

¹⁷⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-cizí, Loriš Jan, Výpisy z dopisů, kart. 24, 20. 1. 1901.

¹⁷⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-cizí, Loriš Jan, Zápis rozhovoru s paní Bertou Kafkovou, vdovou po profesoru Bohumilu Kafkovi, kart. 24, 16. 9. 1953.

¹⁷⁶ Soutěž na pomník Miroslava Tyrše a Jindřicha Fügnera vypsala Česká obec sokolská. Při příležitosti VI. všesokolského sletu by pak výsledný pomník darovala Praze. Soutěže se účastnili Bohumil Kafka ve spolupráci s Pavlem Janákem, Stanislav Sucharda a Emanuel Halman. Odevzdané návrhy však nebyly posuzovány.

¹⁷⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-rodinné, Kafková Berta, Kartotéka díla, kart. 24., b. d.

Nutno dodat, že Kafka se účastnil již první soutěže roku 1913 s návrhem, na kterém se podílel i architekt Pavel Janák. Tehdy však neuspěl. Těžko posoudit, zda i tento původní návrh na Žižkův pomník mohl přispět při definitivním výběru autora žižkovského monumentu.

Při posuzování modelu Žižkova pomníku již dávno Kafka zpracovával sochu generála Milana Rastislava Štefánika pro Bratislavu. Jeho dva soutěžní návrhy získaly první a druhou cenu. Nejen z tohoto důvodu vznikly spekulace regulérnosti soutěže. Navíc byl návrh pomníku označen za plagiát, neboť se architektonickým řešením nápadně podobal portálu výstavy Umělecké kolonie v Darmstadtu. I přes počáteční spory se dokonce i ministerský předseda Milan Hodža zasadil o to, aby pomník pro Bratislavu vytvořil Bohumil Kafka.¹⁷⁸ Z této skutečnosti plyne jednak fakt, že si Kafka získal důvěru ve splnění úkolu stvořit tak monumentální dílo, jednak by se mohlo zdát, že i sám Kafka oplývá výhodnými známostmi v politických kruzích. Konexe si však mohl získat již během uplynulých let, kdy působil jako oblíbený portrétista pro vyšší vrstvy.

Kafkova práce sice mohla udělat dojem na členy Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově, ale nebyla jistě jediným faktorem ovlivňujícím definitivní rozhodnutí o přímém zadání. Kafku, ačkoliv se odmítl účastnit užší soutěže, později navštívil předseda Spolku Rudolf Kostrakiewicz a pplk. Josef Šebor. Přesvědčili sochaře, aby vytvořil model, který by posoudila porota odborníků. Na nátlak účastníků poslední soutěže a veřejnosti byl Kafkův model posuzován spolu s modely autorů oceněných v posledním uměleckém klání. Ráda bych upozornila na významnou úlohu zahraničního hosta Ivana Meštroviće. Na něm jako na čestném členu poroty závisel výsledný ortel. Zvláštní okolností je však proplácení Meštrovićova pobytu v Praze. Původně Spolek přislíbil zaplatit za něj veškeré výdaje jak za cestování, tak za běžné potřeby. Když Meštrović odjížděl, doprovázel jej Bohumil Kafka a všechny výdaje uhradil namísto Spolku. Tuto skutečnost Spolku ohlásil a domáhal se proplacení financí. Zda uspěl či ona finanční částka byla daní za získání zakázky na monumentální pomník, není známo.

Dne 21. prosince 1932 zadal Spolek Bohumilu Kafkovi práce na modelu jezdecké sochy Jana Žižky. Zadání zahrnovalo plastickou skicu v měřítku 1:10 odlitou v sádře, zvlášť model koně a model jezdce v životní velikosti a stejně tak i modely koně a jezdce v definitivní velikosti. Celková předpokládaná hodnota díla dosahovala částky 785 000 Kč. Vyplácena měla být po splátkách vždy při dohotovení jedné etapy zadání.¹⁷⁹

¹⁷⁸ WITTLICH, Petr, Bohumil Kafka. Příběh sochaře (1878-1942), Praha 2014, s. 184.

¹⁷⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zadávací list práce na pomníku Jana Žižky na Žižkově, kart. 14, 21. 12. 1932.

6. Sochařská práce

Bohumil Kafka přípravy práce na pomníku rozhodně nepodceňoval. Před započítím samotné tvorby se věnoval četbě publikací od předních českých historiků. Zaujal ho například *Žižka a jeho doba* od Josefa Pekaře, *Bitva na vrchu Vítkově* od Rudolfa Urbánka, *Husitské válečnictví za doby Žižkovy a Prokopovy* od Hugo Tomana a řada publikací od Karla Gutha. Inspiraci ke ztvárnění husitského vojevůdce čerpal i z Jenského kodexu a z Bible Konráda z Vechty,¹⁸⁰ ve kterých lze nalézt vyobrazení nejen samotného Jana Žižky, ale i středověkého oblečení, se kterým pak dále pracovala sochařova představivost v mezích dovolených poradním sborem. Kafka měl k dispozici jejich reprodukce. Vedle toho pečlivě zkoumal kresby Mikoláše Alše k Jiráskovým románům, neboť právě ony ztělesňovaly ideální obraz Jana Žižky, který se shodoval s tradiční představou.

Podnikl také studijní cesty do zahraničí. Ve Francii a Itálii zkoumal provedení jezdeckých pomníků a zapisoval si, co by mohl použít pro Žižkův pomník. Cestu do Paříže uskutečnil na podzim roku 1933. Inspiroval se zde například jezdeckou sochou Johanky z Arku u Louvru od Emmanuela Frémieta z roku 1874. Sluší se poznamenat, že umělecké ztvárnění Johanky z Arku si vzal za příklad i Josef Václav Myslbek. Ten na rozdíl od Kafky čerpal inspiraci pro sochu sv. Václava pouze zprostředkovaně, neboť se do Paříže nikdy nedostal. Avšak pařížský vzor byl na jeho pomníku tak zřejmý, že vedl k nespravedlivému obvinění Myslbeka z plagiátorství. Ale podívejme se teď na to, jak podoba pařížské sochy ovlivnila Bohumila Kafku. Kůň se mu zdál málo zajímavý a příliš drobný. Důkladně si ovšem prohlédl, jak si autor poradil s podstavcem, který na všech stranách trochu snížil, aby jeho hrana nezakrývala kopyta koně. Od Frémieta jej zaujaly i další díla, například socha sv. Jiří. Z jeho provedení čerpal náměty hlavně co se týkalo postroje koně.

V Muzeu etnografie v Trocadéru Kafka zkoumal sádrový odlitek sochy od Verrocchia (originál stojí v Benátkách) ve skutečné velikosti. Kondotiér Colleoni, který ačkoliv je znázorněn v pokročilém věku, sedí na koni pružně a mladistvě. Takový efekt se Kafkovi líbil i pro postavu Žižky.

Na jaře příštího roku odjel Bohumil Kafka do Itálie, konkrétně do Říma a Florencie. V Římě věnoval pozornost antické soše Marka Aurelia na Kapitolu, ve Florencii jezdeckým pomníkům Cosima I. Medicejského a Ferdinanda I. Medicejského. V Institutu umění nejvíce

¹⁸⁰ Jenský kodex se nachází v ve sbírce Rukopisy a staré tisky v Knihovně Národního muzea, sign. IV B 24. Jan Žižka je zde znázorněn slepý v čele husitů.

Bible Konráda z Vechty je uložena v antverpském Musée Plantin-Moretus, Cod. M 15/1-2.

zkoumal sádrový odlitek Gattamelaty od Donatella, jehož originál se nachází v Padově.¹⁸¹ Ostatní výjezdy do Norimberku a Vídně se týkaly návštěv galerií a muzeí, kde Kafka nabíral inspiraci z historických vyobrazení a originálů středověkých oděvů, zbraní a postrojů koní.

O tom, že toto vše nepodstupoval Bohumil Kafka jen z vlastního rozmaru, svědčí zřízení poradního sboru při Spolku. Sestával ze tří komisí pro obory výtvarné umění, historie a hipologie. Každá komise zvlášť posuzovala pokrok Kafkovy práce, resp. když Kafka dokončil určitou část díla, byli členové poradního sboru vyzváni k vypracování posudků pro Spolek. Posudky obsahují doporučení znalců ke změnám na modelu a jejich provedení. Z jejich opisů z let 1932, 1935 a 1937 je zřejmé, že sochařovo zpracovávání konkrétní podoby koně, jezdce, ošacení a výstroje Spolek prostřednictvím znalců bedlivě sledoval. Podoba měla co nejvíce odpovídat historicky doloženým reáliím a zároveň splnit umělecké požadavky.

Umělecká komise se skládala z malíře Maxe Švabinského a historiků umění Antonína Matějčka a Františka Žákavce. Členství v komisi historické zastávali Karel Guth, Jan Květ a Rudolf Urbánek. Jako znalci v oboru hipologie působili František Bílek z Ústavu pro všeobecnou a speciální zootechniku na České vysoké škole zemědělského inženýrství při Českém vysokém učení technickém v Praze a sekční šéf ministerstva zemědělství a přednosta státních hřebčinců a hřebčinů¹⁸² Václav Weger.

Tito poradci sice přísně dohlíželi na sochařskou práci, ale pro sochaře zároveň představovali obrovskou výhodu. Členové poradního sboru sochaři vycházeli vstříc snad v každém jeho požadavku s notnou dávkou trpělivosti. Skutečnost, že pomník Jana Žižky spadl do komplexu Památníku národního osvobození, s sebou přinášela i jistá pozitiva v podobě častých zápůjček, porad s předními odborníky v oblasti jezdeckví, výběru koně za přítomnosti hipologů i předvádění jízdy na koni nejlepšími z jezdců, které československá armáda měla. Pozadu nezůstávali ani znalci z oboru historie s pomocí ohledně vhodných dobových rekvizit. Pokud si sami nebyli jisti, odkázali Bohumila Kafku i na zahraniční odborníky, kteří mu mohli v jeho nesnadném úkolu pomoci.

Samotný postup představoval vytvoření hliněného modelu, podle kterého vznikaly sádrové odlitky. Ty následně sloužily pro odlití do bronzu. Na modely od životní velikosti (respektive od velikosti o 1/6 větší než životní) a větší se užívaly zvláštní konstrukce, aby výsledek vůbec držel pohromadě. Kafka se poučil z Myslbekova nezdaru, kdy Myslbek nechal takto nezajištěný model stát příliš dlouho, až se jeho hmota začala hroutit. V případě modelu

¹⁸¹ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-vlastní, Zápisky ze studijních cest, kart. 23, duben 1934.

¹⁸² Zde si dovoluji poznámku pro upřesnění odborné terminologie, která se vyskytuje v oficiálním názvu funkce Ing. Václava Wegera. Hřebčince jsou vyhrazeny především pro chov plemenných hřebců. Koně zde procházejí testováním, aby mohli být zařazeni do chovu. Hřebčiny jsou určeny i pro chov klisen a hříbat.

koně ve velikosti o 1/6 větší než životní byla použita konstrukce sestávající ze dvou konzol propojených ve tvaru písmena T. Model v definitivní velikosti vznikl díky dřevěné konstrukci připomínající trojského koně, na kterou se přímo nanášela sádra.¹⁸³

¹⁸³ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19, 1932-1941.

6.1 Stavba ateliéru

V létě roku 1931, po schválení modelu sochy valnou hromadou Spolku pro zbudování Žižkova pomníku, se Kafka pustil do hledání vhodného místa pro stavbu nového ateliéru, který by vyhovoval nárokům pro tvorbu tak monumentálního díla. Do té doby využíval Kafka nabídnutou jízďárnu v Ruzyni. Žádosti o zapůjčení místa na vodárenském pozemku ve Střešovicích na pozemku č. kat. 854/2 bylo vyhověno. Záležitosti ohledně komisionálního řízení na místě a povolení stavby vyřídily úřady během jediného týdne.¹⁸⁴ Provedení stavby ateliéru se ujal inženýr Josef Krůšek. Stavět se začalo koncem listopadu 1932 ještě před oficiálním zadáním sochařské práce. Celkové náklady na stavbu ateliéru se vyšplhaly na 330 000 Kč. Z toho Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky uhradil 100 000 Kč. Výbor pro postavení pomníku Milana Rastislava Štefánika přispěl částkou 80 000 Kč, neboť jeho vytváření také vyžadovalo mnohem větší prostory, než poskytoval průměrný sochařský ateliér.¹⁸⁵

Na propůjčeném pozemku ve Střešovicích vznikla stavba 27 m dlouhá, 18 m široká a 14 m vysoká. Dva nižší prostory po stranách sloužily k prohlížení celého díla ze všech úhlů.¹⁸⁶ Z Kafkových poznámek je zřejmé, že na stavbu dohlížel. Útržkovité vzpomínky zahrnují především technické provedení. Sochaři záleželo na trvanlivosti ateliéru, což je při vydání 150 000 Kč z jeho vlastních finančních prostředků pochopitelné. Zajímal se tedy například o to, jak zamezit tlení podlahy zhotovené z dřevěných prken a trámů. K vyřešení takových otázek měl k ruce tesaře Josefa Spejchala. Na místě stavby se vyskytovalo množství cihlářského jílu, který dělníci vytrídili a použili jej jako podklad pro podlahy. Již v této době se projevoval Kafkův strach o zachování majetku, do kterého tolik investoval. Sochař měl hrůzu z umístění ateliéru na pozemku v blízkosti železniční dráhy. Novou stavbu dle jeho názoru mohly ohrozit jiskry, kvůli kterým hrozil ateliéru požár. Po ujištění inženýrem Josefem Krůškem, že nic takového se nemůže stát díky bezpečné vzdálenosti, se uklidnil.¹⁸⁷

Kafka dbal na stálé pozorování podhledů, kvůli kterém uvažoval o tom, že by hliněný model zvedal hydraulickým přístrojem. To ovšem nedovolovala předpokládaná váha budoucího modelu ani bezpečnostní podmínky. Proto nechal v podlaze ateliéru vyhloubit

¹⁸⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově, kart. 14, 1. 6. 1933.

¹⁸⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, Doklady-rodinné, Kafková Berta, Doklady k ateliéru Bohumila Kafky, kart. 2, 14. 11. 1950.

¹⁸⁶ HRUBEŠOVÁ, Eva – HRUBEŠ, Josef, Pražské sochy a pomníky, Praha 2009, s. 146.

¹⁸⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-cizí, Loriš Jan, Poznámky, kart. 16, b. d.

vyzděnou jámu o rozměrech 3 x 3 x 2 m.¹⁸⁸ Ihned po předání stavby začátkem července 1933 započal Kafka s modelováním koně z hlíny ovšem ne v životní velikosti, ale ve velikosti o 1/6 větší. Tuto práci měl hotovu za tři čtvrtě roku. Díky práci na modelu koně mohl vypočítat vhodné rozměry délky a šířky podstavce, které pak sdělil architektu Janu Zázvorkovi. Zároveň vytvořil model přední části Pantheonu i se sochou v měřítku 1:10 a určil jeho výslednou formu.¹⁸⁹

¹⁸⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Poznámky k tvorbě, kart. 14, 9. 2. 1935.

¹⁸⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Zázvorka Jan, kart. 14, 9. 2. 1935.

6.2 Žižkův kůň

Podoba koně se stala jedním z nejkontroverznějších témat Žižkova pomníku. Samotné tvorbě předcházely porady se členy hipologické komise Spolku. Cílem se stalo zjištění podoby koně co možná nejbližší historické skutečnosti. Podle názoru profesora Bílka měl být vybrán kůň norického plemene, který fyzickými proporcemi nejvíce odpovídal koni, kterého mohl sedlat Žižka. K tomuto výsledku došel vyhodnocením středověkých vyobrazení, archeologických nálezů koňských kostí a částí postroje a porovnáním se znalostmi z oboru hipologie spolu s posouzením nároků na válečného koně. Norický kůň zůstal zásadně nepozměněn křížením s jinými plemeny, tudíž u něho přetrvaly původní vlastnosti. Plemeno pocházelo z oblasti Salzburku, odkud se přes jižní Čechy dovážela sůl. Žižka pravděpodobně využíval právě těchto koní.¹⁹⁰

Kromě Františka Bílka a Václava Wegera pomáhal Kafkovi s výběrem koně i inženýr Tichota z ministerstva zemědělství. Sháněl pro model silnějšího, těžšího hřebce s mírně klabonosou hlavou.¹⁹¹ Kafka podnikl někdy i spolu s ním několik návštěv hřebčinů a hřebčinců v Československu, například v Topolčiankách, Kladrubech, Tlumačově, Nemošicích u Pardubic, Písku či Nových Dvorech u Písku. Díky pomoci ministerstva národní obrany a ministerstva zemědělství měl z čeho vybírat.

V zápiscích pak Kafka celkem úsměvně vzpomíná na svého učitele, Josefa Václava Myslbeka, který po předvedení hřebce Arda pro jezdecký pomník sv. Václava z úsporných důvodů raději pořídil část koňské kůže s hřívou a ocas u koňského řezníka. Těmi vylepšil sádrový model a mohl pak ztvárnit ideálního koně podle svých představ s různě spletenými žíněmi.¹⁹² Kafka si pro Žižkův pomník mohl dovolit vícero modelů koně. Díky tomu také objížděl chovné ústavy, dokud se s hipologem Františkem Bílkem a inženýrem Tichotou nedohodli na tom nejvěrohodnějším hřebci. V úvahu připadal nejprve hnědák Admirál oldenburského plemene. Pak se však ukázal lepším norik Albín Theseus z hřebčince v Tlumačově. Po shodě s hipology byl kůň převezen do Prahy a ustájen zatím v dělostřeleckých kasárnách v Ruzyni, kde pak Kafka po svolení velitelství I. pluku Jana Žižky z Trocnova mohl pracovat na modelu.¹⁹³ Kafka poznamenal své dojmy z vybraného hřebce. Kromě spokojenosti se projevila i Kafkova přílišná obezřetnost:

¹⁹⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Hipologický posudek o skice (opis), kart. 14, 23. 5. 1932.

¹⁹¹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Studie a kresby k pomníku, kart. 15, červen 1931.

¹⁹² ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zápisky, kart. 17, b. d.

¹⁹³ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, b. d.

„Hřebec je překrásný, robustní, rytířský, s mohutnou hřívou na obě strany krku a bohatým ohonem, s rousy na nohách. [...] Vyhledal jsem si přenosné pažení, aby se ke mně kůň při práci příliš nemohl přiblížit a nezranil mne nebo nepoškodil sochu.“¹⁹⁴

Žižkův budoucí kůň, jak již bylo naznačeno, nepředstavoval dokonalou kopii Albína Thesea. Některé části těla vytvořil Kafka podle dalších koní. Modelem pro úpravy hlavy a krku, jaký se hodil pro jezdeckého koně, se stal kladrubský bělouš Generale.¹⁹⁵ Pro další části těla sloužil oldenburský hřebec českého chovu Admirál z píseckého hřebčince.¹⁹⁶ Další dva koně vyhovovali dobře stavěnou zadní částí a správnou délkou holenních kostí. V hipologickém posudku z roku 1935 se zmiňuje zapůjčení koní z vojenské školy v usedlosti Panenská v Břevnově a dvou dalších ze smíchovského pivovaru k modelu pro „určité starožitné tvary“.¹⁹⁷ Dá se předpokládat, že podle nich Kafka upravoval na modelu drobnější detaily, aby vypadal Žižkův kůň v proporcích opravdu dokonale.

Jako ateliér nejprve sloužila jízďárna v ruzyňských kasárnách, kde měl Kafka k dispozici i místnost pro uložení modelu a shromažďování potřebných oděvů, literatury a studijních fotografií.¹⁹⁸ V létě roku 1933 se sochař přesunul do výše zmíněného nového ateliéru v Dělostřelecké ulici. Ministerstvo obrany dovolilo bezplatně ustát koně v „bývalé kadetce“ blízko střešovického ateliéru.¹⁹⁹ K dispozici byl i vojín, který se o koně staral, přiváděl ho do ateliéru a předváděl na něm jízdu. Kdyby se však během zápůjčky koni něco stalo nebo by jeho ošetřovatel utrpěl úraz, odpovědnost nesl sám Kafka. Ohrožení postupu prací na modelu koně nastalo v období připouštění, kdy se počítalo s odebráním Albína Thesea pro tyto účely zhruba na začátku ledna. K dispozici v ateliéru by mohl být až v červenci. Bohumil Kafka se v této záležitosti obrátil s prosbou na ministerstvo zemědělství. Uspěl až napodruhé. Albín Theseus tedy zůstal v Praze. Během předvádění koně v ateliéru jej Kafka nechal ale pro jistotu a možná i pro účely pozdějších přednášek fotografovat.

Údajně Kafka povolil Státnímu filmovému a diapozitivovému ústavu v Praze filmovat při činnosti v ateliéru. Postup prací pak fotil Josef Sudek.²⁰⁰

¹⁹⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, 2. 9. 1931.

¹⁹⁵ Jan Galandauer v knize Chrám bez boha nad Prahou uvádí na s. 70. jako základní model pro Žižkova koně hřebce Generale. Podle poznámek k vlastní tvorbě Bohumila Kafky, kde figuruje nejvíce Albín Theseus, je ale tento fakt vyvrácen.

¹⁹⁶ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, 18. 8. 1931.

¹⁹⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Hipologický posudek o skice (opis), kart. 14, 18. 4. 1935.

¹⁹⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, 2. 9. 1931.

¹⁹⁹ V „bývalé kadetce“ v Praze v ulici Na Valech dnes sídlí ministerstvo obrany.

²⁰⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, b. d.

Sochař si poctivě vedl poznámky o změnách, které provedl. Při komponování koně uvedl svůj postup. Hřívu nechal volně bez copánků, ocas také. Rozestavění nohou určil tak, aby vizuálně nevznikly krátké proporce, jak si toho všiml u koně sv. Václava od Myslbeka.²⁰¹ Hlavu koně nechal sehnutou, aby bylo vidět na jezdce. Hřívu nechal po obou stranách krku.²⁰²

Velký užitek přinášely Kafkovy studijní cesty, na nichž porovnával svoji práci s jinými jezdeckými pomníky. Po návratu z Itálie po všech průzkumech jiných jezdeckých pomníků podlehl sebekritice. Po studiu v Římě a Florencii musel ihned provést úpravy a vylepšení na modelu koně. Trup se mu zdál málo objemný, hlava příliš velká. Krk upravil, aby působil mohutněji. Zadní nohy nechal více rozestoupené. Opakované zkoumání modelu ho přimělo přemýšlet nad zápůjčkou koňské kostry od profesora Františka Bílka.²⁰³

Hipologická komise kladně hodnotila především zhotovení koně, který se jim jako odborným znalcům zdál pro české území v období 14.- 15. století nejvhodnější, odpovídající „západnímu koni“. Ten byl rozšířen po celé střední Evropě. Taktéž pozitivní ohlasy získal model ztvárněním mírně klabonosé ržající hlavy lehce nakloněné na stranu, postoj koně s našlápnutím pravé nohy, které koni dodávaly na temperamentním vzezření. Celek dotvářelo detailní provedení svalů a šlach.²⁰⁴ Ani historická komise, která navštívila Kafkův ateliér 26. dubna 1935, neměla ke zpodobnění koně námitek.²⁰⁵

V roce 1935 Kafka dokončil sádrový model koně v životní velikosti. Albín Theseus se vrátil do hřebčince v Tlumačově.²⁰⁶ Záhy Kafkův ateliér navštívila umělecká komise, aby zhodnotila postup prací. Konkrétně se jednalo o změnu postoje koně a pohybového motivu, která podle mínění Maxe Švabinského, Františka Žákavce a Antonína Matějčka pozitivně ovlivnila celkový dojem:

„Kůň zadržený v chodu náhlým přitažením uzdy nabyl nebývalého napětí údů i trupu, stal se dramaticky oživeným tvarem, získal na dynamice i na monumentalitě kompozice, aniž pozbyl klidu monumentální soše nezbytného... Nohy vzpírající pružně trup, pozbyly nevýhodné rovnoběžnosti... Uzdou přitažená hlava získala na výrazu a ohnivosti vzezření.“²⁰⁷

²⁰¹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, b. d.

²⁰² ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17, b. d.

²⁰³ ANG, f. Bohumil Kafka, Zápisky ze studijních cest, kart. 23, duben 1934.

²⁰⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Hipologický posudek o skice (opis), kart. 14, 18. 4. 1935.

²⁰⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Historický posudek o skice (opis), kart. 14, 30. 4. 1935.

²⁰⁶ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, 7. 8. 1935.

²⁰⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Umělecký posudek o skice (opis), kart. 14, 27. 6. 1935.

Znalci v oboru hipologie setrvali v mínění, podle kterého kůň odpovídal co nejvíce historické době a regionu, odkud Žižka mohl koně mít. Používání střelného prachu pak vyžadovalo pohyblivějšího koně k ústupu z bitevní vřavy. Proto profesoru Kafkovi odborníci doporučili norického koně lehčího rázu. Hliněný model koně taktéž vyhlížel dostatečně temperamentně, což odpovídalo vlastnostem hřebce. Kůň stál rovně na všech nohou. Pravá přední noha jako by nedočkavě hrabala. Pravá zadní noha zůstala v pohybu vykročení. V porovnání s koni u jiných jezdeckých pomníků se hipologické komisi zdálo provedení Žižkova koně vynikající.²⁰⁸ Komise složená z historiků poznamenala ve svém posudku pouze sdělení podrobností přímo Bohumilu Kafkovi. Jinak neměla námitek.²⁰⁹

Kafka mohl se schválením dosavadní práce poradním sborem pokračovat v další etapě. Upravil model podle sdělených poznámek. Na jaře roku 1937 přikročil poradní sbor po vyzvání k novému hodnocení. Práci shlédla jen jeho umělecko-historická část, tedy Max Švabinský, Antonín Matějček, Jan Květ, Rudolf Urbánek, František Žákavec a Karel Guth. Komise navrhla v některých aspektech návrat k první skice, neboť zde údajně nastal nepatrný odklon od původního modelu. K celkové pozici nepadly žádné námitky. Úpravy se týkaly jen částí postroje a oděvu.²¹⁰

„Těžký selský kůň, na jaké posazoval Mikoláš Aleš své husitské hejtmany, ani se nevzpíná ani nekráčí, nýbrž pevně stojí na velitelském místě, z něhož Žižka řídil bitvu; jeho živost se projevuje jen v přední noze, kterou nepokojně hrabe.“²¹¹

²⁰⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Hipologický posudek o skice (opis), kart. 14, 18. 4. 1935.

²⁰⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Historický posudek o skice (opis), kart. 14, 30. 4. 1935.

²¹⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Historicko-umělecký posudek o skice (opis), kart. 14, 12. 3. 1937.

²¹¹ LORIŠ, Jan, Pomník Jana Žižky, in: Národní památník na hoře Vítkově, Praha 1951, s. 41.

6.3 Ztvárnění podoby Jana Žižky

Již během vybírání vhodného koně Kafka hledal i budoucí předlohu jezdce. Při návštěvě hřebčína v Topolčiankách byl Kafkovi představen vedoucí jezdecké školy Osip Osipovič Slobodinský, který předváděl osedlaného hřebce v pohybu. Na tomto jezdci studoval sochař sladění pohybů koně a jezdce. Kafka jej pro studijní účely nechal vyfotografovat.

Již roku 1931 stál modelem pro postavu Žižky, respektive seděl na Albinu Theseovi, podplukovník Antonín Adamec.²¹² Toho si Kafka nemohl vynachválit díky jeho radám ohledně správného modelování pohybů jezdce. Kromě toho je na fotografiích z ruzyňské jízdárny zřetelné, že Kafka si podplukovníka Adamce k předvádění jízdy oblékl po svém. Stejný oděv je pak ztvárněn i na jednom z odlitků modelu pro Žižkův pomník.²¹³

O rok později zaujal Adamcovo místo atlet Srba, podle kterého byl tvarován Žižkův trup. Tentokrát však seděl již v sádrovém modelu sedla, vytvořeného podle sedla z Norimberského muzea. Sochař jej potřeboval nejen pro to, aby Srba seděl ve správné pozici, ale aby si vyzkoušel, jestli pořídil pro Žižku vhodné oblečení. Pro vytvoření správných záhybů oděvu oblékal Srbu do sukně ušité z ruských legionářských plášťů, získaných z Památníku národního osvobození.²¹⁴ Atlet mu, mimo jiné, v dlouhé sukni předváděl, jak se v takovém oblečení dá nasedat na koně. Kafka uznal, že pro pohodlné vyhoupnutí do sedla je sukně příliš dlouhá.²¹⁵ U dalšího modelu, řecko-římského zápasníka Jiráňka se jako předloha pro sochu hodily především paže a nohy.²¹⁶ U pozice jezdce využil pozorování sochy Marka Aurelia v Římě. Větší šířka koně odsadila nohy jezdce od sebe. Ruka rozmáchnutá na stranu pak působila živým dojmem.²¹⁷

Tradiční představa o Žižkově vzhledu vycházela z Jirákových románů, ilustrovaných Mikolášem Alšem. Zpodobňuje husitského vojevůdce jako dobře rostlého muže pokročilejšího věku s mohutnými kníry. Kafka se tohoto pojetí držel. Lépe řečeno svým způsobem Alšovy ilustrace zhmotnil. Jeho Žižka měřil ve stoje 185 cm, vyhlížel jako vysoký, robustní, svalnatý

²¹² Podplukovník Adamec patřil k I. Dělostřeleckému pluku Jana Žižky z Trocnova. V době, kdy stál Kafkovi modelem mu bylo okolo 43 let. Kafkovi se pro model zamlouval držením těla při jízdě na koni. O jeho mírách si zapsal podrobné poznámky, které využil spolu s mírami Ignáce Florika a atleta Srby při počítání ideálních fyzických dispozic „svého Žižky“. Víme tedy, že pracoval s těmito mírami:

Adamec: váha 86 kg, výška 178 cm, šířka ramen 41 cm
Florik: váha 100 kg, výška 184 cm, šířka ramen 45,5 cm
Srba: váha 90 kg, výška 176 cm, šířka ramen 51 cm
Jiránek, šířka ramen 53 cm.

²¹³ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Fotografie, kart. 19, 1932.

²¹⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17, 3. 3. 1932.

²¹⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, 11. 3. 1932.

²¹⁶ Tamtéž, b. d.

²¹⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy, Zápisky ze studijních cest, kart. 23, duben 1934.

muž s širokými rameny ve věku okolo šedesáti let, aby byla ponechána „hrdinost zjevu jezdce“ a nepůsobil na mohutném koni příliš drobně. Zároveň Kafka připustil, aby byl Žižka slepý jen na jedno oko, vzhledem k tomu, že se názory historiků na tuto skutečnost lišily. Ztvárnit Žižku úplně slepého nepřipadalo v úvahu. Hrozilo, že by mohl kvůli slepotě v kombinaci s věkem vypadat bezmocně, což by se do průčelí Pantheonu nehodilo.²¹⁸ Kafka se z pochopitelných důvodů a v duchu zavedených tradic rozhodl znázornit Žižku ozbrojeného:

„Jsem toho názoru, že Žižka byl řádně oděn pro vřavy bitevní. Jistě, že svou neohrožeností dával příklad druhým a že býval v řeži, jak je to prokázáno o něm ku příkladu při bitvě na Vítkově. A na takovou řež, do takové práce musel být přiměřeně oděn, aby ze zápasu vyšel vítězně, nezabit a neubit. Také mezi rytíři a ozbrojenci, kteří jej za vůdce zvolili, vypadal by vůdce civilista nemožně a již svým zjevem by nevzbuzoval důvěru ve vedení k vítězství.“²¹⁹

V roce 1934 vznikly tři pohybové studie jezdce bez koně.²²⁰ Tvář Kafkova Žižky se ve skutečnosti skládá z několika částí obličejů různých mužů. Jako inspirace pro majestátní knír posloužily vousy stavitele Franze Manestara, kterého Bohumil Kafka potkal na dovolené v Crikvenici roku 1936.²²¹ Především pro studii hlavy Kafka využil jako předlohu 65letého rolníka z Čekyně u Přerova Ignáce Florika. Přeměřil si však i proporce jeho postavy, neboť z jeho pohledu dobře odpovídal zamýšlené Žižkově postavě jak výškou (184 cm), tak robustností (váha cca 100 kg).²²² Takto popsal svoje zkušenosti Ignác Florik pro Národní politiku roku 1937:

„Když mi přišel expres a peníze na cestu do Prahy, dlouho jsem se nerozpakoval. Pro legraci mi přece nikdo nepošle dvě stě korun! Dva muži mne popadli, hned jak jsem vystoupil z vlaku. Naráz prý mne poznali! Odjeli jsme do Dejvic a v ateliéru profesora Kafky se jich hned na mne několik vrhlo, a nyní začalo přeměřování. Kružídlem přeměřovali všechny proporce, zapisovali a profesor Kafka jen stále nahlížel do jakýchsi starých tlustých knih, uculoval se a co chvíli jsem zaslechl jeho projev uspokojení: Úžasné, pánové, to je ohromné, obdivuhodné! Ten člověk přímo vyrůstá ze Žižky! Unikum! Bylo mi všelijak. Nakonec se mne

²¹⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17, b. d.

²¹⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, 11. 12. 1931.

²²⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-rodinné, Kafková Berta, Kartotéka díla, kart. 24, b. d.

²²¹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, červen 1936.

²²² Tamtéž, květen 1936.

tázel, kolik že měřím. Povídám: 182 až 183 centimetrů – No, prál [!] na to profesor, byl bych rád, kdybyste měl sto osmdesát čtyři. A skutečně mi tolik naměřili.

Už jsem byl čtyřikrát v Praze. Ne, nemyslete, že pouhý den, vždycky jsem se tam musil vypravit na celý týden. Profesor Kafka je neobyčejně slušný pán. Povídá, přijďte dopoledne, kdy Vám to bude nejvhodněji. Tož jsem chodíval v devět a byl jsem tam třebas až do pěti odpoledne. Vždycky jsem i čtvrti hodiny seděl jako kámen, a pak jsem si šel vykouřit jednu zorku. [...] Nevím, kdy mne zase pozvou. Už jsem tam měl zase jet znovu, ale něco do toho skočilo. Posledně jsem v Praze byl v červnu.²²³

Bohumil Kafka si dlouho nevěděl rady s modelací nohou jezdce, ke kterým byl špatný přístup. Pravděpodobně využil vědomostí štukatéra Victora Silvestra, se kterým kdysi spolupracoval na Myslbekově jezdecké soše sv. Václava. Podle Silvestra Myslbek po odlití jezdce do sádky nohy odřízl a domodeloval plastelínou. Kafka si nezapsal, zda tento postup použil.²²⁴

Komise pro obor historie pojetí jezdce uznala jen s drobnými připomínkami. Padl návrh, že by měl mít Žižka jako šedesátník o něco prořidlejší a kratší vlasy, ne tolik upravené. Podle posudku umělecké komise Kafkův Žižka budil dojem klidného, ale rozhodného a energického vojevůdce před bitvou. Tělesné proporce dle názoru Švabinského a Matějčka vymodeloval Kafka reálně.²²⁵

²²³ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Výstřižky, Národní politika, Návštěva u Žižky po 513 letech, kart. 18, 16. 10. 1937.

²²⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, b. d.

²²⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Historický posudek o skice (opis), kart. 14, 25. 5. 1932.

6.4 Výstroj a výzbroj

Historické rekvizity už Bohumil Kafka nesehnal tak snadno. Při řešení této otázky se věnoval samostudiu v Národním muzeu, v Městském muzeu v Praze a v muzeích v Plzni a v Táboře. Při nejasnostech se obracel na členy poradního sboru. Buď mu byli sami nápomocni, nebo mu doporučili jiného znalce dané problematiky, například Karla Heraina z Uměleckoprůmyslového muzea, Josefa Opitze z Akademie výtvarných umění či Fridolina Macháčka a Jindřicha Čadíka z Plzně.²²⁶

V září 1936 žádal Kafka ředitelství Uměleckoprůmyslového muzea v Plzni o zapůjčení ostruh a třmenů a prosil, zda by nebylo možné odeslat je historicko-archeologickému oddělení Národního muzea v Praze.²²⁷

Několikrát pomohli i odborníci ze zahraničí. Kafka podnikl studijní cestu za účelem bádání ve sbírkách dvorního muzea ve Vídni, kde mu poradil profesor Gross. S dotazem na podobu obuvi z počátku 15. století oslovil odborníka na středověké odívání profesora Hellriegela z Národního muzea v Budapešti. Konkrétně se Kafka zajímal o předlohu pro svou sochu, kterou by mohl vidět – reprodukce, obrazy, rytiny a sochy – nebo dokonce, zda by bylo možné v některém muzeu shlédnout originál takových bot.²²⁸ Podle Hellriegela vojsko a manuálně pracující nosili v 15. století spíše vysoké holínky bez dlouhé špičky a podpatků, přiléhající k lýtku. Holínky se vyznačovaly nálevkovitým tvarem a sahaly až pod kolena. Většinou byly zhotoveny z měkké kůže a vespu byly shrnuty. Taková obuv se udržela do 1. poloviny 16. století. Profesor Hellriegel také psal, že v originálním provedení boty nikde v muzeu ještě neviděl a nevěří, že by někde byly.²²⁹ Žižkovy vysoké boty pak Kafka paradoxně modeloval podle bot, které mu přinesl atlet Srba, jenž je získal od svého otce, který pracoval v pivovaru.²³⁰

Při další studijní cestě se s Kafkou o své znalosti podělil profesor Zimmermann z Národního muzea v Norimberku. Zde Kafka pořídil několik nákrešů šalíře, dýky a dvou původních sedel z 15. století. Poznatky o středověkém odění si Kafka doplnil díky prohlídce souboru náhrobních kamenů s postavami středověkých rytířů a pánů, provedených v životní velikosti. Dalším často skloňovaným jménem v Kafkově korespondenci je profesor Neuhaus

²²⁶ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17, 9. 3. 1932.

²²⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Uměleckoprůmyslové muzeum v Plzni (kopie), kart. 15, 9. 9. 1936.

²²⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Hellriegel, kart. 15, 12. 3. 1932.

²²⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijátá, Hellriegel, kart. 15, březen 1932. Původní odpověď je téměř celá psaná v maďarštině. Jen prvními pár větami v lámané češtině profesor vysvětluje, že není schopen podat plnou odpověď v českém jazyce a zajisté se najde nějaký student, který jeho dopis přeloží.

²³⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17, duben 1932.

taktéž z Národního muzea v Norimberku.²³¹ Zde Kafka pořídil množství fotografií a kreseb. V Kafkově osobním fondu se tak nalézají množství studijních fotografií, např. náhrobní desky Albrechta von Hohenlohe a Gottfrieda von Fürstenberg, Günthera von Schwarzburg a Rudolfa von Sachsenhausen a dalších, poskytnuté norimberským muzeem.²³²

Několikrát se Kafka obrátil na soukromé sběratele, například na J. Mastného z Olomouce, který vlastnil jezdecké boty z období okolo roku 1550. Kafka prosil, zda by mohl přijet do Olomouce a boty shlédnout.²³³ Stejně tak si Kafka vyžádal na vdově po legionáři sochaři Františku Vyskočilovi, Boženě Vyskočilové z Hořic, vysoké boty, které její manžel přivezl z Ruska. V jeho práci mu však nepomohly, neboť byly stejné jako vojenské boty, které měl Kafka možnost vidět už v Ruzyňských kasárnách a pro jeho účely se nehodily.²³⁴

Kafkův Žižka má oblečenou drátěnou košili a suknicí sahající pod kolena. Látka suknice by měla odpovídat ovčí vlně. Na rukou má železné rukavice a náloketníky, které Kafka převzal z Bible Konráda z Vechty. Národní divadlo sochaři zapůjčilo i kostým Eduarda Vojana, ušitý podle Alšových kreseb a přání samotného Aloise Jiráska. Palcát a meč jsou pak co nejvěrnějšími kopiemi původních zbraní, které Kafka studoval v Národním muzeu v Praze. Inspiraci čerpal i z exponátů Muzea hlavního města Prahy, odkud si zapůjčil meč, palcát, třmen, ostruhy a tzv. šalír.²³⁵

U oděvu a zbraní však udávala směr historická komise. Kafkovi bylo doporučeno vynechat náloketníky, upravit sedlo, aby se jeho přední část zužovala do špičky, rozšířit podpínku u sedla, upravit náčelní řemeny, aby vybíhaly od udidla namísto z postranních řemenů, ostruhy nasadit výše nad patu a pak je zkrátit a prohnout. Žižkovy boty by měly být z měkčí kůže, bez podpatků a více přiléhat k noze. U výzbroje vznikl pouze požadavek hladkého vřetenovitého jílce meče.²³⁶

Co se týká postroje, pro koně byla zvolena na radu Františka Bílka páková uzda. Vzhledem k volbě koně by ho jezdec jinou uzdou ani neovládl.²³⁷ Širší otěže v oblasti úchopu přechází v kovový řetěz. Od pákové uzdy šikmo nahoru vedou řemínky ohlávky, které se sbíhají a od uší nahoru už vede jen jeden řemen. Sedlo uzpůsobil tomu, aby jezdec neměl tolik pokrčené nohy v kolenou.²³⁸ Komise 12. března 1937 celkové řešení schválila a zapsala provedené změny. Došlo k nim v pozici jezdce. V pase byl pootočen s pozdviženým palcátem v pravici a

²³¹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence, Neuhaus, kart. 15, 5. 2. 1932.

²³² ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Studijní fotografie, kart. 18, b. d.

²³³ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Mastný J., kart. 15, 20. 9. 1933.

²³⁴ Tamtéž, 26. 4. 1932.

²³⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17, b. d.

²³⁶ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Historický posudek o skice (opis), kart. 14, 25. 5. 1932.

²³⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, 16. 12. 1931.

²³⁸ Tamtéž, b. d.

levicí otěžemi zastavující koně v pohybu. Tomuto gestu odpovídal postoj koně. Po zhlédnutí modelu bylo komisí doporučeno vzepržení jezdcových nohou ve třmenech jako u první verze. Přední část sedla měla být užší a vyklenutější. Postroj koně měl být skromnější, tedy jen ohlávka, která byla zde schválen a pak už jen podpínka pod sedlem. Komise se usnesla, že by Žižka měl mít na sobě suknicí a drátěnou košili, ruce měly být ponechány bez rukavic. Řešení přilby u tohoto modelu neschválila komise jako definitivní, finální podoba pokrytí Žižkovy hlavy zůstala prozatím nevyjasněna. Kafka vypracoval několik studií zobrazujících možnou podobu Žižkovy hlavy. Čtyři verze se šálířem vznikly roku 1936. V dalších dvou studiích se Kafka věnoval zpracování železného klobouku, dále rukavic, řemenů pro připevnění sedla a otěží.²³⁹ Později Kafka nechal Žižku prostovlasého, protože dle jeho názoru jinak vzbuzoval dojem žoldnéře.

„Upustil jsem od šálíře (železné helmice), protože dávala postavě vzezření spíše žoldnéře a nechávám raději působit lidsky lebku a čelo, aby vzbuzen byl dojem geniality toho vojevůdce, který ne převahou, ale bystrostí ducha dovedl uvážit, jak a kam nasadit svoji slabě ozbrojenou minoritu vojska. Holou hlavou chci dojem otcovského stáří ještě zesílit.“²⁴⁰

Historicko-umělecká komise, která se sešla v březnu 1937 schválila provedení pákové uzdy jako umělecky zdařilé. Dále doporučila větší vyklenutí sedla vpředu a jeho zúžení po stranách jako u prvního návrhu. Definitivně zavrhl Žižkovy rukavice, kroužkovaný límec a částečně i úpravu přilby.²⁴¹ V sádře byl pomník v definitivní velikosti kvůli táhlým sporům dokončen roku 1941.

Kafkův zápal pro Žižkův pomník dokazuje i jeho ochota provádět po svém ateliéru exkurze a vyprávět jim podrobně nejen o všech dílech, nacházejících se na místě, ale hlavně o pracích na Žižkově pomníku a o jeho studiu.²⁴² Zároveň tak Kafka zajišťoval svému dílu popularitu. Nároky, kladené na Kafku, vyžadovaly monumentální sochu korespondující s budovou Pantheonu, která by působila dobře ze všech pohledů. Sochař se s pomocí poradního sboru snažil dosáhnout co největší historické věrohodnosti i v detailech. Zároveň udržel čisté linie a vyvaroval se podrobně zobrazených detailů, které by zblízka rušily dojem a pro pozorování z dálky by byly zcela zbytečné. Kafkovi se podařilo spojit ztvárnění historické

²³⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy – cizí, Loriš Jan, kart. 24. b. d.

²⁴⁰ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, b. d.

²⁴¹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Historicko-umělecký posudek o skice (opis), kart. 14, 12. 3. 1937.

²⁴² ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Výstřižky, Náš ruch 1936, XIII (3), kart. 18.

podoby s vlastním uměleckým pojetím a s požadavky zadavatele. Přes to si jeho Žižka udržel romantický vzhled vycházející z Alšových kreseb a mohl si tak lépe získat přízeň Čechů zvyklých na toto již tradiční pojetí husitského vojevůdce.

7. Spor o podobu Žižkova pomníku

Kritické hlasy k podobě pomníku zazněly velmi záhy. Například již v říjnu 1934 požádal Bohumil Kafka o názor na svůj model generála Josefa Koutňáka po upozornění členů Spolku na jeho námitky vůči Kafkovu pojetí pomníku.²⁴³ Generál Koutňák odmítl pozvání do ateliéru s odůvodněním, že model viděl na fotografii v novinách. Vyjádřil nespokojenost s výběrem znalců v oblasti hipologie, kteří zvolili podle jeho mínění koně spíše tažného než jezdeckého. Zároveň namítl, že takový kůň na českém území ani neexistoval, ale svoji tezi ničím nedoložil. Také nesouhlasil s postojem koně.²⁴⁴ Kafka se nebránil jinému pojetí koně a neváhal vyzvat kritiky svého díla k názornému objasnění jejich představ o pomníku. Požádal tedy, aby generál vybral model koně podle svého uvážení. Generál Koutňák však vzkázal, že takový kůň už neexistuje.²⁴⁵

Nejhorlivějším kritikem Kafkova návrhu se však stal František Udržal. Naneštěstí pro Kafku se Udržal těšil velkému politickému vlivu, vyplývajícímu z vysokých politických funkcí, kterými prošel. Udržal byl poslancem ve vídeňské říšské radě ještě za časů monarchie, v samostatném Československu pak ministrem národní obrany a v letech 1929 až 1932 dokonce předsedou vlády. Politický vliv by možná tolik neznamenal, kdyby František Udržal nezastával i místo čestného předsedy Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově. Mohlo by se zdát, že sochaře zahnal do kouta a ten nevyhnutelně vyhověl jeho žádostem. Věci se však vyvíjely jinak, neboť tento střet, jak už víme, pro Kafku rozhodně nebyl prvním. Již při zadávání prací na pomníku ve sporech s některými kolegy sochaři přesvědčil nejen je, ale i širší veřejnost, že si umí stát za svým míněním a jednáním. Z Udržalových projevů i přes to vyvstalo vůči Kafkovi mnoho křivd, které ho, soudě dle jeho vlastních zápisků, hluboce zasáhly. Kafkovi se obzvlášť nelíbilo tvrzení o neposkytnutí možnosti k prohlídce modelu, který tak údajně ani nemohl být schválen. Že tomu bylo jinak dosvědčil malíř Alois Fišárek.²⁴⁶ Ten si odbýval vojenskou službu v ruzyňských kasárnách v době Udržalovy návštěvy za účelem kontroly postupující práce na modelu. Udržal tedy dokonce musel vidět i základní předlohu Žižkova koně, Albína Thesea, proti kterému později vznesl námitky. Udržalovo zavítání do střešovického ateliéru dosvědčily Kafkova manželka Berta a hospodyně Žofie Klimprlová.²⁴⁷ Udržal podle svých slov sdělil

²⁴³ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Koutňák Josef (opis), kart. 15, 9. 10. 1934.

²⁴⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Koutňák Josef, kart. 15, 15. 10. 1934.

²⁴⁵ KAFKA, Bohumil, B. Kafka členům Spolku Žižkova pomníku a rozhodčímu soudu odborných znalců: O soše Jana Žižky určené před Pantheon národního osvobození na vrchu Žižkově, Praha 1937, s. 7.

²⁴⁶ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Potvrzení Aloise Fišárka, kart. 15, 2. 8. 1937.

²⁴⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Potvrzení Berty Kafkové a Žofie Klimprlové, kart. 15, 23. 9. 1937.

Kafkovi svůj názor na model pomníku již v roce 1934 na valné hromadě Spolku, kde Kafka své dílo obhajoval.²⁴⁸

K jednomu z Udržalových výstupů proti Kafkově pojetí pomníku došlo 7. března 1935 při předávávání bronzového odlitku modelu, určeného prezidentu republiky Tomáši G. Masarykovi k 85. narozeninám. V zastoupení jej převzal kancléř Přemysl Šámal. František Udržal vyjádřil zamítavé stanovisko k podobě koně. Podle jeho názoru v té době takový kůň nemohl existovat a dožadoval se kromě toho, aby Žižka seděl na koni, stojícím na zadních nohou. Autor pomníku namítl, že by z pohledu mohli návštěvníci Památníku z Žižky vidět pouze břicho koně. Udržal na tuto poznámku nereagoval a pokračoval v kritice. Negativně ohodnotil palcát v Žižkově pravici, jehož původ údajně pocházel z německých vyobrazení vojevůdce, přičemž nepřipouštěl převzetí této představy i v Čechách. Údajně by Žižka vyhlížel lépe, kdyby oběma rukama držel otěže. Nejen z Kafkova pohledu vyzněla Udržalova slova jako bezdůvodné znemožňování jeho dlouholetého díla, ještě k tomu při tak slavnostní příležitosti.²⁴⁹ Sochaře se při této rozepři zastal generál Silvestr Bláha. Oponoval Udržalově domněnce o německém původu zobrazování Žižky s palcátem v ruce. Naopak palcát prezentoval odvahu bránit se nepříteli.²⁵⁰

Pokud by měl Kafka sochu předělávat podle momentálních přání senátora Udržala, pravděpodobně by ji ani nemohl vzhledem k častým změnám jeho mínění dokončit. Žižkovy ruce v Udržalově fantazii nejdříve držely otěže, pak se pravice zvedla k přísaze, aby nakonec třímala Bibli jako symbol duchovního významu husitství.²⁵¹

V březnu 1935 vyslali František Udržal a Rudolf Kostrakiewicz za Kafkou architekta Jana Zázvorku a profesora Ausobského s návrhem vytvoření nové skici. Kafka jim sdělil za jakých podmínek. Jinak řečeno, určil novou výši honoráře a lhůtu. Podle vysvětlení podplukovníka Josefa Šebora objednal František Udržal nový model pomníku u sochaře Duška z Tábora a spolu s Rudolfem Kostrakiewiczem se snažil zbavit závazků ke Kafkovi. Kdyby totiž sochař přišel s naprosto novým návrhem, u kterého by oba zmínění pánové popřeli, že si jej vyžádali, mohlo by si předsednictvo Spolku myslet, že si Kafka sám není jistý kvalitou své práce.²⁵² Když byl model koně dokončen a odlit v sádře, vymínil si Udržal, že by chtěl model vidět. Dne 7. listopadu 1935 navštívil ateliér a opětovně tvrdil, že Žižka má sedět na vzepjatém

²⁴⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Výstřižky, kart. 18, Brázda 5. 5. 1937, XVIII (7), s. 96.

²⁴⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově, kart. 14, 4. 3. 1934.

²⁵⁰ ROKOSKÝ, Jaroslav – URBAN, Jiří, a kol., František Udržal. Sedlák a politik, Praha 2016, s. 182.

²⁵¹ UDRŽAL, František, K pojetí jezdecké sochy Jana Žižky, Praha 1937, s. 10.

²⁵² KAFKA, B., O soše Jana Žižky, s. 4.

koni a bez palcátu v ruce. Dodal se samozřejmostí sobě vlastní, že volba norického plemene je nesprávná, meč je příliš dlouhý a vypadá pro svoji délku spíše jako meč popravčí.

„Nelíbí se mu, že kobyla, o níž se vyjádřili pochvalně různí odborníci, a o níž Udržal tvrdí, že prý by nikam nedojela s takovýma nohama a že prý má podezřelou rasu. Nelíbí se mu, že Žižka má v ruce meč a palcát a chce, aby Žižka místo palcátu držel v ruce bibli. S podivem zaznamenáváme tuto zprávu, která je důkazem agrárního uměleckého jemnocitu i poměru k umělecké svobodě.“²⁵³

Některé Udržalovy výroky působí dojmem, že sám nevěděl, jak a kde konkrétně má být pomník osazen. Podle jeho názoru Žižka vyhlížel, jako kdyby se chystal palcátem rozbít Pantheon. Nepovšiml si, že budovu Pantheonu bude mít Žižka za zády.²⁵⁴

Proti Kafkovu dílu se pravděpodobně pod tlakem Františka Udržala vyjadřoval i Rudolf Kostrakiewicz, funkcionář Spolku pro zbudování Žižkova pomníku. Označoval členy poradního sboru za Kafkovy osobní poradce, se kterými Spolek nemá co do činění. Pokud by měl pravdu, poradní sbor ve službách Bohumila Kafky by se sotva obtěžoval psát posudky o změnách provedených na modelu. A pokud ano, Spolek by jim nepřikládal až takovou váhu, že by na jejich základě vyplácel sochaři finanční odměnu za jednotlivě vypracované etapy pomníku.²⁵⁵

Spor o podobu pomníku vyvrcholil roku 1937, kdy došlo na tvoření modelu koně v definitivní velikosti.²⁵⁶ V květnu tohoto roku odmítl výbor Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově pravděpodobně na Udržalův nátlak přijmout model jezdce s koněm, protože neodpovídal původní plastické skice.²⁵⁷ Odborníci z oborů historie a umění sice zapsali doporučení vrátit se v některých drobných záležitostech k podobě prvního modelu, ale rozhodně jejich posudek nevyzněl tak, aby Kafka o celou zakázku v tak pokročilém stádiu přišel. Sochař byl vybídnut, aby dále nepokračoval v práci, jelikož mu Spolek nehodlal uhradit žádnou další splátku. Na Kafkův dopis,²⁵⁸ ve kterém se tázal na dodržení smlouvy z 21. prosince 1932, Spolek nereagoval.²⁵⁹ Bez ohledu na Kafkovy tázavé dopisy Spolku

²⁵³ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Výstřižky, Halo noviny, V (2), nestr., kart. 18, 29.5.1937.

²⁵⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Poznámky k tvorbě, kart. 15, 4. 3. 1934.

²⁵⁵ KAFKA, B., O soše Jana Žižky, s. 20.

²⁵⁶ POCHE, E., a kol., Praha našeho věku, s. 226.

²⁵⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek, kart. 14, 10. 5. 1937.

²⁵⁸ Bohumil Kafka zaslal Spolku dopis datovaný 11. května.

²⁵⁹ AHMP, f. SL, sign. AMP PPL V-631/1 b, Žaloba o splnění a dodržení smlouvy, 25. 6. 1937.

ohledně řešení sporu František Udržal se ve své brožuře²⁶⁰ Kafkovi nepřímo doporučoval likvidaci modelu:

„Profesor Kafka ví, že jeho učitel Mistr Myslбек vyprostil se vícekrát sám z podobné umělecké krize, s jakou jest panu profesorovi dnes činiti, prostým zničením svého vlastního díla. Takovým rozhodným činem neutrpěl Myslбек nikdy na své pověsti, nýbrž právě v této suverénní sebekritice, v tomto sebevědomém rozhodnutí jest spatřována jeho velikost.“²⁶¹

Bohumil Kafka kontaktoval svého advokáta Jana Löwenbacha. Jeho dopis z 26. května 1937 Spolek rovněž ignoroval. Proto Kafkův právní zástupce upozornil na další postup v této záležitosti prostřednictvím rozhodčího soudu. Mezitím však František Udržal vydal 5. května a 15. června články v Brázdě, čímž se spor ještě více vyhrotil. Udržal se oháněl tvrzením o možnosti vypsání zcela nové soutěže na podobu pomníku, pokud by Kafka trval na svém pojetí Žižky.²⁶² Na schůzi Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova 16. června pak prohlašoval, že hned při prvním pohledu Kafkův model zavrhl. Vzápětí mu Jan Balvín dokázal záznamem ve svém zápisníku, že Kafkův model byl schválen na jeho vlastní návrh.²⁶³

Bohumil Kafka podal na Spolek 25. června 1937 žalobu.²⁶⁴ Podle stanovených pravidel, uvedených v zadávacím listu v souladu se stanovami Spolku byl organizován smírčí soud, který měl tento problém vyřešit. Každá strana sporu si zvolila jednoho důvěrníka neboli rozhodce.²⁶⁵ Bohumil Kafka požádal o tuto službu Josefa Richarda Marka. Spolek zvolil architekta Jana Zázvorku.²⁶⁶ Tito dva se shodli na volbě předsedy v osobě profesora Zdeňka Wirtha, který funkci přijal.²⁶⁷

První schůze rozhodčího soudu se konala 16. září 1937 v poradní síni Ústřední knihovny hlavního města Prahy. Žalobce Bohumil Kafka byl zastupován Janem Löwenbachem, Spolek pro zbudování Žižkova pomníku JUDr. Viktorem Svobodou. Dále se schůze zúčastnil i Rudolf Kostrakiewicz za žalovaný Spolek. Obě strany odsouhlasily složení rozhodčího soudu. Předseda soudu zjišťoval, za jakých podmínek by obě strany došly smírného řešení. Tak se

²⁶⁰ UDRŽAL, František, K pojetí jezdecké sochy Jana Žižky, Praha 1937.

²⁶¹ Tamtéž, s. 8.

²⁶² ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Výstřižky, Brázda, XVIII (9-10), s. 133, kart. 18, 15. 6. 1937

²⁶³ KAFKA, Bohumil, O soše Jana Žižky, s. 4.

²⁶⁴ AHMP, f. SL., sign. AMP PPL V-631/1 b, Žaloba Bohumila Kafky, 25. 6. 1937.

²⁶⁵ Stanovy Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Praha 1926, s. 15.

²⁶⁶ Pokud by si jednotlivé strany nezvolily své důvěrníky, určil by je výbor.

²⁶⁷ AHMP, f. SL., sign. AMP PPL V-631, 22. 6. 1937.

podle zástupce Spolku mohlo stát, jen kdyby sbor odborníků dokázal, že Kafkovo dílo bude mít umělecky hodnotný výsledek. Kafkova podmínka ke smíru spočívala v umožnění nerušené práce. Po debatě všech zúčastněných bylo zjištěno, že konflikt nelze vyřešit žádným kompromisem. Z diskuze vyplynulo možné posouzení vykonané práce v ateliéru. Na den 23. září 1937 byla domluvena schůze nejprve v Kafkově ateliéru, pak v poradní síni Ústřední městské knihovny. Obhájce Spolku požádal, zda by senátor František Udržal mohl osobně sledovat průběh jednání. Tento požadavek žalující strana zamítla.²⁶⁸

Druhé sezení rozhodčího soudu proběhlo 23. září 1937 za přítomnosti účastníků minulé schůze a nově i Františka Udržala, tentokrát delegovaného Spolkem na základě plné moci. Z jednání vyplynulo ustavení umělecké komise, který sestávala z tří členů dosavadní umělecké komise, z členů rozhodčího soudu a z tří dalších umělců, jmenovaných soudem. Žalobce toto schválil za podmínky, že tento postup schválí i valná hromada Spolku a nebude tím dotčena platnost smlouvy z roku 1932. Předseda měl písemně vyzvat zástupce Spolku, aby svolali valnou schůzi ke schválení návrhu dohody.²⁶⁹ Valná schůze Spolku pro zbudování Žižkova pomníku z 11. října zhatila záměr rozhodčího soudu a usnesla se na vyzvání všech uměleckých organizací v Československu, aby vyslaly po jednom zástupci do zcela nové umělecké komise. Došla k tomuto závěru kvůli domnělé jednostrannosti komise navržené soudem. Rudolf Kostrakiewicz se nechal slyšet, že považuje komisi, která by vznikla z usnesení rozhodčího soudu, za „mánesáckou“.²⁷⁰ Bylo tedy dle jeho názoru nutné sestavit komisi podle jiných pravidel.²⁷¹

Mezitím byla na den 21. října 1937 svolána mimořádná valná hromada Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově.²⁷² Zde se usneslo požádat o dobrozdání, zda práce profesora Kafky vyhovuje po ideové stránce. Objevil se požadavek rozhodnutí sporu v uměleckých záležitostech vybranými československými umělci. Již předtím byl Kafka vyzván, aby svůj model vystavil k porovnání se sochou sv. Václavem od Josefa Václava Myslbeka a sochou Jiřího z Poděbrad od Bohuslava Schnircha.²⁷³ Kafka tomuto návrhu samozřejmě již z principu nevhodného porovnávání modelu a dokončené sochy nevyhověl. Následně Sbor oslovil za účelem posouzení modelu Českou akademii věd a umění v Praze:

²⁶⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Zápis o schůzi rozhodčího soudu, kart. 16, 17. 9. 1937.

²⁶⁹ Tamtéž, 15. 10. 1937.

²⁷⁰ Toto tvrzení je narážkou na Kafkovo dlouholeté členství ve Spolku výtvarných umělců Mánes.

²⁷¹ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Česká akademie věd a umění (kopie), kart. 16, 24. 11. 1937.

²⁷² ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek, kart. 14, říjen 1937.

²⁷³ UDRŽAL, F., K pojetí jezdecké sochy Jana Žižky, s. 5.

„Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově vidí v České akademii nejvyšší duchovní autoritu československou ve věcech umění a areopag povolaných vědecký a umělecký, a proto žádá Českou akademii, zejména její IV. třídu, o mravní pomoc a přispění k urovnání nesnází, jež se vyskytly při konečném řešení myšlenkového a uměleckého problému sochy Žižkovy. [...] Poněvadž však vlastním stavebníkem budovy Památníku osvobození, s níž má socha Žižkova tvořiti umělecký celek, jsouc jejím výtvarným (sochařským) doplňkem, je Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, náleží tedy tomuto Sboru konečné rozhodnutí o jezdecké soše Žižkově, jež má býti postavena na vytýčeném místě před vchodem do Památníku. [...] Hlavním motivem pochybností, jež se vyskytují dnes při pohledu na dosavadní práci prof. Kafky, je celkové myšlenkové i hmotné vyjádření jeho jezdecké sochy. Vytýká se zejména, že na koni těžkém tažném, jakého nemohl husitský vojevůdce prakticky používat v poli, sedí jezdec, středověký rytíř doby, jehož výstroj i výzbroj jsou sice modelovány s muzeální věrností, ale jehož postoj i s koněm a celkový výraz je spíše studený, lidsky málo životný než vojevůdcovsky klidný. [...] Věříme, že Česká akademie věd a umění, na niž se obracíme s hlubokou důvěrou, porozumí naší snaze a vyjde nám obětavě vstříc. Celé předsednictvo Sboru na její přání podá jí veškeré informace a bude-li potřeba, vstoupí s prezidiem Akademie nebo s funkcionáři jím pověřenými v pravidelný styk.“²⁷⁴

Česká akademie věd a umění odpověděla Spolku zamítavě z důvodů možné ztráty důvěry a vzájemné úcty svých členů, pokud by měla posuzovat dílo jednoho z nich. Navíc odmítla posuzovat dílo, které ještě není hotovo.²⁷⁵ Stanovisko k postupu, zahájenému proti Bohumilu Kafkovi, zaujala také Odborová organizace výtvarných umělců a žádala, aby vůči umělci byly dodrženy všechny smluvní závazky. Kritizovala i výzvu Spolku ke svolání nové poroty, složené z členů uměleckých spolků v Československu. Takové jednání předem zavrhla a označila za nečestné. Požádala Spolek, aby svými činy nepředbíhal výroku soudu odborných znalců. Stanovisko druhého odborového sdružení ve státě, Syndikátu výtvarných umělců československých, se shodovalo s předchozím prohlášením Odborové organizace.

Třetí schůze rozhodčího soudu byla svolána na 18. listopadu téhož roku. Na jejím začátku předseda objasnil průběh událostí od minulé schůze. Jan Löwenbach předložil zadávací

²⁷⁴ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-přijata, Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození – příloha k dopisu 25. 10. 1937, poř. č. 137, kart. 1, 22. 10. 1937.

²⁷⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-cizí, Česká akademie věd a umění Sboru pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova, kart. 16, 23. 4. 1938.

list, korespondenci mezi Kafkou a Spolkem a opisy posudků poradních komisí z let 1932–1937. Právní zástupce Spolku Viktor Svoboda objasnil jednání Spolku. Hájil jej jako reakci na vydání brožury profesora Kafky,²⁷⁶ která byla vysvětlena jako nátlak.²⁷⁷ V tomto bodě se sluší poznamenat, že Bohumil Kafka svou brožurou pouze reagoval na vydání zvláštního otisku revue Brázda s názvem *K pojetí jezdecké sochy Jana Žižky*. Jeho autorem nebyl nikdo jiný než František Udržal. Opakovaly se v něm výpady proti Kafkovi.

Na další schůzi dne 20. listopadu 1937 Jan Löwenbach vysvětlil stanovisko žalobce. Soudní náklady byly odhadnuty na částku 63 000 Kč, což se rovnalo částce, kterou Spolek Kafkovi odmítl vyplatit. Byl vznešen požadavek předložení originálů protokolů a posudků do osmi dnů a pozvání jednatele Spolku Jana Balvína, aby vypovídal, co ví o písemnostech Spolku. Soud návrhy žaloby přijal.

Jan Balvín se dostavil k předsedovi Zdeňku Wirthovi 30. listopadu 1937. Podle své výpovědi v nedávné době uspořádal všechny písemnosti Spolku z let 1882-1935. Až do roku 1935 byly všechny písemnosti pohromadě. Chyběl pouze zápis ze schůze valné hromady v roce 1937, jelikož byl jednatel v tu dobu nemocný.²⁷⁸ Rozhodčí soud stanovil podle předložených písemných dokladů a vlastního šetření přímo v ateliéru, že má Kafka nárok model dokončit a předat jej Spolku k odlití pro pomník. Spolek ho nesměl rušit při práci a byl povinen od něj dokončený model převzít a zaplatit splátky tak, jak bylo psáno v zadávacím listu. Zároveň soud vyslovil, že není nutné čekat na posudek České akademie věd a umění, jelikož o něj zažádal Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození, který není přímým účastníkem sporu.²⁷⁹

Mezi příznivci a odpůrci Kafkova Žižky vypukla tisková válka. K věci se vyjadřovala řada odborníků, ale i laiků. Definitivní konec sporu přišel spolu s úmrtím Františka Udržala v dubnu 1938.²⁸⁰

Pokud lze soudit, nároky většiny Kafkových odpůrců směřují většinou k jinému provedení koně. Požadovali méně podsaditého a snad i ušlechtilejšího koně. Žádný z oponentů však nebyl schopen na Kafkovu výzvu vybrat jiný model hřebce.

Co se týká samotné postavy Jana Žižky, v Kafkově korespondenci se nachází několik dopisů znalců z různých oborů, které se zaměřují spíše na jednotlivé detaily a doporučují drobné změny. Vzhledem k tomu, že Kafka všechny své návrhy konzultoval se znalci z poradního sboru, nelze s jistotou potvrdit ani vyvrátit, zda se těmito připomínkami více zabýval. Kromě

²⁷⁶ KAFKA, B., B. Kafka Spolku Žižkova pomníku a rozhodčímu soudu odborných znalců: O soše Jana Žižky určené před Pantheon národního osvobození na vrchu Žižkově, Praha 1937.

²⁷⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Zápis o schůzi rozhodčího soudu, kart. 16, 18. 11. 1937.

²⁷⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Zápis o poradě členů rozhodčího soudu, kart. 15, 20. 11. 1937.

²⁷⁹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Rozsudek, kart. 15, 18. 12. 1937.

²⁸⁰ HOJDA, Z. - POKORNÝ, J., Pomníky a zapomínky, Praha – Litomyšl 1997, s. 161.

odborníků se k soše vyjadřovala i širší veřejnost. Příliš velkému množství rozličných požadavků ohledně věku, držení těla, výrazu obličeje, míry Žižkovy slepoty ad. nemohl sochař vyhovět žádným kompromisem, nemluvě o jeho vlastní již ucelené představě Žižkova vzezření, od které nehodlal ustoupit. Při zpětném pohledu na jeho obětavé, ale zároveň i všetečné studium a porady s odborníky se mu ani nemůžeme divit. K definitivní podobě pomníku dospěl po několika letech pronikání k jádru dané tematiky a práci věnoval veškeré úsilí.

Bohumil Kafka dokázal přijmout trefnou kritiku a po každé projevil ochotu vyslyšet návrhy ke zlepšení, dokonce vybízel k osobním schůzkám ve svém ateliéru k důkladné debatě přímo u modelu. Pouze stále se měnící kritiku Františka Udržala nikdy nepřijal. Ještě po Udržalově smrti se v Kafkově zápisníku objevuje zmínka o „příšerném běsu U.“²⁸¹

²⁸¹ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17, 8. 5. 1938.

8. Dokončení a odhalení pomníku

Po skončení sporu se Kafka mohl plně věnovat práci na Žižkově pomníku. Dne 21. listopadu 1940 se sešel v ateliéru profesora Kafky poradní sbor sestávající z Maxe Švabinského, Ladislava Šalouna a Antonína Matějčka, aby si prohlédl sádrový model koně v definitivní velikosti a jezdce v životní velikosti. Schválil je jako definitivní řešení pomníku a Spolku v této podobě doporučil.²⁸²

Koncem března 1941 autor dokončil část jezdce od pasu ke kolenům v definitivní velikosti. K tomu byly přidány nohy. Tečkovacím přístrojem byla zkontrolována poloha nohou, aby vše odpovídalo modelu v životní velikosti a aby nenastaly odchylky.²⁸³ V polovině prosince roku 1941 byl schválen i model jezdce v definitivní velikosti.²⁸⁴

V období okupace bylo více než jasné, že odlít sochy do bronzu je v nedohlednu. Navíc, jak vyplývá z Kafkových zápisků, nikdo nemohl odhadnout, jestli se sádrový odlitek v definitivním měřítku vůbec dočká konce války:

„Rozpoutaná světová válka nutí Prahu ku provádění všech protileteckých opatření. Cvičí se protiletecká obrana, staví se kryty. [...] Já, bohužel, jsem ve svém provizorním dřevěném ateliéru, nacházejícím se na jednom z nejcitlivějších míst Prahy s gigantickou sochou, již nelze převézt, bez jakékoliv možnosti ochránit mé životní dílo před úplným zničením.“²⁸⁵

Kafkovo dílo sice zničeno nebylo, ale jeho odlití a slavnostního odhalení se autor už nedočkal. Bohumil Kafka zemřel 24. listopadu 1942.²⁸⁶ Na posmrtné výstavě sochařova díla pak Spolek výtvarných umělců Mánes vystavil pomocný sádrový model k pomníku a bronzovou bustu Jana Žižky, obojí z roku 1940.²⁸⁷

Pouhý den po Kafkově smrti obdržela Berta Kafková příkaz k vyklizení ateliéru od rektorátu Akademie. Podle komisařského nařízení profesora J. Höniga musela vyklidit ateliér do 28. listopadu.²⁸⁸ Měla na to tedy pouhé dva dny. Podle připsané poznámky Berty Kafkové k tomuto dopisu se pohřeb sochaře konal 30. listopadu. K smutku ze ztráty manžela a nutnému zařizování pohřbu jí tedy přibyla další starost. Ateliér odevzdala ve stanovené lhůtě.

²⁸² ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek, kart. 14, 21. 11. 1940.

²⁸³ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Poznámky k tvorbě, kart. 15, r. 1941.

²⁸⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek, kart. 14, 15. 12. 1941.

²⁸⁵ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Poznámky k tvorbě, kart. 15, r. 1941.

²⁸⁶ AHMP, f. SVU Mánes, inv. č. 1512, sign. 3.4, Úmrtní oznámení, kart. 18, 24. 11. 1942.

²⁸⁷ Bohumil Kafka: posmrtná výstava, červen–červenec 1949, SVU Mánes, katalog výstavy.

²⁸⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, Doklady-rodinné, Kafková Berta, Příkaz k vyklizení ateliéru, kart. 2, 25. 11. 1942.

V červnu 1946 se k dokončení pomníku opět přihlásil Spolek. Statiku monumentálního pomníku propočítal profesor Bedřich Hacar.²⁸⁹ Veškeré jeho výpočty schválilo k datu 15. prosince 1950 technické oddělení Obvodního národního výboru v Praze 11. Bedřich Hacar ve svých výpočtech odhadl rozdělení váhy sochy dosahující 16,5 tuny na nohy figury koně a působení větru na sochu. Jako podklad mu sloužily pouze fotografie původního modelu pomníku. Ze statického výpočtu lze vyčíst další zajímavosti, například podrobnosti o samotné železobetonové konstrukci. Tyto údaje jsou však příliš technického rázu a bez patřičných znalostí lze přesnou podobu konstrukce popsat jen velmi těžko.²⁹⁰ Při rozřezávání sádrového modelu byla nutná i spolupráce Simeona Bureše, správce ateliéru, který jako jediný po Kafkově smrti znal důkladně jeho vnitřní konstrukci.²⁹¹ V roce 1946 byl sádrový model rozřezán a přepraven do Karlína k firmě Mašek, aby mohl být odlit do bronzu. Ještě v té době se počítalo s odhalením pomníku v roce 1948 při „jubilejních a sokolských slavnostech“.²⁹²

Jednotlivé bronzové díly, celkem 120 kusů, zaměstnanci firmy sestavili až na místě.²⁹³ Rozřezaný sádrový model se po částech vracel do ateliéru, kde zabral většinu velké haly spolu s Kafkovou pozůstalostí odkázanou Národní galerii. Tou dobou se o zapůjčení nebo pronájem prostor ateliéru hlásilo několik organizací. Kulturní oddělení Ústředního akčního výboru Národní fronty podporovalo žádost Uměleckoprůmyslové školy kvůli nedostatku prostor pro činnost mladých umělců.²⁹⁴ V jednom z postranních ateliérů se usídlilo oddělení keramiky Jana Kavana z Uměleckoprůmyslové školy.²⁹⁵ Nakonec se Bertě Kafkové povedlo v prosinci roku 1950 ateliér na vodárenském pozemku prodat za částku 276 000 Kčs pro účely přípravy pomníku J. V. Stalina. Ateliér tedy nadále užíval sochař Otakar Švec.²⁹⁶ Ale vraťme se zpátky k odlévání pomníku Jana Žižky. Slévačská firma Mašek model v ateliéru oficiálně převzala dne 26. června 1946.²⁹⁷ Samotný autor si postup odlití svého času představoval takto:

„Dokončím-li Žižku, budou muset býti bronzové díly sochy uvnitř spojeny ne šrouby železnými, nýbrž bronzovými. Naše slévárny vždy používají železných šroubů, které

²⁸⁹ AUGUSTA, P. - BRONCOVÁ, D., Praha 3 známá neznámá, Praha 2013, s. 79.

²⁹⁰ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 33, Statický plán a výpočet železobetonové konstrukce sochy Jana Žižky, 1950-1951, kart. 10.

²⁹¹ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 15, Korespondence-odeslaná, Sbor ředitelství Archivu země české (kopie), kart. 1, 4. 10. 1946.

²⁹² Sokolský věstník 14. 10. 1946, XLIV (37), s. 464.

²⁹³ WITTLICH, P., Bohumil Kafka, s. 219.

²⁹⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, Doklady-Kafková Berta, Podpora žádosti Uměleckoprůmyslové školy ÚAVNF, kart. 2, 6. 1. 1949.

²⁹⁵ Tamtéž, Přiřčení části ateliéru, kart. 2, 29. 3. 1950.

²⁹⁶ Tamtéž, Žádost o proplacení ateliéru, kart. 2, 18. 12. 1950.

²⁹⁷ ANG, f. Bohumil Kafka, Korespondence-rodinné, Kafková Berta, Pozvánka k odhalení sochy Jana Žižky, kart. 12, 18. 6. 1946.

at' jakýmkoliv nátěrem opatřeny, musí časem býti rezem zničeny. Naši slévači říkají, že bronzové díly nemohou k sobě stáhnouti šrouby bronzovými, jelikož se u nich při větším namáhání závity ukrotí. V Paříži ale, ve slévárně Rudierově, jsem viděl v práci bronzový odlitek Rodinovy *Pekelné brány*, a tu byly jednotlivé bronzové díly k sobě staženy nejdříve železnými šrouby – svěráky, téže podoby, které používají truhláři. Když jimi byly bronzové díly k sobě přitaženy a námaha byla skončena, tu teprve byly tyto díly spojeny bronzovými šrouby a matkami, načež železné svěráky byly odstraněny. Tak také bude postupováno při lití Žižky do bronzu a bude zajištěno trvanlivé a dokonalé spojení všech dílů sochy.“²⁹⁸

Ze strany slévárny je doloženo upravování nabídky podle momentálních cen, které se od podání nabídky v roce 1946 do roku 1949 samozřejmě změnily.²⁹⁹ Nedostatek kovů představoval zásadní překážku při dokončování pomníku. Sbor se proto obrátil na náčelníka hlavního štábu generála Bohumila Bočka s žádostí o přidělení kovu z materiálního oddělení ze zásob vojenské správy. Na odlití Sbor potřeboval 200 q bronzu.³⁰⁰ Odpověď z ministerstva národní obrany nevyzněla kladně kvůli všeobecnému nedostatku kovových materiálů, kdy i vojenské zásoby zůstaly zcela vyčerpány.³⁰¹ Teprve v květnu dalšího roku získal Sbor od ministerstva národní obrany poukázky na kovy, kromě 335 kg železa a 850 kg olova i na 560 kg bronzu.³⁰² Podle splátkového výměru firmy Mašek z 19. září 1949 dosáhla celková částka za úkony k stoprocentnímu proplacení výše 1 383 000 Kčs. Rozdělané a neukončené práce stály 172 000 Kčs. Dále byly propláceny různé výlohy vzniklé vyšší cenou kovů, vyššími mzdami, stavbou lešení pro osazení sochy a mimo jiné také nutnou opravou poškozeného sádrového modelu.³⁰³

Na výšku pomník měřil 888 cm, na šířku 530 cm a na délku 983 cm. Po odlití byla většina kusů sádrového modelu zničena. Zachováno zůstalo jen torzo jezdce po pas bez rukou, které bylo umístěno v muzeu v Táboře.³⁰⁴ Odhalení pomníku se konalo 14. července 1950.³⁰⁵ Celá akce však byla vzhledem k radikální změně politického režimu pojata úplně jinak, než jak

²⁹⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Zápisník, kart. 17, b. d.

²⁹⁹ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 28, Výkazy prací na Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky, kart. 10, 1949.

³⁰⁰ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 15, Korespondence-odeslaná, Bohumil Boček (kopie), kart. 1, 23. 7. 1945.

³⁰¹ Tamtéž, Korespondence-přijátá, Ministerstvo národní obrany, kart. 1, 11. 11. 1946.

³⁰² AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 15, Korespondence-přijátá, Ministerstvo národní obrany, kart. 2, č. j. 3414, 19. 5. 1947.

³⁰³ AHMP, f. Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky, inv. č. 28, Výkaz prací na odlití sochy Jana Žižky, kart. 9, 1949.

³⁰⁴ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-rodinné, Kafková Berta, Kartotéka díla Bohumila Kafky, kart. 24, b. d.

³⁰⁵ HOJDA, Z. - POKORNÝ, J., Pomníky a zapomínky, s. 162.

bylo kdy Spolkem zamýšleno. Odhalení sochy se účastnili členové vlády včetně ministerského předsedy Antonína Zápotockého. Projev připadl ministru národní obrany generálu Alexeji Čepičkovi. Z husitství se tak v souladu s momentálním ideovým proudem stalo revoluční hnutí lidu, které bojovalo proti vykořisťování.³⁰⁶ Pro dotvoření dobové atmosféry se můžeme podívat na úryvek projevu Alexeje Čepičky:

„Revoluční nadšení a plná podpora lidových vrstev vtiskla od samého začátku převahu Žižkovým vojskům a husitským zbraním. Právem lze říci, že poprvé v Evropě bylo postaveno tak uvědomělé vojsko, jakým byli husitští bojovníci. [...] Pevně opřen o svůj lid, o tradici slavných husitských vojáků, o nepremožitelné vojenské umění Žižkovo, o sílu sovětských zbraní, sovětské vojenské umění, o spojenectví s lidově demokratickými státy, může stát Čechů a Slováků hledět klidně vstříc šťastné socialistické budoucnosti.“³⁰⁷

Tak po několika desetiletích skončilo odhalení pomníku Jana Žižky. Ale vraťme se ještě na chvilku zpět k práci Bohumila Kafky. Při vytváření vlastního pomníku v různých etapách dokončení vzniklo několik sádrových i bronzových odlitků modelu. Slévačská firma Karla Bartáka odlila roku 1933 podle sádrového modelu, vytvořeného v ruzyňských kasárnách a ateliéru na Ořechovce č. 41 (Kafkův původní ateliér) v letech 1931 až 1932, osm bronzových odlitků o výšce 94 cm, šířce 39 cm a hloubce 94 cm. Jeden připadl manželce Bohumila Kafky Bertě Kafkové. Další kus zakoupila vláda Československé republiky, aby ho věnovala Stalinovi. Jeden odlitek z majetku rodiny Rudolfa Kostrakiewicze byl věnován Klementu Gottwaldovi a později vystaven v muzeu nesoucím jeho jméno.

Spolek si takových kusů pro své potřeby nechal odlít pět kopií, a to u firmy Františka Vintra v Modřanech. Jak již víme, jeden z nich věnoval Spolek prezidentu Masarykovi. Druhý putoval k prezidentu Benešovi, třetí Sboru pro postavení Památníku národního osvobození, další Muzeu Památníku.

Tři sádrové odlitky samotného koně z roku 1935 později doplnil Kafkův žák Jožka Antek o jezdce (samozřejmě podle Kafkova původního modelu) a řemení. První svého času sloužil pro modelování jezdce. Druhý putoval na Výstavu jižních Čech v Soběslavi, kde také zůstal. Třetí Kafka nechal rozřezat a odlít do bronzu. Jožka Antek spolu se štukatérem Národní galerie Jindřichem Pláničkou jej složili zpět dohromady za účelem odlití pomníku pro Přibyslav. Bronzový odlitek byl dne 22. září 1957 v Přibyslavi odhalen a restaurovaný

³⁰⁶ GALANDAUER, J., Čtyřikrát o pomníku Jana Žižky, s. 371.

³⁰⁷ Rudé právo 15. 7. 1950, XXX (166), s. 6.

model vystaven v Gotické síni muzea v Táboře. Samotného koně v bronzu Národní galerie propůjčila do parku Hipologického muzea ve Slatiňanech u Chrudimi.³⁰⁸

³⁰⁸ ANG, f. Bohumil Kafka, Rukopisy-rodinné, Kafková Berta, Kartotéka díla Bohumila Kafky, kart. 24, b. d.

9. Další pomníky Jana Žižky z Trocnova

Pomníky husitského vojevůdce do konce 40. let 20. století vznikaly nejčastěji z podnětu rozličných spolků, jejichž účely se primárně týkaly kultury a osvěty. Mezi jednoho z nejvýznamnějších činitelů v pěstování kultu husitského vojevůdce patřila tělocvičná jednota Sokol. Jeho jednotlivé regionální pobočky se podílely nejen na plánování pomníku pro pražský Žižkov, ale i pro Hořice nebo Čáslav. Mezi dalšími korporacemi se objevuje například Občanská beseda v Táboře, budující první tábořský pomník slavného vojevůdce.

Často byly zakládány spolky přímo za účelem postavení pomníku, jako v případě pomníku na pražském Vítkově, v Hradci Králové nebo v Táboře pro druhý (Strachovského) Žižkův pomník. Tato sdružení především obstarávala finanční prostředky pomocí veřejných sbírek, upoutávala pozornost výročními slavnostmi a konala další rozmanité podniky, jejichž prostřednictvím získávala peníze pro stavbu pomníku. Dále určovala, jakým způsobem bude vybrán autor, respektive návrh na pomník, a snažila se zajistit hladký průběh příprav realizace.

Od 50. let organizace staveb pomníků náležela především různým složkám státní správy, jak se stalo v Příbyslavi a Českých Budějovicích. Státní aparát věnoval pozornost husitství pro jeho možné využití k podpoře ideologie komunistického režimu. V tomto duchu pak vznikl např. v Trocnově celý areál Žižkova památníku, zahrnující pomník Jana Žižky, Žižkův kámen, nové a staré vykopávky středověkých dvorců.³⁰⁹

Příbyslav

Bohumil Kafka se stal autorem nejen Žižkova pomníku v Praze, ale nevědomě i v Příbyslavi. Jedná se totiž o odlitek skici jezdecké sochy, vytvořené roku 1940 pro pražský Vítkov. Odlitek městu Příbyslavi darovala vláda ČSR. O postavení pomníku se přičinily výbory MNV v Příbyslavi a ONV ve Žďáru nad Sázavou. Socha na výšku měří 2,9 metru, na délku 3 metry. Stojí na žulovém podstavci, vysokém 1,5 m. Do bronzu ji odlil Karel Barták. Čestného místa se soše dostalo v parku před zámkem. Slavnostně odhalena byla 22. září 1957.³¹⁰

U Příbyslavi, konkrétně u tzv. Žižkova pole, se však nalézá ještě starší upomínka na slavného vojevůdce. Největší zásluhu na jejím postavení měl pražský Sokol ve spolupráci s dalšími sokolskými jednotami. Spolu s členy Sokola se zapojil i žižkovský starosta Karel Hartig. Výbor pro zbudování sestával z těchto pánů: Karel Hartig, Jan Otto, Aleš Hrdlička, Josef Barák a Bohuslav Schnirch. Pro získání potřebné částky vydalo nakladatelství J. Otty brožuru

³⁰⁹ PLETZER, Karel, Trocnov. Památník Jana Žižky, České Budějovice, Krajské vlastivědné muzeum 1960, nestr.

³¹⁰ MARKOVÁ, Lucie, Příbyslav, Havlíčkův Brod 2008, s. 53.

Jan Žižka z Trocnova. Součástí pomníku měla být Žižkova busta od Františka Heidelberga. Fotografie a odlitky busty byly taktéž zpeněženy. Pomník samotný vytvořil architekt Antonín Wiehl.³¹¹ K jejímu odhalení došlo během sjezdu zástupců padesáti sokolských jednot dne 20. září 1874.³¹²

„Dne 20. t. m. odhalen byl u Přibyslavi pomník postavený Sokolem pražským pomocí ostatních jednot sokolských svého času největšímu válečníku světovému, českému reku Janu Žižkovi z kalicha [!]; a sice na místě, kde byl Žižka dne 11. října 1424 skonal. [...] Místo to zakoupeno bylo o slavnosti Havlíčkově v Borové r. 1862 a věnováno pražské jednotě Sokol, která přičiněním a spoluúčinkováním jiných jednot sokolských zbudovala zde mohutný pomník, který dnes u přítomnosti zástupců sokolských jednot a jiných spolků způsobem slavnostním odhalen byl.“³¹³

Spodní část pomníku tvořil podstavec z kamenů, poskytnutých jednotlivými sokolskými jednotami a dalšími spolky. Horní část tvoří kužel, pod jehož římsou se nachází výčet bitev, ve kterých Žižka zvítězil. Na samém vrcholu se nachází kalich. Vznikla podle návrhu architekta Antonína Wiehla.

České Budějovice

Mohlo by se zdát, že ztvárnění Jana Žižky z Trocnova přinášelo sochaři Karlu Dvořákovi nemalé starosti. I když v soutěžích na pražský pomník se svými návrhy neuspěl, dále však na podobě vojevůdce pracoval ve svém ateliéru. Jeho pozdější návrh jezdecké sochy byl přijat bez ohledu na řešení jeho umístění. Sádrový model Dvořák dokončil roku 1940 a nechal jej vystavit na expozici Spolku výtvarných umělců Mánes Monumentální umění. Podruhé byl předveden v roce 1943 na výstavě při příležitosti 50. narozenin Karla Dvořáka. Pro Dvořákovo dílo hledala místo nejprve Plánovací komise pro hlavní město Prahu, která jako vhodné umístění spatřovala plochu před staroměstskou radnicí, směrem do Melantrichovy ulice.

"Toto místo bylo pro sochu předem vyhlédnuto a váže se ideově na motiv odpovědného listu Žižkova Pražanům. Odtud vyšla celá koncepce sochy (hrozící gesto)."³¹⁴

³¹¹ Zyka, J. B., Před sokolskou olympiádou. K VI. sletu všesokolskému, in: Světozor 1912-1913, XIII (37), s. 891.

³¹² GALANDAUER, J., Čtyřikrát o pomníku Jana Žižky, s. 365.

³¹³ Moravská orlice 23.9.1874, XII (217), s. 2.

³¹⁴ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence – Žižka, poř. č. 142, kart. 1, b.d.

Na žádost pražského primátora Václava Vacka měl stavbu pomníku obstarat stát.³¹⁵ Odlití do bronzu se zhostila firma Karel Barták.³¹⁶ Suma 360 000 Kčs byla podle smlouvy proplácena ve třech splátkách při jednotlivých etapách práce (zakoupení kovu a započetí práce, odlití celé jezdecké sochy, úplné dokončení ve slévárně).³¹⁷ Mezitím však Žižkovi zabrala místo jiná socha, Sbratření od Karla Pokorného. Jako alternativa se nabízelo místo na náměstí Jiřího z Poděbrad. To ovšem kvůli velkému prostranství nedovolovalo soše vyniknout tak, jak byla koncipována. Ministr informací Václav Kopecký daroval sochu Táboru, kde by však dvojí pomník působil poněkud bizarně a nahrazení stávajícího pomníku nepřipadalo v úvahu.

Během dohadů o umístění sochy Karel Dvořák dne 28. února 1950 zemřel a stejně jako Bohumil Kafka se odhalení svého díla nedočkal.³¹⁸ Nakonec roku 1951 získaly pomník České Budějovice, a to na přání ministra Zdeňka Nejedlého. Přes veškeré potíže s vizuální stránkou věci byla socha Žižky před budějovickou radnicí slavnostně odhalena při příležitosti Dne Československé lidové armády 6. října 1951.³¹⁹ Pomník zde ovšem nestál dlouho, městská rada se roku 1958 usnesla na jeho přemístění před západní průčelí Žižkových kasáren. Na jaře dalšího roku zde zakotvil pomník již napořád.³²⁰

Dvořákův Žižka oděný v kroužkové košili, suknicí a plátové zbroji, má přes rameno krátký tzv. polský kožich, u pasu meč a palcát. U pravého boku má zavěšenu přilbu.³²¹ Je jako obvykle znázorněn jednooký, avšak ne s knírem, nýbrž s plnovousem. Od alšovského pojetí se liší i značně bohatou výbavou. Kůň, modelovaný podle hřebce z hřebčína u Netolic, je poněkud ušlechtilejší než v případě Kafkova pomníku.

Tábor

V jižních Čechách ještě chvíli zůstaneme. Do odhalení Kafkova díla na Vítkově byla snad nejvýznamnějším Žižkovým pomníkem jeho socha v Táboře, ve městě spojeném s jeho osobou jako zakladatelem. Občanská beseda vyslovila myšlenku postavení pomníku již roku 1870. O čtyři roky později se tohoto úkolu ujal Josef Václav Myslbek. Ani po odhalení sochy roku 1877 nebylo ale Myslbekovo pojetí Žižkovy podoby přijato veřejností. Pomník byl pak zanedlouho odstraněn, a to i z technických důvodů. Slitina použitá jako materiál pro odlití

³¹⁵ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence – Žižka (opis), poř. č. 141, kart. 1, 12. 3. 1949.

³¹⁶ KOVÁŘ, Daniel, Příběhy budějovických pomníků, České Budějovice 2000, s. 345.

³¹⁷ ANG, f. Karel Dvořák, Korespondence-přijatá, Národní výbor hlavního města Prahy, poř. č. 54, kart. 1, 24. 3. 1949.

³¹⁸ KOVÁŘ, D., Příběhy budějovických pomníků, s. 346.

³¹⁹ Tamtéž, s. 349-350.

³²⁰ Tamtéž, s. 352.

³²¹ Tamtéž, s. 343.

v dílně vršovického slévače Františka Gruna totiž nedosahovala dostatečné kvality.³²² Na to reagoval i dobový tisk:

"Však napijme se na tu zlost
a hled'me s jasnou tváří,
vždyť v Čechách skvělou budoucnost
teď mají perníkáři.
Jsouť oni k činům hotovi
a plni velkých plánů,
chtí stavět otci Žižkovi
pomníky z marcipánu."³²³

Brzy vznikl Komitét pro znovupostavení pomníku Žižkova v Táboře. Přijetí návrhů bylo mimo jiné podmiňováno souladem modelu s výzkumem Václava Vladivoje Tomka, bez ohledu na Myslbekův odstraněný pomník.³²⁴ Oslovený sochař Jiří Strachovský³²⁵ rok pracoval na návrhu, který Komitét později přijal. Tentokrát se na materiálu nešetřilo. Žižkovu postavu vytesali z hořického pískovce zaměstnanci firmy bratranců Ducháčkových. Jen žulový podstavec pochází z původního pomníku. K odhalení došlo 26. října 1884.

"Nepřemožený vojevůdce tábořský stojí tu před námi v plné zbroji s polským pláštěm svým na ramenou; levice uchopila pevně jílec dlouhého meče, pravice v posunku velikém třímá buzikan. Jako tento dvojný pohyb rukou nám naznačuje obě čelní stránky povahy Žižkovy, taktéž z typu a výrazu tváře vyzírá čínorodá energie i bystroduchá rozvážnost vůdcovská zároveň. Základní rysy obličeje i detaily kroje a zbroje prozrazují podrobné studium nejnovějších pramenů historických. Všechny ty motivy, dějinnou pravdou poskytnuté, jsou pak za účelem dojmu životného a význačného s velikou obratností zpracovány a využitkovány. Řízný kontrast mezi obratem hlavy a těla i pravé paže oživuje kompozici sochy, kdežto zas příkrá, spoře článkovaná silueta celku klidu přísného dodává. Žižka Strachovského je socha v každém ohledu velice zdařilá."³²⁶

³²² PELCOVÁ, Lucie, Sochař Josef Strachovský (1850-1913): Tvůrce českých vlasteneckých pomníků, in: *Opuscula historiae artium studia minora facultatis philosophicae Universitatis Brunensis* F44, 2000, s. 46.

³²³ Jeřábek, František Věnceslav (pseud. Kazimír Paličák), *Zvon* 1906, XIX (19), s. 297.

³²⁴ PELCOVÁ, L., Sochař Josef Strachovský, 2000, s. 47.

³²⁵ Josef Strachovský (19. 9. 1850 Kutná Hora – 9.7.1913 Praha) mimo jiné autor Havlíčkova pomníku v Kutné Hoře či pomníku bratranců Veverkových v Pardubicích.

³²⁶ Tyršová, Renata, in: *Osvěta, listy pro rozhled v umění, vědě a politice* 1885, XV (2), s. 168.

Sudoměř

Svojí monumentalitou se pražskému pomníku podobá Žižkova socha u Sudoměře. Myšlenku postavení Žižkova pomníku u Sudoměře poprvé vyslovil učitel Jan Korecký.³²⁷ Podle původních plánů sochaře Emanuela Juliana Kodeta měla být figura vysoká asi 14,5 metru a provedena z žulového kyklopského zdiva. Bronzový palcát měl měřit 4 metry. Nakonec postava dosahuje 15 metrů.

„V neděli 12. července odhalena byla za účasti 25.000 lidí u Sudoměře ohromná mohyla Žižkova, největší pomník v Československu, dílo akad. Sochaře Kodeta. Slavnostní řeč proslovil poslanec Ad. Prokůpek, jenž zdůraznil, že Hus a Žižka nejsou nám jen slavnou minulostí, ale živým příkladem jak pro přítomnost, tak i pro budoucnost.“³²⁸

Přilba na hlavě a palcát v definitivní verzi byly vytvořeny pobitím dubového dřeva měděným plechem. Toto poněkud méně klasické pojetí Žižkovy podoby mohla veřejnost poprvé spatřit 12. července 1925 a je považováno za Kodetovo životní dílo. Finanční prostředky ve výši 80 000 K byly zčásti získány dobrovolnými sbírkami,³²⁹ zčásti poskytnuty píseckým, vodňanským a strakonickým okresem.³³⁰ Stavbu provedl stavitel František Kulíř z Paračova.³³¹ Použito bylo 300 m³ modré žuly z kamenolomu u Mladějovic.

Trocnov

Další jihočeský pomník se tentokrát nachází přímo v Žižkově rodišti, v Trocnově. Ještě před samotným figurálním pomníkem zde ke konci 1. desetiletí 20. století vznikla pamětní deska v podobě mohyly z kamenů dovezených z nedalekých Strážkovic.³³² Trocnovský dvůr v té době patřil knížeti Schwarzenbergovi. Ten údajně postavení pomníku nechtěl povolit.³³³ Podle jiných zdrojů tento podnik dokonce financoval.³³⁴ Umisťovaný žulový kámen, pouze hrubě opracovaný, měřil 2 metry na výšku a 1 metr na šířku. Na stranách jsou k němu přiloženy dva zhruba 1 metr vysoké a 1 metr široké kameny.

³²⁷ Český svět 16. 7. 1925, XXI (43), s. 9.

³²⁸ Rozkvět 1925, XVIII (29), s. 5.

³²⁹ Rozkvět 1925, XVIII (31), s. 2.

³³⁰ Světozor 6. 11. 1924, XXV (4), s. 87.

³³¹ Světozor 30. 7. 1925, XXIV (23), s. 561.

³³² PLETZER, K., Trocnov. Památník Jana Žižky, Krajské vlastivědné muzeum 1960, nestr.

³³³ Severočeský dělník 14. 11. 1902, VI (45), s. 3.

³³⁴ Čech 25. 4. 1908, XXXIII (114), s. 4.

Pozdější, dodnes stojící socha Jan Žižky, je dílem Josefa Malejovského. Tvorba tohoto umělce odpovídá požadavkům režimu, tedy se nese v duchu socialistického realismu. Celý pomník s výškou 13 metrů se skládá ze sedmi částí. Samotná postava Jana Žižky měří 6 metrů. Pomník vznikl z liberecké žuly v dílnách kamenické školy v Hořicích v letech 1958 až 1961.³³⁵

Čáslav

Významným místem, spjatým s husitským hnutím, je také Čáslav. Na podnět Sokola byl v roce 1878 ustanoven výbor, který se skládal jak z členů Sokola, tak z městské rady. V sále radnice bylo vystaveno pět návrhů. Mezi nimi například skica od hořického sochaře Jiříčka. Ten však nemohl konkurovat návrhu Josefa Václava Myslbeka, jenž byl nakonec i schválen výborem a doporučen k realizaci.

"Z výše své shlíží Žižka v proudění bitvy, jsa úplně ponořen v průběh její. Napjatá, avšak přec klidná tvář jeho nám říká, že vše se daří, že vše postupuje tak, jak on připravil a předvídal. [...] Ostatní tělo do žádné attitudy se nestavíc úplně sobě ponecháno jest, pevně a klidně na levé noze spočívajíc. Rámě nesahá k meči a spuštěné ruce drží nepohnutě buzikán ne tak co zbraň než spíše co odznak vůdcovský. Jen pravé rameno kupředu pošinuté, pravá noha napřed postavená naznačují nám hotovost zakročiti." ³³⁶

Linie paží a nohou se protínaly, což dodávalo soše na životnosti. Miroslav Tyrš chválil originalitu a fantazii autora, jehož styl byl podle jeho mínění osobitý a vynikal sochařskou zručností. Myslbekův Žižka má na sobě namísto pláště polský kožich, kterým získává dojem slovanského vzezření. Tyrš také polemizoval o nově objevených poznatcích. Podotkl, že Myslbek ztvárnil vojevůdce po způsobu Františka Palackého. Zároveň dodal poznámku o objevu Václava Vladivoje Tomka o možném historickém omylu. Palacký tvrdil, že Žižka strávil mnoho let svého života v Polsku, odkud se vrátil již v pokročilejším věku. Podle Tomkova mínění Žižka v Polsku možná ani nikdy nebyl a v čele husitských vojsk se ocitl ne ve věku starce, ale jako čtyřicátník. Tyto dohady vedly k závěru, že polský kožich může být vynechán a Žižku lze zobrazit jako válečníka s přilbou a ve zbroji.

Vojevůdcův věk v případě návrhu pro Čáslav nedosahoval přílišného stáří, ale Tyrš doporučoval v souladu s nejnovějšími objevy Žižku ještě o něco více omladit a návrh dodat robustnější vzezření, které by se shodovalo s všeobecným míněním o Žižkově síle.

³³⁵ JILEMNICKÝ, Alois, Kámen jako událost, Praha 1984, s. 308.

³³⁶ Tyrš, Miroslav, Rozhledy v umění výtvarném, in: Osvěta 1879, IX (8), s. 693-695.

Podstavec pro sochu navrhl Antonín Wiehl. Samotné práce na pomníku se chopili František Hergesel a Antonín Procházka. Na rozdíl od Tábora, zde si obyvatelé města Myslbekovo dílo ponechali. K jeho odhalení došlo 29. srpna 1880.

Hořice

Nejstarší pomník Jana Žižky stojí v Hořicích na vrchu Gothard. Díky přičinění hořického Sokola shlíží na město již od roku 1873 a připomíná tak vítězství husitů nad českými panskými vojsky, vedenými Čenkem z Vartenberka dne 20. dubna 1423.³³⁷ Návrh na postavení pomníku vojevůdce vyslovil místní patriot Josef Šťastný v hostinci U Kalicha v lednu 1871. Přičiněním místního Sokola byly pořádány sbírky, na které přispívali i hoříčtí rodáci žijící ve Vídni. Přípravných prací, zahrnujících především upravení terénu na vybraném místě bývalé tvrze, se ujali členové již zmíněného hořického Sokola.³³⁸ Dne 6. dubna 1872 byl položen základní kámen.³³⁹ Materiál na sochu byl vytěžen v lomu na Doubravě a dne 20. dubna 1873 převezen do kamenické dílny bratrů Pavla a Josefa Jiříčkových.³⁴⁰ Autorem původního modelu, schváleného Uměleckou besedou, byl Pavel Jiříček.³⁴¹

„V Hořicích nemluvílo a nepsalo se mnoho o tom, ale Sokolové chopili se díla. Čety jich s lopatami a motykou táhli na vrch svatogothardský, aby upravili sady kolem mohyly, kdež pomník Žižkův státi měl, vypsalí konkurz na modely, zvolili jeden, kámen vzat z hořických skal a rodák hořický Pavel Jiříček, jenž model podal, také sám sochu vytesal. [...] Hrdina náš stojí zde v úplném brnění svém, máje plášť přes rameno hozený. Ukazováček levé ruky zastrčen jest za řemen meče, po levém boku mu visícího, a pravou rukou opírá se o palcát, jak by jej k ráně měl namířený. Vzezření obličeje, v němž přes vší marciálnost každý jemnost spatřiti musí, jakož i výtečné rozdělení každé části těla svědčí o bohatě nadaném a dovedném umělci, jímž jest 22 roky starý sochař Pavel Jiříček. [...] Ačkoliv znalci cení pomník tento na 5 000 zl., přenechal jej Pavel Jiříček Sokolu za 150 zl.“³⁴²

³³⁷ JILEMNICKÝ, Alois, Karel, Kraj slavný kamenem, Havlíčkův Brod 1961, s. 10.

³³⁸ TOMÍČKOVÁ, Oldřiška, Hořice odedávna dodneška, Hořice 2008, s. 211.

³³⁹ Národní listy 9. 9. 1873, XIII (247), s. 1.

³⁴⁰ Pavel Jiříček (1. 3. 1851 Hořice – 7. 5. 1880 Hořice) se nejprve vyučil u svého bratra Josefa. Po dalším studiu v zahraničí (Vídň, Mnichov) se vrátil do Hořic, aby s bratrem Josefem provozoval rodinnou firmu. Jeho dalšími díly jsou Václav Hanka pro Hořiněves, Záboj a Slavoj pro Čáslav nebo chlumecký Klicpera. Zemřel předčasně ve věku 29 let na tuberkulózu.

Josef Jiříček (12. 8. 1835 Hořice – 7. 5. 1895 Hořice) vyučoval sochařskou reprodukcí a dekorativní sochařství na kamenické škole v Hořicích od jejího založení 1. března 1884.

³⁴¹ JILEMNICKÝ, A., Kámen jako událost, s. 280.

³⁴² Světozor 6. 3. 1874, VIII (10), s. 112.

Počátkem května se konalo pokládání základního kamene. Již v srpnu Jiříčkovi dílo dokončili. K slavnostnímu odhalení pomníku došlo 7. září 1873.³⁴³

Hradec Králové

Dlouholeté protahování příprav se netýkalo jen sochy Jana Žižky v Praze, ale i královéhradeckého pomníku. První podnět ke stavbě pocházel od Československé obce legionářské. Dne 5. června 1924 se ustavila komise, která měla za úkol posoudit soutěžní návrhy. Mimo jiné v ní zasedali Josef Gočár a major Josef Šebor z Památníku národního osvobození. Zajímavostí je, že se této soutěže účastnil Emanuel Kodet.³⁴⁴ Vítězně však ze soutěže vyšlo provedení od Josefa Václava Škody.

„Fond města na to činí nyní asi 140 000 Kč kromě sbírky, kterou provedli ve veřejnosti legionáři. Byla již před lety vypsána užší soutěž, v níž zvítězil návrh sochaře Josefa Škody. Po dobrém zdání profesora Štursy doporučeno také vhodné místo pro pomník na náměstí Svobody, kde byl položen i základní kámen. Tehdy se uvažovalo o jezdecké soše v pískovci provedené, což byla nevýhoda při vytvoření příslušného modelu. Od této myšlenky, kterou podmiňoval menší náklad, bylo upuštěno a jedná se o jezdecký pomník v bronzě, pro nějž nyní umělecký odbor stanovil nové umístění na Velkém náměstí před bývalou radnicí.“³⁴⁵

Model byl na začátku roku 1939 hotov a připraven k posouzení.³⁴⁶ Přípravy k dokončení a odhalení pomníku bylo ovšem nutné během nacistické okupace ukončit, neboť zde existovalo příliš zřejmé spojení s legionáři. Po osvobození Československa se úsilí o postavení Žižkova pomníku v Hradci Králové začalo opětovně rozvíjet v plné míře až v dubnu 1957. Komise vypsala novou celostátní soutěž a zamítla přijetí kopie modelu trocnovského Žižky od Josefa Malejovského.³⁴⁷ První soutěž neměla příliš uspokojivé výsledky. Proto komise vyhlásila užší soutěž, kterou po zpracování připomínek vyhrál Jiří Dušek.³⁴⁸ Jeho dílo se dnes namísto původně zamýšleného Velkého náměstí Hradce Králové nachází v Žižkových sadech,³⁴⁹ a to

³⁴³ TOMÍČKOVÁ, O., Hořice odedávna dodneška, s. 212.

³⁴⁴ VÍTKOVÁ, Martina, Dva palcáty, tři pavézy, kalich a nepřemožitelný. Příběh dvou soutěží na sochu Jana Žižky z Trocnova pro Hradec Králové, in: Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost, Hradec Králové, Státní oblastní archiv v Zámruku et al. 8, 2011, s. 221.

³⁴⁵ Lidové noviny 10. 10. 1931, XXXIX (507), s. 7.

³⁴⁶ VÍTKOVÁ, M., Dva palcáty, tři pavézy, kalich a nepřemožitelný, s. 225.

³⁴⁷ Tamtéž, s. 228-229.

³⁴⁸ Jiří Dušek (21. 2. 1921 Štáhlavy u Plzně) žák Karla Pokorného a Otakara Španiela. Studia na AVU dokončil roku 1947. S Karlem Pokorným spolupracoval na sousoší *Vítězství socialismu* v Národním Památníku na Vítkově. Tíhl k monumentální formě. Byl členem skupiny Říjen, která vznikla v květnu 1958.

³⁴⁹ V té době se jednalo o nově přejmenované Klicperovy sady.

od roku 1971. Duškův Žižka stojí v klidné pozici, opírá se o meč. V pravici drží palcát připomínající spíše symbol moci než válečnou zbraň.

"Čtyři metry vysoký pomník z hořického pískovce na dvou a půlmetrovém soklu vytvářel sochař téměř dva roky v architektonické spolupráci s Janem Hejtmánem. Výsledkem je velkolepý heroický obraz Jana Žižky jako myslitele husitského revolučního hnutí, který přišel v roce 1423 do Hradce Králové po rozporech na Táboře. Slavný lidový vojevůdce stojí zamyšleně v hradeckých Žižkových sadech a je trvalou připomínkou revolučních tradic města."³⁵⁰

Borovany

Pomník Jana Žižky vznikl namísto památníku v Trocnově, jehož stavba se dlouho oddalovala. Socha vzešla z pražské dílny Ducháčkových. Velkolepé oslavy při příležitosti jejího odhalení se za účasti 7000 až 8000 přihlížejících konaly 24. července 1893.

„Na nádraží borovanském bylo jim (sokolům) uchystáno spolky z Borovan, z Trhových Svinů, z Lišova a Ledenic okázalé uvítání, načež seřadil se slavnostní průvod, v jehož čele jelo rolnické banderium z Borovan s tamní hudbou. Průvod končilo na 3 000 sokolů. [...] Kolem pomníku Žižkova seřadily se na to spolky i obecnstvo v polokruh, načež po novém uvítání se starostou p. Bukovským měl slavnostní řeč Dr. Kliment z Prahy. Po té pomník odhalen a účastníci odebrali se dílem ke koncertu v zahradě za městem, dílem zůstali na náměstí, kdež narychlo improvizován celý tábor. Zábava, ruch, nadšení byly v zamlklých jindy Borovanech nevídané.“³⁵¹

Za německé okupace roku 1939 byla socha značně poškozena přívrženci nacistického režimu. Hlavu místní obyvatelé našli v potoce, socha byla brzy odklizená z náměstí. Zpátky se vrátila až deset let po válce roku 1955 po doplnění chybějící hlavy, kterou vytvořil sochař Břetislav Benda.³⁵²

Jan Žižka je znázorněn v klidné pozici. Na hlavě má hladkou přilbu, oblečen je do suknice nad kolena a dlouhého splývavého pláště, na nohou má kovové pláty. Pravici se

³⁵⁰ Výtvarná kultura 1986, X (5), s. 43.

³⁵¹ Zlatá Praha 4. 8. 1893, X (38), s. 454-455.

³⁵² KOVÁŘ, Daniel, Borovany, České Budějovice 2000, s. 36.

opírá o palcát. Levou paži má podepřenu mečem, který je zavěšen u pasu. Na bočních stranách podstavce je vytesán městský znak Borovan.³⁵³

Vodňany

Žižkův pomník ve Vodňanech z roku 1928 vznikl při příležitosti desetiletého výročí založení republiky.³⁵⁴ Vznikl podle návrhu Josefa Kvasničky (1868-1932). Vytvořen byl v kamenické dílně K. Havlíčka z Rakovníka.

Honbice

Honbický pomník dokončil v roce 1946 Jaroslav Zelený podle návrhu Františka Bílka (1872-1941) z roku 1912 jako součást pomníku padlých.

Pardubice-Svítkov

Žižkova socha ve Svítkově stojí již od roku 1889. Dne 24. srpna se ve Svítkově konaly slavnosti při 500. výročí Žižkova úmrtí, při kterých došlo k odhalení zrestaurované sochy. Původně stála u cesty do Popkovic, v roce 1969 byla přesunuta do blízkého parku.³⁵⁵

³⁵³ Tamtéž, s. 32.

³⁵⁴ Národní listy 3. 11. 1927, LXVII (308), s. 4.

³⁵⁵ HUŇÁČEK, Miloslav, Pomník Jana Žižky ve Svítkově, in: Zprávy klubu přátel Pardubicka, č. 3-4, Pardubice 1997, s. 116.

10. Závěr

Cesta od první myšlenky k odhalení pomníku Jana Žižky z Trocnova v Praze trvala téměř sto let. Už fázi výběru vítězného návrhu pomníku provázelo mnoho kontroverzí, jak tomu bývá při vzniku mnoha významných uměleckých děl. Vznikající pomník se tak stal v české společnosti veřejným tématem. Ve své práci interpretuji archivní prameny a rekonstruuji průběh sochařské práce na pomníku. Kromě toho i mapuji stručné dějiny Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově s pomocí dobového tisku, neboť samotné dokumenty Spolku zmizely za nacistické okupace. Následně také popisují historii Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově.

Přínos práce tkví i v objasnění událostí předcházejících přijetí zadání pomníku Bohumilem Kafkou. V krátkosti jsou popsány umělecké soutěže. Neúspěch prvních dvou dokládá snahu Spolku čelit kritice kvůli zdánlivé nečinnosti a pokusit se postavit pomník pro nedostatek financí co nejlevněji. Návrh k realizaci vybrán nebyl, ale dostavil se pozitivní výsledek v podobě rozdmýchání debaty a zájmu o sochu, což znamenalo i navýšení příjmů ve sbírkách Spolku. Třetí soutěž pak ukázala vysoké nároky na umělecké pojetí monumentu. Požadavky na novou dominantu Prahy byly postupem doby úměrně stoupajícímu významu pomníku jako součásti Památníku národního osvobození ještě zpříšňovány. Proto se Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově rozhodl oslovit konkrétního umělce, který měl s tvorbou v tomto oboru již zkušenosti.

Uvádím zde podrobně i nová zjištění týkající se sochařova zodpovědného přístupu, který odpovídal významu zakázky a jeho postupů při provádění vlastní sochařské práce od výběru modelů pro koně a postavu Jana Žižky přes dokončování jednotlivých etap díla hodnocených poradním sborem Spolku. Také vysvětlují zvláštní význam tohoto poradního sboru a jeho jednotlivých komisí. Ani jeho existence však nezabránila sporům o podobu pomníku. I přes posudky Spolkem zvolených znalců se vůči provedení pomníku vyskytly výhrady. Přestože i někteří odborníci vyslovili drobné připomínky, v žádném případě nezpochybnili schopnosti Bohumila Kafky dostát požadované umělecké kvalitě díla.

Další zajímavé téma pak tvoří táhlý spor, vyvolaný v době, kdy už bylo o definitivní podobě pomníku víceméně rozhodnuto a sochař přikročil k jedné z posledních etap své práce. Hodnocením argumentů obou stran ve sporu Bohumila Kafky s Františkem Udržalem a následně i se Spolkem pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově vyplynul závěr o nesprávném postupu Spolku, který pod politickým nátlakem nedodržel

dohodnuté podmínky. Přes to všechno měly tyto roztržky určitým způsobem pozitivní dopad v podobě ohlasů široké veřejnosti, a ještě většího zájmu o toto téma. Důsledky rozepře představovalo zdržení sochaře od práce a do vynesení rozsudku snad i jeho částečnou diskreditaci v očích veřejnosti. Smutný dovětek tvoří fakt, že si sochař tvůrčí volnosti po ukončení sporů kvůli nacistické okupaci dlouho „neužil“. Nedožil se ani dokončení svého životního díla a jeho odhalení.

V kapitole o odhalení a dokončení sochy vysvětlují i příčiny dlouhé doby uplynulé od dokončení modelu v definitivní velikosti do odlití a odhalení pomníku. Zároveň uvádím některé zajímavé podrobnosti týkajících se dalších modelů pomníku a velkého ateliéru ve Střešovicích a konečně samotného odhalení Žižkova pomníku již za jiného politického režimu. Práci završuje kapitola o dalších významných pomnících Jana Žižky v Čechách. Čtenář tak může posoudit, jak si s pojetím tématu poradili jiní sochaři a za jakých okolností jednotlivé sochy vznikaly.

Ke kompletní představě o dobové atmosféře přispívá přiložená edice archivních pramenů, studijní fotografie, fotografie dokumentující dílo Bohumila Kafky a články z knihy výstřižků z osobního fondu sochaře. Pro představu o úrovni sochařského umění s touto tematikou jsou k dispozici i snímky návrhů jiných umělců z jednotlivých soutěží, které se nacházejí v osobních fondech uvedených umělců v Archivu Národní galerie v Praze.

Jako ještě neprobádaná témata v tomto směru se jeví historie Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, jehož materiály se nachází v Archivu hlavního města Prahy. Výklad dějin této organizace by určitě zaujal zdokumentováním snahy o záchranu mnohých uměleckých děl patřících k Památníku v době nacistické okupace. Možným předmětem dalšího výzkumu mohou být i další pomníky od Bohumila Kafky a historie jejich vzniku, dobře dokumentovaná v Kafkově osobním fondu.

Seznam archivních pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv hlavního města Prahy

AHMP, Farní úřad u svatého Václava Praha – Prosek 1662-1952, inv.č. 2, kniha 2.

AHMP, MHMP I, Referát I.A, inv. č.371, sign. B 38/94, kart.168.

AHMP, MHMP II, sign. XXII/1385, kart. 924.

AHMP, MHMP II, sign. XXII/0013, kart. 814.

AHMP, SL, sign. AMP PPL V–631, č. j. 3991-I-A-33.

AHMP, Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Zápisy ze schůzí, kart. 1, inv. č. 9.

AHMP, Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Dějiny spolku, kart. 1, inv. č. 12.

AHMP, Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Doklady, kart. 1, inv. č. 13.

AHMP, Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Akční výbor Sboru, kart. 1, inv. č. 14.

AHMP, Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Korespondence, kart. 1, 2, inv. č. 15.

AHMP, Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Přihláška válečných škod, kart. 3, inv. č. 21.

AHMP, Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Výkazy prací, kart. 9, 10, inv. č. 28.

AHMP, Sbor pro zbudování PNO a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Statický plán sochy Jana Žižky, kart. 10, inv. č. 33.

AHMP, SVU Mánes, Úmrtní oznámení, sign. 3.4, kart. 18, inv. č. 1512.

Archiv Národní galerie v Praze

ANG, Bohumil Kafka, Doklady-vlastní, kart. 1.

ANG, Bohumil Kafka, Doklady-Kafková Berta, kart. 2.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence, kart. 14, 15, 16.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, kart. 14, 15, 17, 18, 19.

ANG, Bohumil Kafka, Rukopisy-vlastní, kart. 23.

ANG, Bohumil Kafka, Rukopisy-cizí, kart. 23, 24.
ANG, Bohumil Kafka, Rukopisy-rodinné, kart. 24.
ANG, Josef Mařatka, Korespondence, kart. 1, poř. č. 278.
ANG, Karel Dvořák, Korespondence, kart. 1, poř. č. 54, 123, 125, 126, 136, 138.
ANG, Karel Dvořák, Dokumentace díla, kart. 1, poř. č. 140.

Literatura

AUGUSTA, Pavel – BRONCOVÁ, Dagmar, Praha 3 známá neznámá, Praha 2013.
Bohumil Kafka: jeho dílo od r. 1900 do r. 1918, Praha 1919.
GALANDAUER, Jan, Chrám bez boha nad Prahou. Národní památník na Vítkově, Praha 2014.
GALANDAUER, Jan – MALÝ, Ivan – KORTUS, Oldřich, Národní památník na Vítkově, Praha 2012.
GALANDAUER, Jan, Čtyřikrát o pomníku Jana Žižky na vrchu Vítkově (1884-1904-1920-1950), in: Zrození mýtu. Dva životy husitské epochy, edd. NOVOTNÝ, Robert a kol., Praha-Litomyšl 2011.
GUTH, Karel, Žižka ve výtvarném umění, in: Žižkův sborník 1424-1924, s. 290-304.
HNÁTEK, František (pseud. Pavel z Budče), Komu a proč dnes stavíme pomníky, 1934.
HOJDA, Zdeněk – POKORNÝ, Jiří, Pomníky a zapomínky, Praha-Litomyšl 1996, s. 150-163.
HRUBEŠOVÁ, Eva – HRUBEŠ, Josef, Pražské sochy a pomníky, Praha 2009.
HUŇÁČEK, Miloslav, Pomník Jana Žižky ve Svítkově, in: Zprávy klubu přátel Pardubicka, č. 3-4, Pardubice 1997.
JILEMNICKÝ, Alois, Kámen jako událost, Praha 1984.
JILEMNICKÝ, Alois, Karel, Kraj slavný kamenem, Havlíčkův Brod 1961.
KAFKA, Bohumil, B. Kafka členům Spolku Žižkova pomníku a rozhodčímu soudu odborných znalců: O soše Jana Žižky určené před Pantheon národního osvobození na vrchu Žižkově, Praha 1937.
KOVÁŘ, Daniel, Borovany, České Budějovice 2000.
KOVÁŘ, Daniel, Příběhy budějovických pomníků, České Budějovice 2000.
KREJČÍ, Milan, Pražské sochy a pomníky, Praha 1979.
LORIŠ, Jan, Pomník Jana Žižky, in: Národní památník na hoře Vítkově, Praha 1951.
MARKOVÁ, Lucie, Příbyslav, Havlíčkův Brod 2008.

- MIKOTA, Miloslav, Karel Hartig a počátky Žižkova v 19. století, Praha 1996.
- NECKÁŘOVÁ, Libuše, Historie budování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově, in: My Jan bratr Žižka (red. Jaroslav Hrdlička, Jan Blahoslav Lášek), edice Pontes pragenses, svazek 40, Centrum pro náboženský a kulturní dialog při Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Brno 2006.
- Památník národního osvobození, Praha, vyd. Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Praha 1928.
- PEKAŘ, Josef, Žižkův pomník, (ed.) Čechura, Jaroslav – Novozámská, Martina, ČNM-A166, 1997, č. 1-2, s. 27-29. Josef Pekař: známý – neznámý. K 60. výročí úmrtí. [Sdělení Spolku Žižkova pomníku 24. 2. 1929].
- PELCOVÁ, Lucie, Sochař Josef Strachovský (1850-1913): Tvůrce českých vlasteneckých pomníků, in: Opuscula historiae artium studia minora facultatis philosophicae Universitatis Brunensis F44, 2000.
- PENCÁK, Marcel, Soutěž na pomník Jana Žižky na Vítkově v roce 1913, in: Umění, 54, 2006, č. 1.
- PLETZER, Karel, Trocnov. Památník Jana Žižky, České Budějovice, Krajské vlastivědné muzeum 1960, nestránkováno.
- POCHE, Emanuel, a kol., Praha našeho věku. Čtvero knih o Praze, Praha 1978, s. 202-203.
- PROCHÁZKA, Václav (ed.), Bohumil Kafka 1878–1942: životní dílo. Katalog výstavy, Praha duben–květen 1962.
- ROKOSKÝ, Jaroslav – URBAN, Jiří, a kol., František Udržal. Sedlák a politik, Praha 2016.
- Sto let českého umění 1830-1930: první výstava v nové budově: 153. výstava listopad-prosinec 1930. Praha 1930.
- STRAKA, Karel, Památník osvobození (1929-1939) a jeho předchůdci, in: Historie a vojenství 58, 2009, č. 3.
- ŠESTÁK, Zdeněk, Jak se ze Žižkova stalo velké město 1865-1914, Praha 2008.
- TOMÍČKOVÁ, Oldřiška, Hořice odedávna dodneška, Hořice 2008.
- UDRŽAL, František, K pojetí jezdecké sochy Jana Žižky, Praha 1937.
- VÍTKOVÁ, Martina, Dva palcáty, tři pavézy, kalich a nepřemožitelný. Příběh dvou soutěží na sochu Jana Žižky z Trocnova pro Hradec Králové, in: Královéhradecko. Historický sborník pro poučenou veřejnost, Hradec Králové, Státní oblastní archiv v Zámrsku et al. 8, 2011.
- WITTLICH, Petr, Bohumil Kafka. Příběh sochaře (1878-1942), Praha 2014.
- WITTLICH, Petr, České sochařství ve 20. století (1890–1945), Praha 1978.

Zpráva o 14. řádné valné hromadě Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Praha 1948.

Dobový tisk

Besedy lidu 14. 7. 1920, XXVII (20).

Čech 25. 4. 1908, XXXIII (114).

Český svět 16. 7. 1925, XXI (43).

Lidové noviny 10. 10. 1931, XXXIX (507).

Moravská orlice 23.9.1874, XII (217).

Moravský legionář, 5. 2. 1925, V (6).

Národní listy 9. 9. 1873, XIII (247).

Národní listy 2. 4. 1874, XIV (90).

Národní listy 24. 2. 1884, XXIV (55).

Národní listy 10. 12. 1898, XXXVIII (340).

Národní listy 1. 1. 1899, XXXIX (1).

Národní listy 30. 9. 1887, XXVII (268).

Národní listy 28. 2. 1887, XXVIII (58).

Národní listy 7. 4. 1914, LIV (64).

Národní listy 7. 4. 1913, LIII (94).

Národní listy 4. 5. 1913, LIII (121).

Národní listy 6. 4. 1914, LIV (94).

Národní listy 27. 12. 1923, LXIII (353).

Národní listy 3. 11. 1927, LXVII (308).

Národní politika 6. 9. 1887, V (245).

Národní politika 16. 8. 1888, VI (227).

Osvěta, listy pro rozhled v umění, vědě a politice, 1885, XV (2).

Osvěta 1879, IX (8).

Polední list 25. 10. 1931, V (297).

Ročenka Československé republiky 1927, VI (1).

Rozkvět 1925, XVIII (29).

Rozkvět 1925, XVIII (31).

Rudé právo 15. 7. 1950, XXX (166).

Severočeský dělník 14. 11. 1902, VI (45).
Světobor 6. 3. 1874, VIII (10).
Světobor 6. 11. 1924, XXV (4).
Světobor 30. 7. 1925, XXIV (23).
Světobor 1912-1913, XIII (37).
Světobor 13. 2. 1914, XIV, (22).
Večerní list 22. 9. 1927, I (158).
Venkov 4. 3. 1914, IX (54).
Věstník hlavního města Prahy 14. 11. 1932, XXXIX (46).
Věstník sokolský 10. 5. 1905, IX (9), s. 237.
Věstník sokolský 25. 12. 1905, IX (24).
Výtvarná kultura 1986, X (5).
Zlatá Praha 4. 8. 1893, X (38).
Zvon XIX, 1906, č. 19.

Seznam obrazových příloh

(všechny obrazové přílohy pocházejí z fondu Bohumila Kafky v ANG)

1. Bohumil Kafka – Pavel Janák, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, f. Bohumil Kafka, Fotografie díla – dodatky, neinv.
2. Jan Štursa, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, f. Jan Štursa, inv. č. 75, Fotografie díla, kart. 5,
3. Stanislav Sucharda, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
4. František Bílek, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, ANG, f. František Bílek, Fotografie díla – dodatky, neinv.
5. Josef Kalvoda, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, f. Josef Kalvoda, inv. č. 6, Fotografie díla, kart. 1.
6. Ladislav Beneš, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1927, ANG – Oddělení dokumentace, Sbíрка fotografií – L. Beneš, neinv.
7. Emanuel Kodet, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1927, ANG – Oddělení dokumentace, Sbíрка fotografií – E. Kodet, neinv.
8. Otto Gutfreund, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1923, ANG – Oddělení dokumentace, Sbíрка fotografií – O. Gutfreund, neinv.
9. Karel Dvořák, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1923, ANG, f. Karel Dvořák, Fotografie díla - dodatky, neinv.
10. Bohumil Kafka, první skica k pomníku Jana Žižky z Trocnova, 1931–1932, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
11. Atelier ve Střešovicích v Dělostřelecké ulici, 1940, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
12. Hliněný model o 1/6 větší než životní velikost, 1936, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
13. Antonín Adamec, 1931, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
14. Osip Osipovič Slobodinský, 1932, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
15. Srba, 1932, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
16. Franz Manestar, 1936, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
17. Čtyři studie pokrytí hlavy Jana Žižky, 1936, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
18. Jezdecké sedlo z muzea v Norimberku – studijní fotografie, 1932, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

19. Palcát z Městského muzea Pražského – studijní kresba, 1932, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Kresby, kart. 19.
20. Bohumil Kafka, Kresba návrhu oblečení podle Jana Květa 11. 12. 1931, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Kresby, kart. 19.
21. Bohumil Kafka, Kresba návrhu oblečení podle Antonína Matějčka, 11. 12. 1931, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Kresby, kart. 19.
22. Karikatury týkající se sporu o Žižkův pomník. Vlevo nahoře Čin 1937, vpravo Právo lidu 1937, dole Lidové noviny 1937. ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Výstřižky, kart. 18.
23. Konstrukce pro model koně v definitivní velikosti, 21. 6. 1937, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
24. Část modelu jezdce v definitivní velikosti, 25. 7. 1941, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
25. Část modelu jezdce v definitivní velikosti, 30. 4. 1941, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
26. Formování pravé ruky, 27. 8. 1940, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
27. Modely koně v definitivní velikosti s pomocným modelem, vlevo dole model Štefánkova pomníku, 1941, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
28. Celý model v definitivní velikosti, 1941, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
29. Rozřezávání modelu, 1946 f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.
30. Pomník Jana Žižky z Trocnova krátce po odhalení, 1951, f. Viktor Stretti, Fotografie cizí, Zdenko Feyfar, kart. 9.
31. Josef Václav Myslbek, Návrh pomníku Jana Žižky z Trocnova pro Čáslav, 1880, f. Josef Václav Myslbek, Fotografie díla – dodatky, neinv.
32. Josef Malejovský, Návrh pomníku Jana Žižky z Trocnova pro Trocnov, b.d., f. Jiří Kotalík, Dokumentace k výtvarným umělcům – Malejovský J., kart. 151.
33. Karel Dvořák, Návrh pomníku Jana Žižky, později realizovaný v Českých Budějovicích, f. Karel Dvořák, Fotografie díla, dodatky, neinv.

Obrazové přílohy

1. Bohumil Kafka – Pavel Janák, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, f. Bohumil Kafka, Fotografie díla – dodatky, neinv.

2. Jan Štursa, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, f. Jan Štursa, inv. č. 75, Fotografie díla, kart. 5.

3. Stanislav Sucharda, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

4. František Bílek, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, ANG, f. František Bílek, Fotografie díla – dodatky, neinv.

5. Josef Kalvoda, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1913, f. Josef Kalvoda, inv. č. 6, Fotografie díla, kart. 1.

6. Ladislav Beneš, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1927, ANG – Oddělení dokumentace, Sbírka fotografií – L. Beneš, neinv.

7. Emanuel Kodet, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1927, ANG – Oddělení dokumentace, Sběrka fotografií – E. Kodet, neinv.

8. Otto Gutfreund, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1923, ANG – Oddělení dokumentace, Sběrka fotografií – O. Gutfreund, neinv.

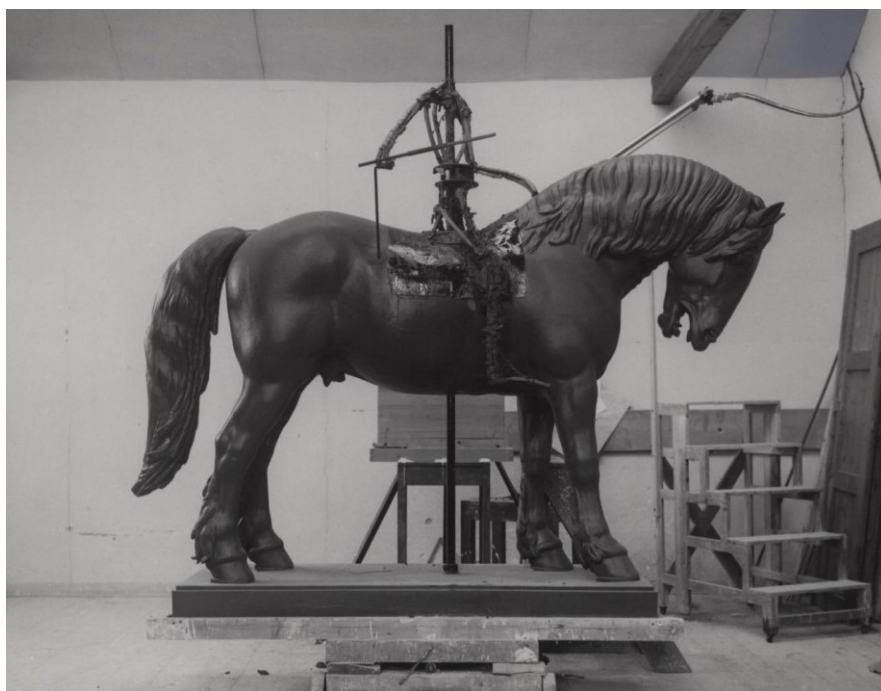
9. Karel Dvořák, Soutěžní návrh na pomník Jana Žižky z Trocnova, 1923, ANG, f. Karel Dvořák, Fotografie díla – dodatky, neinv.

10. Bohumil Kafka, první skica k pomníku Jana Žižky z Trocnova, 1931–1932, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

11. Atelier ve Střešovicích v Dělostřelecké ulici, 1940, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

12. Hliněný model o 1/6 větší než životní velikost, 1936, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

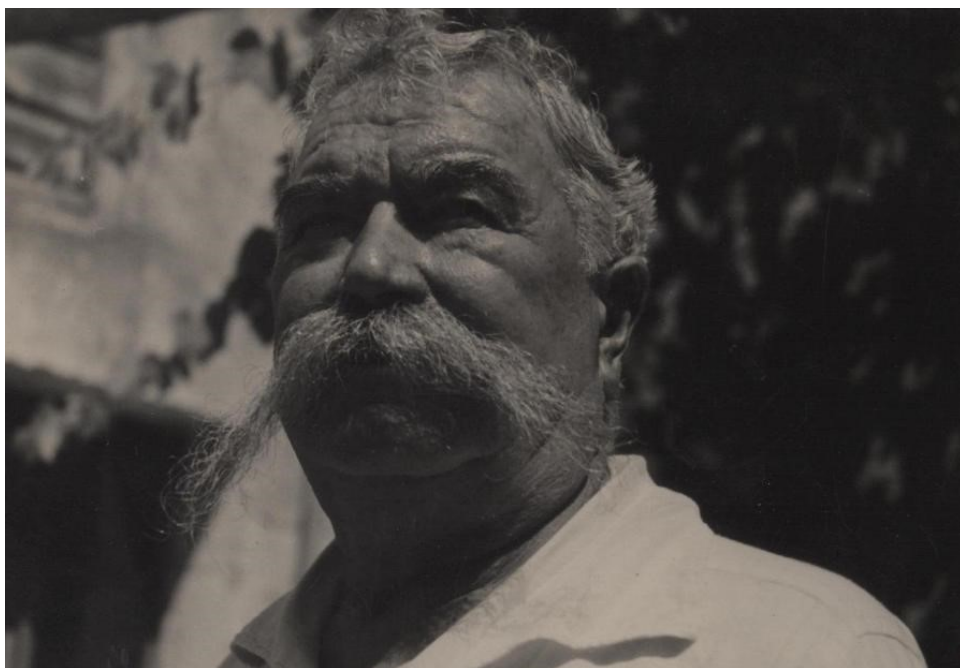
13. Antonín Adamec, 1931, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

14. Osip Osipovič Slobodinský, 1932, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

15. Srba, 1932, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografije, kart. 19.

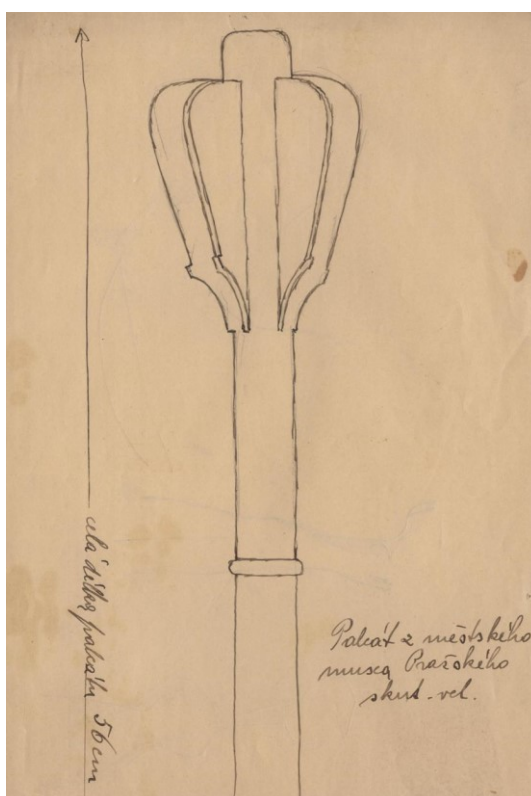
16. Franz Manestar, 1936, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografije, kart. 19.

17. Čtyři studie pokrytí hlavy Jana Žižky, 1936, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

18. Jezdecké sedlo z muzea v Norimberku – studijní fotografie, 1932, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

19. Palcát z Městského muzea Pražského – studijní kresba, 1932, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Kresby, kart. 19.

20. Bohumil Kafka, Kresba návrhu oblečení podle Jana Květa 11. 12. 1931, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Kresby, kart. 19.

21. Bohumil Kafka, Kresba návrhu oblečení podle Antonína Matějčka, 11. 12. 1931, ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Kresby, kart. 19.

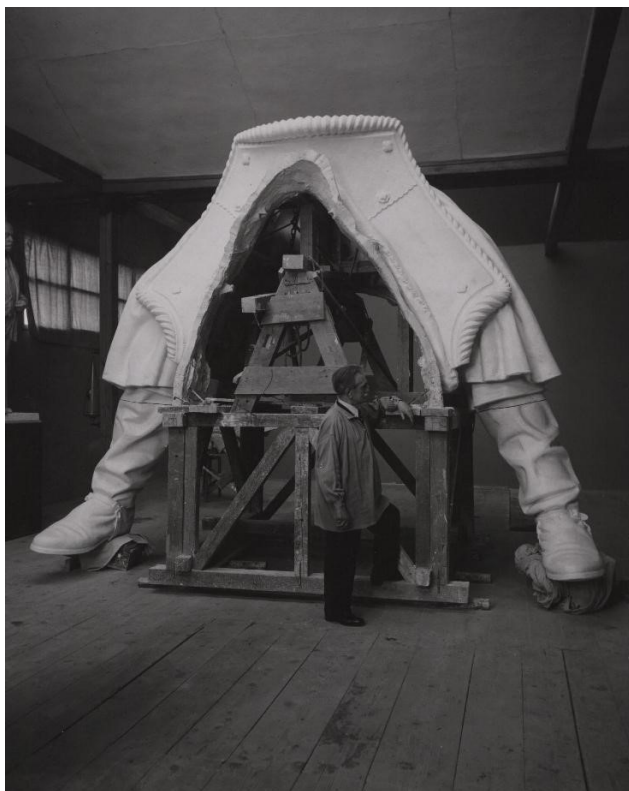
22. Karikatury týkající se sporu o Žižkův pomník. Vlevo nahoře Čin 1937, vpravo Právo lidu 1937, dole Lidové noviny 1937. ANG, f. Bohumil Kafka, DD, Výstřižky, kart. 18.

23. Konstrukce pro model koně v definitivní velikosti, 21. 6. 1937, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

24. Část modelu jezdce v definitivní velikosti, 25. 7. 1941, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

25. Část modelu jezdce v definitivní velikosti, 30. 4. 1941, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

26. Formování pravé ruky, 27. 8. 1940, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

27. Modely koně v definitivní velikosti s pomocným modelem, vlevo dole model Štefánkova pomníku, 1941, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

28. Celý model v definitivní velikosti, 1941, f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

29. Rozřezávání modelu, 1946 f. Bohumil Kafka, DD, Fotografie, kart. 19.

30. Pomník Jana Žižky z Trocnova krátce po odhalení, 1951, f. Viktor Stretti, Fotografie cizí, Zdenko Feyfar, kart. 9.

31. Josef Václav Myslbek, Návrh pomníku Jana Žižky z Trocnova pro Čáslav, 1880, f. Josef Václav Myslbek, Fotografie díla – dodatky, neinv.

32. Josef Malejovský, Návrh pomníku Jana Žižky z Trocnova pro Trocnov, b.d., f. Jiří Kotalík, Dokumentace k výtvarným umělcům – Malejovský J., kart. 151.

33. Karel Dvořák, Návrh pomníku Jana Žižky, později realizovaný v Českých Budějovicích, f. Karel Dvořák, Fotografie díla, dodatky, neinv.

Edice

Ediční poznámka

Edice představuje užší výběr písemností, které vystihují události nejrušnějšího období okolo budování pomníku Jana Žižky. Stěžejní prameny pochází z osobních fondů Bohumila Kafky a Karla Dvořáka, uložených v Archivu Národní galerie v Praze a z fondů v Archivu hlavního města Prahy, a to z fondu Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově.

Přepisy písemností jsou pro snadnější orientaci řazeny chronologicky do jednotlivých tematických oddílů: Důsledky poslední soutěže, Zadání pomníku a sochařská práce, Posudky, Spor o podobu pomníku Jana Žižky, Osudy „velkého ateliéru“.

První oddíl s názvem Důsledky poslední soutěže se věnuje především reakcím na postup Spolku. Oproti očekávanému vypsání užší soutěže následovalo přímé zadání zakázky konkrétnímu umělci. Nachází se zde jednak podmínky poslední soutěže a závěrečný zápis poroty, jednak společné dopisy jejích účastníků, kteří jednání Spolku zavrhlí a domáhali se nadále vyhlášení užšího soutěžního klání jen mezi oceněnými. Následně do dění vtáhli i hospodářské korporace, a to Odborovou organizaci československých výtvarníků a Syndikát výtvarných umělců. Do této skupiny patří i písemnosti ke Kafkovým sporům s Josefem Mařatkou a Ladislavem Šalounem a pak i s Karlem Dvořákem.

Pod titulem Zadání pomníku a sochařská práce se kromě zadávacího listu nacházejí záznamy z Kafkova zápisníku a korespondence. Ta je adresována Kafkově rodině, která tak získávala informace o sochařově činnosti. Dále se jedná dopisy mezi autorem pomníku a odbornými znalci, a to především z oboru historie. K přehlednutí vývoje sochařské práce přispívají nemalou měrou znalecké posudky z let 1932, 1935 a 1937.

Spor o podobu pomníku dokumentuje opět Kafkův zápisník, úřední písemnosti, např. žaloba Bohumila Kafky proti Spolku či rozsudek smírčího soudu, a korespondence vydávající svědectví o připomínkách k pomníku a o průběhu sporu o pojetí pomníku.

Poslední část edice dokládá další využití Kafkova ateliéru ve Střešovicích prostřednictvím dopisu Bertý Kafkové a zápisu Ústředního národního výboru. Naznačují další využití stavby pro potřeby vybudování pomníku J. V. Stalina.

Kafkovy osobní zápisky dochované jak ve formě volných listů, tak i svázané, se týkají hlavně studia sochařského námětu a tvorby pomníku. Svědčí hlavně o snažném pronikání sochaře do problematiky ztvárnění podoby Žižkovy sochy a doplňují informace o průběhu rozhodčího soudu se Spolkem pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově. Jedná se

však o subjektivně psaný pramen a je proto potřeba brát jej s rezervou. Podobně edice využívá i opisů z korespondence Bohumila Kafky s rodinou, sestavených Jaroslavem Bendou.

Mezi úřední dokumenty spadají písemnosti Spolku, významné pro dění okolo stavby pomníku. Řadí se do nich podmínky soutěže o návrh Žižkova pomníku z roku 1927, zadávací list či znalecké posudky o Kafkově práci a rozsudek soudního sporu. Jak už bylo řečeno, samotný archiv Spolku za války zmizel. Většina textů starších písemností Spolku je tedy převzata z kopií pro studijní účely Bohumila Kafky.

Dokumenty jsou převedeny transkripční metodou. Ediční změny v textu se dotkly především zastaralých slovních tvarů s dnes již nepoužívanými nebo nespisovnými koncovkami, které byly upraveny podle současných pravopisných pravidel (v Norimberce – v Norimberku, z bronzi – z bronzu, soutěžný – soutěžní), se zdvojenými písmeny (hippologie – hipologie, skizza – skica), se -s-/-z- (avisovati – avizovati, ciselura – cizelura), se -ž-/-z- (vyhrazuje si – vyhrazuje si), se souhláskou -h- navíc (silhueta – silueta). Nejasné výrazy jsou vysvětleny poznámkou pod čarou. Kvůli přehlednosti byla upravena interpunkce. Stejně tak došlo k opravě pravopisných chyb bez označení v textu. Běžné zkratky jsou rozepsány bez použití závorek. Pro vyznačení edičních zásahů je použito hranatých závorek. Ty jsou využity i pro ukrácení textu [...]. Zběžné zkratky (např. tj., atd., t. r., m. m., maj., pplk., plk., dr., arch., Ing., prof.,) v textu zůstávají v původní podobě. Pokud jsou pro větší čtenářský komfort rozepsány, není využito závorek.

Jak již bylo výše zmíněno, nejvýznamnějšími písemnostmi pro účely této práce se staly materiály z osobního fondu Bohumila Kafky, který převážnou většinu dopisů a poznámek psal ručně. Rukopis Bohumila Kafky je přehledný a čitelný. Většina ostatního materiálu je vzhledem k úřední povaze psána na stroji. Pokud se přece jen objevil pramen s rukopisem jiné osoby, jednalo se vzhledem ke společenské úrovni o čitelně psaný dokument, který lze bez obtíží přepsat. V písemnostech převládá český jazyk. V záhlavích se nacházejí stručné informace k dokumentům spolu se zdrojem, odkud bylo čerpáno.

Edice dokumentů k vzniku pomníku Jana Žižky z Trocnova

Důsledky poslední soutěže

Podmínky veřejné soutěže na pomník Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Praha, září 1927

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově, kart. 14.

Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově přistupuje k vypsání veřejné soutěže na pomník Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově. Jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova má vztah ideový a umělecký k budově Památníku Národního Osvobození, jehož architektonickou hmotu doplňuje a s níž tvoří celek, proto musí býti řešena monumentálně v jednoduchých formách a liniích. Jezdecká socha Jana Žižky z Trocnova bude 8 metrů vysoká a odlita v bronz. Náklad na pomník včetně honoráře autorského a osazení pomníku nesmí překročiti částku 1 200 000 Kč.

I. Podmínky

1) Vypisovatelem soutěže jest „Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově“.

2) Soutěž je ideová, veřejná a přístupná všem umělcům československé národnosti, příslušným do Československé republiky.

3) Soutěžní lhůta počíná dnem 22. září 1927 a končí dnem 31. srpna 1928 o 12 hodině, kterážto lhůta nebude v žádném případě prodloužena. [...] K návrhům později došlým nebude vzat zřetel.

4) Každý soutěžní návrh musí býti opatřen heslem, soupisem příloh a provázen uzavřenou obálkou, označenou týmž heslem jako návrh a obsahující jméno a adresu autorovu. [...] Anonymita autorova nesmí býti při tom porušena.

5) Soutěžní návrhy a modely musí býti pečlivě zabaleny a na obalech označeny heslem: „Soutěž na pomník Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově“. Týmž heslem buď též opatřeny jednotlivé listy a přílohy.

II. Pomůcky soutěže

K soutěži vydány tyto pomůcky:

- a) podmínky soutěže
- b) plán budovy Památníku Národního Osvobození s půdorysem v měřítku 1:100
- c) tři fotografie modelu budovy Památníku Národního Osvobození

Tyto pomůcky budou vydány soutěžícím v Památníku Odboje, Praha I., Staroměstské náměstí č. 30, II. poschodí, za paušál Kč 100 Kč, který bude vrácen při předložení projektu a kvitance.

III. Požadavky

Soutěžící musí předložit:

1) Model jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova v 1:10 skutečné velikosti, tj. 80 cm výšky. Šířka a délka modelu udána rozměry podstavce pomníku. Model musí být tak detailně proveden, aby porota při posuzování měla jasný důkaz o umělecké a technické vyspělosti soutěžícího. Model musí být proveden přesně v měřítku 1:10 za účelem vyzkoušení hmoty pomníku na modelu přední části architektury budovy Památníku Národního osvobození, který bude proveden taktéž v měřítku 1:10. Menší anebo větší modely nebudou posuzovány.

2) Seznam všech listů a příloh.

3) Popis návrhu a rozpočet na provedení pomníku. V rozpočtu musí být uvedena cena:

a) za provedení sádrového modelu ve skutečné velikosti,

b) za odlití v bronz,

c) za osazení pomníku.

Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova vyhrazuje si zadati každou práci zvlášť.

IV. Porota

O soutěžních návrzích rozhodne porota, do které jsou povoláni pánové: dr. R. Kostrakiewicz za Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova, plk. R. Medek za Památník Odboje, Ing. F. Zuklín za město Prahu, starosta nebo náměstek za místní radu na Žižkově, pplk. dr. Bičíště, za ministerstvo národní obrany, dr. Z. Wirth, odborový přednosta za ministerstvo školství a národní osvěty, Ing. E. Mölzer za Státní regulační komisi, arch. Jan Zázvorka jako projektant Památníku Národního osvobození, profesor arch. J. Gočár za Sbor pro zbudování Památníku Národního osvobození, profesor J. Drahoňovský, arch. O. Novotný za SVU Mánes, ak. sochař J. Šejnost za Jednotu výtvarných umělců, ak. malíř V. Rabas za Uměleckou besedu, profesor Ing. arch. A. Cechner, maj. J. Šebor, výtvarný referent Památníku Odboje. Kromě těchto pánů zúčastní se poroty major Stodola a Dr. Urbánek jako odborní poradci. [...] Porota rozhodne většinou hlasů všech přítomných.

V. Ceny

Nejlepší návrhy budou odměněny:

I. cena Kč 20 000 Kč

II. cena Kč 15 000 Kč

III. cena Kč 10 000 Kč

IV. cena Kč 5 000 Kč

Na zakoupení dalších návrhů vyhrazena částka Kč 10 000 Kč. Porotě jest vyhrazeno rozdělití úhrnný peníz na ceny určený i v jiném pořadí podle hodnoty předložených návrhů. [...] Návrhy cenou poctěné jsou majetkem Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova, jenž si vyhrazuje právo reprodukční a publikační. Autorské právo nechává se autorům.

VI. Výstava

Soutěžní návrhy budou po provedeném řízení veřejně vystaveny. Místo bude určeno dle okolností. [...]

VII. Ručení

Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na Žižkově ručí za poškození a ztrátu návrhu ode dne, kdy byl převzat až do dne odevzdání, nejdéle však do 14 dnů po skončené výstavě.

VIII. Právní ustanovení

Podáním návrhu projevuje soutěžící souhlas s těmito podmínkami a bez výhrady podrobuje se výroku poroty.

V Praze v září 1927

Zápis o závěrečném jednání poroty pro posouzení soutěžních návrhů na pomník Jana Žižky z Trocnova, Praha, 20. 10. 1928

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově, kart. 14.

Jednání byli přítomni všichni až na plukovníka Medka a profesora Drahoňovského. Přistoupeno k projednávání návrhu o tom, má-li býti udělena I. cena. Po debatě, jíž se zúčastnili pánové Ing. Mölzer, profesor Cechner, J. Šejnost a V. Rabas, usneseno, aby I. cena udělena nebyla (většinou hlasů, 4 hlasy proti). [...] Na návrh Ing. Mölzera usneseno, aby celá částka 50 000 Kč byla použita na ceny (jednomyslně). Schválen návrh, aby byly uděleny dvě II. ceny (většinou sedmi hlasů). Přikročeno k udělování cen jednotlivým návrhům. Usneseno udělit II. cenu návrhu č. 16, heslo“ Monumentální bronz“ (většinou hlasů, 2 hlasy proti). Dále usneseno, udělit II. cenu návrhu č. 19, heslo „Tři červené tečky“ (většinou hlasů, 4 hlasy proti). III. cena udělena návrhu č. 15, heslo „Život“ (většinou hlasů). IV. cena udělena návrhu č. 26, heslo „15“ (většinou hlasů) a návrhu č. 31, heslo „L M 28“ (většinou hlasů).

Porota doporučuje, aby eventuální užší soutěže bylo pojato všech pět cenou poctěných návrhů (většinou hlasů). Dále doporučuje, aby při eventuální užší soutěži byly návrhy

provedeny ve dvojnásobném měřítku (1,60 m) a aby byly uděleny v případě, že Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova obdrží slíbené subvence, odměny do výše 20 000 Kč, v každém případě však ve výši 10 000 Kč (jednomyslně). [...]

Na to přikročeno k otevření obálek se jmény autorů. Zjištěno, že autorem návrhu č. 16, heslo „Monumentální bronz“ je ak. sochař Karel Dvořák, [...], autorem návrhu č. 19, heslo „Tři červené tečky“ je ak. sochař Ladislav Beneš, [...] autorem návrhu č. 15, heslo „Život“ je ak. sochař Rudolf Březa, [...] autorem návrhu č. 26, heslo „15“ je sochař Jaroslav Brůha, [...] a sochař Josef Palouš, [...] autorem návrhu č. 31, heslo „L M 28“ je ak. sochař Ladislav Kofránek. [...]

**Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova Odborové organizaci
čsl. výtvarníků, Praha, 4. 4. 1930.**

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-cizí, kart. 16.

[...] K Vašemu přípisu dovoluujeme si sdělit, že valná hromada Spolku, konaná dne 22. února t. r. jednala o soutěži na pomník Jana Žižky z Trocnova a zamítla návrh, aby vypsána byla podle doporučení poroty užší soutěž. Rovněž tak zamítla užší soutěž rozšířenou o několik vynikajících umělců a skoro jednomyslně usnesla se, aby v příhodnou dobu vypsána byla nová veřejná všeobecná soutěž mezi slovanskými umělci. Bylo zároveň usneseno, aby v podmínkách bylo předepsáno pojetí Jana Žižky z Trocnova jak z ideového, tak i z historického hlediska, poněvadž poslední soutěž prokázala, že se náměty umělců na postavu Jana Žižky velice různí. Časové rozpětí od poslední soutěže jest také příliš značné a veřejná soutěž dává možnost všem umělcům, aby ukázali svoje schopnosti a uměleckou vyspělost. Na valné hromadě bylo také zdůrazněno, že Spolek nemá při řešení otázky soutěže zájmů osobních a že směřovatými pro jeho jednání jsou pouze zájmy umělecké a veřejné. Podle dnešních dispozic bude soutěž vypsána na podzim t. r.

Bohumil Kafka Rudolfu Kostrakiewiczovi, Praha, 18. 12. 1930.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Kostrakiewicz Rudolf, kart. 15.

[...] Na laskavé Vaše vyzvání účastnil jsem se s pány Mařatkou, Šalounem a pplk. Šeborem schůzky, v níž jste přednesl poslední stadium úsilí o zbudování Žižkova pomníku a žádal nás o názor, jak by se mělo dále postupovati.

Povšechná rozprava vyzněla celkem v to, abych se sešel s pány Mařatkou a Šalounem, kde bychom se ve společné poradě sjednotili na podmínkách, za kterých by každý z nás provedl návrh Žižkova pomníku, a takovouto honorovanou užší soutěží navázali na poslední skončenou veřejnou soutěž. Rozhodl jsem se však této další soutěže se nezúčastniti.

Po dlouhé úvaze odhodlal jsem se navrhnouti Vám postup starodávný, upuštění od jakéhokoliv dalšího soutěžení – a poradit Vám, abyste vyhledali jednoho umělce, ve kterého byste plně důvěřovali a toho přímo pověřili provedením pomníku. [...]

Dospívám k důsledku, že se musí již konečně odbočiti od dosavadní cesty, tj. bezvýsledného soutěžení a chopit se způsobu, který se používal a osvědčil v dobách, kdy se prováděly mistrovsky velké úkoly, tj. přímého zadání. [...] Pak byste uvažovali o umělci, který svou dosavadní činností Vám podává po všech stránkách nejvíce záruk. Neboť stvoření pomníku ani zdaleka není jen krátkodobý zápas o nejlepší návrh. Návrh jest jen počátkem vlastního úporného zápasu na dlouhou distanc. I když není odnikud nátlak na změny o zdokonalování díla, musí tu být stálá vnitřní hnací síla autora, která jej nutí ku zdokonalování jeho práce. [...]

Budete uvažovati, jak obsáhlé technické zkušenosti má vyhlédnutý autor, neboť jich při Žižkově soše bude určitě velmi mnoho třeba. Nebudete opomíjeti, do jaké míry sochař dovede se vcítit a včlenit do dané monumentální architektury, jakož i do velkých vzduchových prostorů, ve kterých socha nesmí ztrácet na účinnosti. Ba musíte uvažovat, zda vyhlédnutý umělec jest vybaven fyzickým zdravím a občanskými vlastnostmi, aby i po této stránce nebyl mnoho roků trvající chod práce komplikován. Proto jsem toho mínění, že po tolika marných pokusech Vašich i umělců soutěžících dostavilo se ovzduší všeobecné nejistoty, ze které jest jen východisko rozhodného řezu z Vaší strany i ze strany umělce, který by se odhodlal vzít na sebe toto krásné břemeno. Jsem toho přesvědčení, že pak by za zvýšené zodpovědnosti dostavila se také zvýšená vypjetí umělcovy tvořivé činnosti a tím větší zdar práce. [...]

Ladislav Beneš, Jaroslav Brůha, Rudolf Březa, Karel Dvořák, Ladislav Kofránek, Josef Palouš Spolku pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově, Praha, 27. 1. 1931.

ANG, Karel Dvořák, Korespondence-odeslaná, K. Dvořák, L. Beneš, J. Brůha, R. Březa, L. Kofránek, J. Palouš Spolku (kopie), poř. č. 123, kart. 1.

Neočekávané usnesení valné hromady Spolku pro zbudování Žižkova pomníku, aby skica k pomníku byla zadána panu profesoru B. Kafkovi, rozvířilo nejen zájem kruhů uměleckých a širší veřejnosti, nýbrž dotýká se především nás, autorů zúčastnivších se poslední

soutěže, neboť postup tento jest překvapující a nepochopitelný. Dosud byly Váženým Spolkem vypsaný čtyři soutěže, z nichž první dvě byly čistě ideové a třetí byla architektonická. Program těchto soutěží byl Spolkem vždy zásadně měněn, až konečně při soutěži čtvrté byla určena konkrétní úloha pro sochaře, a to socha jezdecká. Všemi těmito soutěžemi zabývali se někteří z nás po dobu 18 let a pracovali na nich za cenu těžkých finančních nákladů, aby učinili zadost jak své umělecké, tak i národní povinnosti, neboť při projektu tak významném bylo na každém československém výtvarníku, aby se těchto soutěží zúčastňoval a svojí hřívnou přispěl k rozšíření tohoto úkolu.

Soutěž poslední přinesla nesporně výsledky kladné a další postup byl protokolárně určen porotou, veřejně publikován a váženým Spolkem přijat a jest proto naši veřejnosti nepochopitelné, jak mohla valná hromada vzít nám, autorům cenami poctěných návrhů, z rukou tuto těžce vydobytou práci. Všeobecně se očekávalo, že každé další řešení se bude díti za naší účasti, a proto každý z nás pracoval na své myšlence dále ačkoliv ještě užší soutěž vypsaná nebyla.

Dříve než se vážený Spolek rozhodl nepočítati nadále s naší účastí, měl toto naše postavení a vážný dlouholetý poměr právě k této úloze uvážiti a respektovati. [...] Z těchto důvodů považujeme za nepřipustné, aby práce po tři léta známá a za nepříznivějších podmínek vykonaná, byla srovnávána bez nové soutěže s návrhem novým, provedeným za podmínek příznivějších a posuzována porotou novou. Jsme přesvědčeni, že vážený Spolek uváží proto pečlivě tyto naše spravedlivé důvody. [...]

Protokol z výborové schůze Odborové organizace, Praha, 11. 2. 1931 (výpis).

ANG, Karel Dvořák, Korespondence-přijatá, Výpis z protokolu výborové schůze Odborové organizace, poř. č. 138, kart. 1.

Výbor Odborové organizace vyšetřil, pokud bylo v jeho moci všechny okolnosti ve věci přímého zadání návrhu na Žižkův pomník na vrchu Žižkově, pečlivě tyto v rámci své kompetence uvážil a usnesl se takto:

1. a) soutěžní řád, závazný pro členy Odborové organizace, neobsahuje žádná ustanovení o přímém zadání práce, i když předcházela soutěž. Porota poslední soutěže na Žižkův pomník svým doporučením eventuální užší soutěže dala možnost Spolku pro postavení Žižkova pomníku zadati vypracování přímo. Pan profesor Kafka se tudíž neprovinil, když zadání toto přijal. [...] (Jednomyslně.)

b) Jest však stavovskou povinností pana profesora Kafky, jako člena Odborové organizace, řídit se soutěžním řádem, z jehož článku 4 jest patrné, že porota jedná právoplatně, až realizovaný projekt jest dokončen a svému účelu odevzdán. Proto pan profesor Kafka může se ujmouti úkolu pouze pod podmínkou, že dosavadní porota bude o posuzování jeho projektu rozhodovati. (Jednomyslně.)

c) Pan profesor Kafka, jako člen Odborové organizace, měl při porušení článku 4 soutěžního řádu oznámiti Odborové organizaci, že jedná se Spolkem pro postavení Žižkova pomníku o užší soutěži nebo přímém zadání. Tím nedostál jako člen Odborové organizace své povinnosti. (Jednomyslně.)

d) Pan profesor Kafka přijal úkol svolati profesora Mařatku a Šalouna ke schůzce, na které se měli uradit o užší soutěži mezi sebou. Schůzku však nesvolal a ani úlohy, svolati ji, se nezřekl. Jako důvod, proč tak neučinil, uvádí, že s panem profesorem Mařatkou nemluví. (Důvod jednomyslně neuznán.) Pan profesor Kafka oddalováním a nesvoláním schůzky tří umělců k užší soutěži vyzvaných, poškodil hospodářsky i morálně člena Odborové organizace profesora Mařatku, neboť jej ponechal v klamném domnění, že bude na základě schůzky užší soutěž realizována a tím mu znemožnil zúčastnit se projektované užší soutěže. [...]

e) Tím, že pan profesor Kafka v dopise předsedovi Spolku pro postavení Žižkova pomníku, panu MUDr. Kostrakiewiczovi doporučuje přímé zadání bez soutěže, jednal jako člen Odborové organizace v rozporu se stavovskými zásadami, neboť tento dopis byl čten na valné hromadě Spolku pro Žižkův pomník před rozhodnutím o dalším postupu a jest proto oprávněn názor, že měl vliv na konečné rozhodnutí valné hromady. [...]

2. Pan profesor Kafka předložil Odborové organizaci písemnou stížnost na pány Beneše, profesora Dvořáka a Kofránka a viní je ve 4. bodě, že písemným prohlášením Spolku pro Žižkův pomník zasahují do jeho práv.

a) že se Spolku nabízejí, ač nezváni, k vypracování projektu a opírá to čtyřmi důvody.

Výbor musí tento bod stížnosti již v zásadě odmítnouti, neboť z prohlášení, jehož opis zaslal p. Dvořák Odborové organizaci před předložením této stížnosti, jest jasno, že uvedení pánové se Spolku pro Žižkův pomník nenabízejí, nýbrž protestují proti rozhodnutí Spolku a domáhají se tak svého domnělého práva.

b) že návštěvou v Syndikátu provedli početné zesílení svých pozic. Obvinění pánové byli výborem požádáni o vysvětlení. Pan Kofránek prohlásil jejich jménem, že prohlášení koncipovali společně s ostatními zúčastněnými, kteří nejsou členy Odborové organizace (pp. Brůha, Březa, Palouš) v jisté vinárně a že člen Syndikátu, pan Březa, se uvolil toto prohlášení napsat a rozmnožit na stroji v kanceláři Syndikátu. [...] Opisy tohoto prohlášení

zaslali pak Dr. K. Kramářovi, protektoru Spolku pro Žižkův pomník, členům poroty poslední soutěže, redakcím denních listů, Odborové organizaci a Památníku Odboje.

Výbor nevidí v jednání obviněných pánů závalu, neboť postupovali v této věci s pp. Brůhou, Březou a Paloušem, z nichž pan Březa a pan Brůha jsou členy Syndikátu, a jest tudíž v tomto případě lhostejno, psalo-li se prohlášení v kanceláři Syndikátu nebo Odborové organizace. (Jednomyslně.)

c) že nevyčkali věcného rozhodnutí Odborové organizace, publikovali prohlášení v denním tisku, zvěřili tím ve svůj prospěch tento tisk, a tak převedli věc na fórum laické, které jest neschopno situaci řešit.

Výbor jednomyslně připouští toto obvinění proto, že pp. Beneš, Dvořák, Kofránek nevyčkali věcného rozhodnutí Odborové organizace, ani si nevyžádali jejich souhlasu k publikování svého protestu a vytýká tento krok, ze stanoviska Odborové organizace, jako nesprávný.

d) že používají proti němu neoprávněných zbraní, dovolávajíce se členů dvou a půl roku neexistující poroty, jejíž činnost skončila posouzením návrhů a jejíž členové nyní již ani jako jednotlivci nemohou míti oficiální legitimaci o záležitosti rozhodovati.

[...] Výbor zjistil, že obvinění pánové poslali toliko opis prohlášení poroty a proti tomuto postupu nemůže Odborová organizace ničeho namítati. (Jednomyslně.)

3. Výbor Odborové organizace se rozhodl žádati Spolek pro postavení Žižkova pomníku, aby uznal dosavadní porotu poslední veřejné soutěže a aby ji dal možnost o všech jí příslušejících záležitostech rozhodovati až do odevzdání pomníku svému účelu. (Jednomyslně.)

4. Dále se výbor rozhodl vyzvat pana profesora Kafku, aby jako člen Odborové organizace učinil přijetí vypracování návrhu závislým na dodržení článku 4 soutěžního řádu, který jej zavazuje k podrobení se rozhodnutí dosavadní poroty.

5. Výpis z protokolu, týkající se všech rozhodnutí výboru ve věci Žižkova pomníku zašle se pánům Dvořákovi, Benešovi, Kofránkovi, Kafkovi a S.V.U. Mánes. Výňatky z tohoto všem porotcům.

Bohumil Kafka Josefu Mařatkovi a Ladislavu Šalounovi, Praha, 13. 2. 1931.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, kart. 14.

[...] Dovoluji si obrátiti se na Vás v záležitosti zadání Žižkova pomníku na Žižkově. V této věci bylo mému postupu vytknuto, že vybočil z mezí stavovských ohledů a kolegiality, což bylo spatřováno v tom, že prý jsem Vás, pánové, vyřadil z užší soutěže, k níž jsme všichni tři byli vyzváni.

Poněvadž si v této věci nejsem žádného zavinění vědom, neboť jsem objektivně požádal starostu Spolku Dra. Kostrakiewiczze, aby si prohlédl též Vaše díla a ateliery a aby pak volně rozhodl, na druhé straně však mně záleží na tom, aby věc byla objektivně též Vámi zjištěna, prosím, abyste mně laskavě oznámili, zdali jste ochotni takovéto vyšetření věci umožniti, a to buď tím, že:

1. požádáme pana Dra. Kostrakiewiczze, který celé jednání s námi i pak se mnou vedl, aby nás k sobě pozval a průběh věci Vám vyložil, abyste si mohli utvořiti o mém postupu úsudek, aneb že

2. požádáme rozhodnutí o mém postupu rozhodčí soud sestávající z jednoho důvěrníka Vašeho, z jednoho důvěrníka mého a z předsedy, kterého si oba tito důvěrníci zvolí.

Vyprošuji si ctěné Vaše rozhodnutí do týdne, tedy nejpozději do 20 t. m. a poroučím se Vám.

Bohumil Kafka výboru Odborové organizace čsl. výtvarníků v Praze, Praha, 23. 2. 1931.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Odborová organizace (kopie), kart. 14.

[...] Obdržel jsem dne 12. t. m. opis výpisu protokolu výborové schůze Odborové organizace z 11. t. m. a podávám proti němu podle čl. 19 stanov následující odvolání:

I. Usnesení výboru především odporuje čl. 3 stanov. Odborová organizace a její výbor nemůže podle stanov zasahovati do soutěží, a tudíž také ne do soutěže na Žižkův pomník. A to z toho důvodu, že ve stanovách organizace není o oboru působnosti spolkové při soutěžích žádné zmínky. A to zcela úmyslně a vědomě. [...]

II. Do kompetence organizace nepřísluší vůbec vyřizovat spor pánů Mařatky a Šalouna se mnou, poněvadž jednak nebyl na organizaci vznesen, jednak není to ani možné, poněvadž pan Šaloun členem organizace není. Oba pánové mohli se postarati o řádný způsob objasnění sporu, jakmile v nich povstala domněnka, že jsem je poškodil. Oznamuji organizaci, že po obdržení protokolu z 11. t. m., z něhož vidím, že mne pan Mařatka skutečně obviňuje, ihned jsem požádal dopisem z 13. t. m. pány Mařatku a Šalouna, aby buď se dostavili ke schůzce před funkcionáře Spolku Žižkova pomníku, anebo že požádáme o rozhodnutí o mém postupu rozhodčí soud, sestávající z jednoho společného důvěrníka jejich, z jednoho důvěrníka mého a z předsedy, kterého si oba tito důvěrníci zvolí. [...]

III. Usnesení výboru jest v rozporu i s čl. 9 stanov, neboť i kdyby se některý člen cítil postížen mým postupem, nejde – jak jsem výše již vyložil – o otázku hospodářskou, nýbrž ideovou a uměleckou a nemůže se tudíž dožadovati ochrany organizace.

IV. Rozhodnutí výboru však odporuje hlavně také článku 25 stanov, neboť je-li zde vůbec nějaký spor, jde o spor z poměru členského, týkající se práva a povinností členských a o takových sporech rozhoduje výrok smírčího soudu. Nebyl tedy výbor příslušný k rozhodnutí o mých právech a povinnostech v poměru k organizaci neb v poměru k jiným členům organizace. [...]

V. [...] Moje rozhodnutí, ústní i písemné ujednání se Spolkem jest výslovné odmítnutí jakéhokoliv způsobu soutěžení – pro mne i pro Spolek. Jest to bezesporně přímá objednávka. [...] Naproti tomu protokol organizace v odstavci se pokouší aplikovat na moji objednávku svůj soutěžní řád a říká, že v něm není pro přímé zadání žádné ustanovení, ale odbíhá od důsledku nekonstatujíc, že můj případ není vůbec součástí soutěže a že není-li v soutěžním řádě pro tento případ žádné ustanovení, nemůže soutěžní řád vůbec na případ býti vztahován. [...] Organizace nechce nést eventuální důsledky svých vlastních chyb, nýbrž svým výrokem chce docílit, abych pokořující důsledky nesl před veřejností já sám tím, že se mám podrobiti výroku organizace, která se snaží moji volnou objednávku vtlačit do kategorie soutěží a podříditi ji podmínkám soutěžního řádu, který na soutěž vůbec a po jejím skončení nikdy neplatí.

Organizace přechází tu fakt, že:

1) Spolek Žižkova pomníku po skončení veřejné soutěže (r. 1928) nemá ani vůči tehdejší porotě, ani vůči soutěžícím umělcům žádných dalších závazků (viz. podmínky veřejné soutěže, odst. VIII),

2) Že dle svých stanov nesmí organizace, jakožto korporace pouze hospodářská, vměšovat se do záležitostí uměleckých, neboť rady a návrhy činiti, jak by měl Spolek Žižkova pomníku postupovati přísluší jedině spolkům uměleckým, jmenovitě těm, které své delegáty do poslední poroty vyslaly a přechází fakt, že takové rady může dáti kterýkoliv odborník, historik umění a kterýkoliv jednotlivý umělec (tedy i já).

3) Že na dotaz, který organizace nebyla oprávněna činit, odpověděl Spolek Žižkova pomníku dopisem ze dne 3. dubna 1930: "...valná hromada zamítla návrh, aby vypsána byla podle doporučení poroty užší soutěž. Rovněž zamítla užší soutěž rozšířenou o několik vynikajících umělců." Proti tomuto rozhodnutí organizace do nynějška neprotestovala a ani k protestu není, jakožto hospodářská korporace legitimována.

4) Že dle výroku poroty veřejné soutěže (viz. Protokol) porota doporučuje eventuální užší soutěž (což dvakrát opakuje).

a) porota nerozhoduje, jen doporučuje

b) porota připouští i jinou možnost dalšího postupu, nežli jen užší soutěž

VI. Ježto, jak uvedeno, byl jsem po právu pověřen přímou objednávkou návrhu ze strany Spolku pro postavení Žižkova pomníku, není správný ani další postup obsažený v usnesení výboru.

1) Ač neoprávněna (jak vpředu uvedeno), chce organizace rozhodovat, že pánové Dvořák a spol. mají právo účastnit se užší soutěže, která vypsána nebyla.

2) Ač neoprávněna, chce rozhodovat, že i já musím jít s druhými do užší soutěže, ač k ní třebas ani nedojde.

3) Organizace neprávem tlačí mne na platformu soutěžního řádu, jak uvedeno, a proto neprávem podává nyní žádost Spolku Žižkova pomníku, aby uznal porotu poslední veřejné soutěže za dále fungující – tedy jen žádá a netvrdí, že má porota k dalšímu fungování právo, ač porota svoji funkci skončila. [...] Při soutěži na Žižku se nevyskytl ani umělec I. cenou poctěný, ani jeho návrh nebyl doporučen ku provedení, ani Spolek Žižkova pomníku se vůči některému soutěžícímu umělci ku provedení díla nezavázal.

VII. Spolku Žižkova pomníku jsem ve svém dopise ze dne 18. 12. 1930 žádného umělce nenavrhoval a také žádného umělce neodsuzoval, vytyčoval jsem jen stěžejní zásady. [...]

VIII. Resumuji-li tato všeobecná hlediska, namítám proti napadeným usnesením výboru z 11. února 1931 především, že výbor nebyl k jich vydání podle stanov příslušný, že překračují meze kompetence výboru i organizace samé, že nesprávně podřizují můj případ soutěžnímu řádu a že soutěžní řád nesprávně vykládají. [...]

Odborová organizace československých výtvarníků Bohumilu Kafkovi, Praha, 12. 3. 1931.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-přijátá, Odborová organizace, kart. 14.

Vážený pane profesore,

výbor Odborové organizace čl. výtvarníků projednal Vaše odvolání ze dne 23. února t. r. ve věci Žižkova pomníku, zrušil rozhodnutí výboru z 11. února t. r. ve čl. 3 opisu protokolu, který Vám byl zaslán (žádost Spolku pro postavení Žižkova pomníku za trvání dosavadní poroty) a usnesl se na základě čl. 19 a čl. 21. stanov, nesvolati mimořádnou valnou hromadu, nýbrž předati spor, vzniknuvší z Vašeho odvolání mezi odstoupilým výborem Odborové organizace a Vámi, pane profesore, smířcímu soudu dle čl. 25 a 26 stanov. Vaše odvolání bude předloženo řádné valné hromadě. Předsedou smířcího soudu dle čl. 26 stanov byl ustanoven pan profesor O. Novotný. Žádáme Vás, abyste laskavě do 8 dnů oznámil nám své dva rozhodčí z členstva Odborové organizace.

Taktéž stížnost pana profesora Mařatky na Vás bude dle usnesení výboru na základě článku 25 stanov, předána smírčímu soudu. Výbor ustanovil předsedou tohoto soudu pana profesora O. Novotného. Žádáme Vás, abyste i do tohoto smírčího soudu oznámil dle stanov své dva rozhodčí. [...]

Bohumil Kafka výboru Odborové organizace v Praze, 21. 4. 1931.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Odborová organizace (kopie), kart, 14.

[...] Beru na vědomí, že moje věc bude předložena mimořádné valné hromadě Odborové organizace, jejíž svolání jste mně původně odepřeli. Lituji však, že výbor se zastavil na půl cestě a ohrazuji se proti tomu, aby této valné hromadě byl předložen pouze můj spor s Odborovou organizací, nýbrž žádám, aby valná hromada ve smyslu mých odvolání rozhodla také o tom, zda výbor postupoval správně v celém komplexu otázek spolu nerozlučně souvisejících. Za tím účelem žádám, aby pořad této valné hromady byl správně označen takto: Odvolání profesora B. Kafky proti rozhodnutím výboru z 11. února, 5. března a 10. dubna 1931.

K odůvodnění opakuji stručně dosavadní postup: Výbor Odborové organizace jednal ve schůzi z 11. 2. 1931 o celé řadě otázek a proti tomuto celému usnesení podal jsem odvolání, na které přišlo vyřízení výboru z 5. resp. 12. 3. V tomto vyřízení teprve se poprvé mluví o stížnosti pana profesora Mařatky. Proti tomuto vyřízení však podal jsem 20. 3. řádné odvolání k valné hromadě, nikoliv pouhý dopis, jak nyní 16. 4. píšete. V odvolání tom jsem však nikde neodepřel jmenovati své důvěrníky [...]. Teprve po rozhodování valné hromady může býti (věc) předložena smírčímu soudu, jestliže valná hromada příslušnost tohoto soudu uzná. Ohrazuji se tudíž jak proti svolání smírčího soudu, tak i proti jmenování důvěrníků a předsedy, tak i proti lhůtě soudu tomu udělené, neboť by vším tím bylo prejudikováno rozhodnutí valné hromady. Při tom protestuji zejména i proti tomu, že jste zvolili za rozhodčí do smírčího soudu pány Hofbauera a Novotného, kteří jakožto členové výboru Organizace jsou spornou stranou, neboť byli účastni na rozhodnutích výboru, proti nimž směřuji má odvolání, a jest právně nepřipustné, aby osoby žalující a žalované zasedaly současně co soudcové v rozhodčím soudu. Nevyřídí-li mimo nadání výbor Odborové organizace toto moje ohrazení kladně, prosím, aby bylo považováno za odvolání proti rozhodnutí výboru z 16. t. m. a aby odvolání toto rovněž bylo předloženo mimořádné valné hromadě.

Z Vašeho dopisu ze dne 16. 4. 1931 se od vypuknutí sporu, který trvá již tři měsíce, poprvé dozvídám, že je u Vás podána žádost profesora Mařatky za smírčí soud. Ačkoliv není uvedeno datum, kdy profesor Mařatka za svolání smírčího soudu požádal, a ačkoliv proti všem

zvyklostem není uveden zřetelně a závazně předmět sporu, přistupuji bez váhání [...] na tento smírčí soud, pokud neodporuje stanovám, jak jsem to p. Mařatkovi již projevil svojí výzvou ze dne 13. 2. 1931 a ustanovuji své dva rozhodčí, a to pány Machoně a Fillu. Současně žádám za sdělení, které dva rozhodčí si zvolil profesor Mařatka. [...]

Spolek Bohumilu Kafkovi, Praha, 23. 4. 1931.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-přijatá, Spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově, kart. 14.

Velevážený pane!

Vyhovujeme Vaší žádosti, abychom Vám vylíčili náš postup při zadání modelu Jana Žižky z Trocnova. Poslední soutěž ukázala, že se mylně nazírá na soutěže a podle toho také vyzněl výsledek. Tato okolnost byla hlavním důvodem, proč Spolek pro zbudování Žižkova pomníku hledal jiné cesty k získání modelu a rozhodl se od užší soutěže upustiti, neboť za stávajících okolností nebylo záruky příznivého výsledku.

Nežli k tomuto rozhodnutí došlo, pozvalo předsednictvo Spolku dne 22. září 1930 pány profesory Mařatku, Šalouna a Vás k jednání o eventuální účasti na užší soutěži. Usneseno, že do měsíce se dohodnete a sdělíte svoje rozhodnutí. Poněvadž však žádný z pánů nebyl pověřen vedením tohoto jednání a když po více jak 3 měsících nedocházela žádná odpověď a nejevil jste ani Vy, ani pan profesor Mařatka a ani pan profesor Šaloun zájem o tuto záležitost, obrátili jsme se na Vás o vysvětlení a bylo nám Vámi sděleno, že se žádné soutěže nezúčastníte, což projevil jste také písemně. V tomto projevu nestranně poradil jste Spolku pro zbudování Žižkova pomníku, aby věnoval důvěru některému umělci a pověřil tohoto provedením modelu pomníku Jana Žižky, neboť tato práce, má-li míti úspěšný výsledek, vyžaduje velkého studia a příprav. Vaším rozhodnutím a naprostého nezájmu ostatních pánů, bylo předsednictvo Spolku ve stejné situaci jako před 22. zářím a rozhodlo se řešiti tuto otázku získáním nových návrhů na Žižkův pomník jiným způsobem nežli soutěží.

Výstava spolku Mánes „100 let českého umění“, kterou jsme považovali za jakýsi přehled v našem výtvarnictví vedla nás k rozhodnutí, abychom Vás požádali o převzetí úkolu k provedení modelu pomníku Jana Žižky z Trocnova. V tomto rozhodnutí nás utvrdila také prohlídka Vašich prací v ateliérech.

Rádi Vám potvrzujeme, že jste osobně pro svůj zájem nepracoval ale přímo doporučoval ještě prohlídku ateliérů ostatních pánů a že naše rozhodnutí vzniklo beze všeho nátlaku a cizích

vlivů a také z názoru, že jinou cestou nezískáme pozitivního výsledku k realizaci pomníku Jana Žižky z Trocnova.

Dr. Kostrakiewicz

Karel Dvořák Bohumilu Kafkovi, Praha, 5. 6. 1931.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-přijata, Dvořák Karel, kart. 15.

Pane profesore,

dne 1. 6. na výborové schůzi odborové organizace učinil Jste výrok, jimž se cítím na své umělecké cti dotčen a uražen. Řekl jste: „Že Jste nemohl věděti, jak valná hromada Spolku pro zbudování Žižkova pomníku rozhodne, když pan Dvořák má takové známosti, jako je Dr. Preiss a ministr Beneš.“ Tímto výrokem uvedl Jste přítomné členy organizace v domnění jako bych já, za zády ostatních spolupracovníků, činil kroky k dosažení této práce, ne pomocí řádné soutěže, nýbrž obcházením pomocí protekce. Protože toto obvinění jest naprosto nepravdivé, žádám Vás, pane profesore, abyste tento urážlivý výrok svůj do tří dnů řádně a dostatečně odvolal. Tímto řádně zdůvodněným odvoláním jsem ochoten považovati věc za skončenou.

Karel Dvořák

Protokol smírčího soudu Odborové organizace čl. výtvarníků, Praha, 19. 6. 1931.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Protokol smírčího soudu Odborové organizace, kart. 14.

Protokol smírčího soudu v záležitosti sporu pánů Mařatky a Kafky ve věci Žižkova pomníku.
[...]

1. Profesor Kafka i profesor Mařatka přijali od předsednictva veřejné korporace dne 22. září 1930 závazek sdělití své rozhodnutí o event. účasti na užší soutěži pomníku Jana Žižky ve lhůtě 4 neděl. Vytýkáme tímto oběma vyzvaným, že tohoto závazku nesplnili, jak vážnost úkolu žádala. Stejně odsuzujeme, že neoznámili tuto záležitost v udané lhůtě 4 neděl Odborové organizaci, jak byli k tomu povinni svým členstvím této Organizace a přímým poukazem předsedy Spolku pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově, Dr. Kostrakiewiczem, který správně žádal, aby morálně celý postup byl korektní vůči závazkům minulých soutěží.

2. Profesor Kafka vzal na sebe povinnost třeba jen v soukromém hovoru s panem Šalounem, který jednal s profesorem Mařatkou, že svolá společnou poradou všech tří o odpovědi

Spolku, jaké stanovisko k soutěži zaujímají. Až do 5. ledna, dne poslední urgency pana Šalouna u profesora Kafky, nebyla zmíněná schůzka uskutečněna, ač všichni tři ji považovali za nutnou. Krátce po tom rozhodl se profesor Kafka nezúčastniti se soutěže a sám to oznámil Spolku pro zbudování Žižkova pomníku. Odsuzujeme jednání profesora Kafky, že toto své rozhodnutí neoznámil druhým, jak ho k tomu zavazovala lojalita umělce vůči umělci, tím spíše, že jejich vzájemný poměr nebyl přátelský. Nekorektnosti uvedené pod 1 až 2 jsou příčinou morální i hmotné škody umělců před veřejností i umělců mezi sebou, čehož jest třeba litovati.

V Praze, dne 19. června 1931. Josef Jiříkovský, Arnošt Hofbauer, Emil Filla, František Kysela, Ladislav Machoň.

Bohumil Kafka Karlu Dvořákovi, Praha, 24. 6. 1931.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Dvořák Karel, kart. 15.

Panu profesoru Karlu Dvořákovi akad. sochaři v Praze,
k Vašemu dopisu ze dne 5. 6. 1931 sděluji, že jsem se nechtěl Vaší umělecké cti dotknouti svým výrokem, že „máte takové známosti jako je Dr. Preiss a ministr Beneš“. Nepamatuji se na přesné znění mého výroku, proneseného v rozrušení, ale v celku byla moje poznámka správná a pravdivá. [...]

Protokol smírčího soudu Odborové organizace v záležitosti žaloby Karla Dvořáka proti Bohumilu Kafkovi, Praha, 25. 9. 1931.

ANG, Karel Dvořák, Korespondence-přijata, Protokol smírčího soudu, poř. č. 136, kart. 1.

Smírčí soud především konstatuje, že výrokem učiněným profesorem Kafkou na veřejné schůzi Odborové organizace ze dne 1. června 1931, dopustil se vůči profesoru Dvořákovi urážky na cti tvrzením, že může použití svých konexí, svých známých k ovlivnění valné hromady Spolku pro postavení Žižkova pomníku. Profesor Kafka napadl čest svého spolkového kolegy, aniž by své tvrzení dokázal. Profesor Kafka, ačkoliv byl dodatečně vyzván výborem Odborové organizace, aby svůj výrok odvolal, neučinil tak. [...] Smírčí soud vyslovuje přesvědčení, že Odborová organizace spolu se S.V.U. Mánes musí nalézt prostředek, jímž by bylo zadosti učiněno cti profesora Dvořáka, který byl profesorem Kafkou veřejně napaden bez oprávněnosti a důkazu. [...]

Bohumil Kafka Josefu Šeborovi, Praha, 7. 6. 1936.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Šebor Josef, kart. 15.

[...] Když během aféry na mne především Karel Dvořák pomocí svých přátel prudce útočil, tu v sebeobraně jsem v rozrušení mysli vykřikl, že „nemohl jsem vědět, jak rozhodne valná hromada Spolku Žižkova pomníku, když pan Dvořák může použití svých konexí jako je Dr. Preiss a ministr Beneš“.

Karel Dvořák kvůli tomuto výroku požádal o svolání smírčího soudu a jelikož mě moji informátoři před smírčím soudem svědectví odepřeli, musel jsem, jak víš, dát mu odvolání, které bylo sděleno asi 100 členům Odborové organizace a Mánesa...

Ohledně Karla Dvořáka pamatuješ se jistě, že když byl u mne Dr. Kostrakiewicz, jak vpředu uvádím, pravil mně v Tvé přítomnosti, že před rozhodnutím soutěžní poroty mu telefonoval ministr Beneš a přimlouval se za Dvořákův návrh Žižky. Dr. Kostrakiewicz mu odpověděl, že návrh není dobrý a že prosí pana ministra, aby poslal někoho, v koho má důvěru, ten ať se na Dvořákův návrh a na ostatní soutěžní projekty podívá a podá mu zprávu. Ministr Beneš souhlasil a vyslal za tím účelem konzula Sedmíka, který pak ministrovi referoval, že návrh Dvořákův nelze na I. cenu a na provedení hájit. Tolik o záležitosti Žižky. [...]

Bohumil Kafka Josefu Šeborovi, Praha, 7. 6. 1936.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Šebor Josef, kart. 15.

Milý příteli!

Jsem již tak daleko s prací na pomníku Štefánikově a Žižkově, že se mohu postupně věnovat věcem, které jsem musel odkládat na dobu alespoň trochu klidnější. Mezi nimi je také žádost k Tobě, abys mně dopisem osvědčil některé detaily, jak došlo k zadání sochy Žižky...

Jak se pamatuješ, byla roku 1930 informativní schůzka, na kterou starosta Dr. Kostrakiewicz pozval Mařatku, Šalouna a mne. Byli jsme v Tvé přítomnosti dotazováni, zda a za jakých podmínek bychom se zúčastnili užší soutěže na Žižku a do jednoho měsíce jsme měli dát odpověď. Já ale po dlouhém váhání a až po několika měsících jsem napsal a odůvodnil, že se soutěže nezúčastním. Na to mne Dr. Kostrakiewicz v Tvém doprovodu navštívil a řekl mně, že upouští od vypsání užší soutěže mezi Mařatkou a Šalounem, když já soutěžit nechci.

Současně řekl, že se rozhodl zadati mně Žižku bez soutěže a požádal mne při tom, abych se s tímto jeho rozhodnutím, které prý valná hromada Spolku určitě schválí, naprosto nikomu nesvěřil. Když pak jednomyslným usnesením valné hromady mně byl Žižka zadán, tu pojednou Mařatka proti mně předložil Odborové organizaci stížnost, že jsem ho morálně i hospodářsky poškodil.

Pamatuji si jasně, že po vypuknutí konfliktu jsi mně jednou sdělil, že po ukončení vpředu zmíněné informativní porady šel Mařatka s Tebou a řekl Ti: „Zadejte mně Žižku bez soutěže a já Vám ho udělám. Se soutěžemi jsou jen samé nepříjemnosti.“

Z toho výroku je vidět, že Mařatka soutěžit ani nechtěl a soutěže vůbec nedoporučoval. Křivým obviněním mně Mařatka velmi ublížil. Jeho stanovisko k této zamýšlené soutěži nepřímou dokazuje pádně i to, že se vůbec soutěží nezúčastnil ani před tím, ani potom [...] Záleží mně velmi na tom, aby výše uvedené věci byly alespoň pro budoucnost přesvědčivě zjištěny a písemně fixovány... Neobávej se, že nyní bude dopis Tvůj použit. [...]

Josef Šebor Bohumilu Kafkovi, Praha, 8. 6. 1936.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-přijátá, Šebor Josef, kart. 15.

[...] Pokud se zadání pomníku pro Paříž týká, nemohu nyní přesně v archivu našem zjistiti, jaký byl postup a kdy bylo provedení modelu zadáno Dvořákovi a jak došlo k tomu, že byl slíben od p. ředitele Preisse příspěvek, poněvadž pověření úředníci jsou od prvního června na dovolené. Pokud se ale pamatuji, byla před mnoha lety zaslána městské radě pařížské žádost o povolení k postavení pomníku podle návrhu K. Dvořáka a po kladném vyřízení bylo přistoupeno k provedení modelu. Na to v jubilejním roce věnovala Živnostenská banka určitý peníz, přímo na pomník v Paříži. Jak velký byl dar, nemohl jsem také zjistiti. Podaří-li se mi opatřiti příslušná data, tak Ti je sdělím.

Několik neděl před ukončením soutěže bylo v kavárně na Letné vyprávěno, že Dvořák se chystá za každou cenu soutěž vyhrát a že soutěží s modelem velké hlavy portréту Žižky. A skutečně v soutěži žádné druhé nebylo. Před zahájením poroty, přišel člen poroty malíř Rabas přímo k návrhu Dvořákovu, velmi se divil, jak je to krásně pro bronz uděláno, že to musí být od velmi vynikajícího umělce a teprve na moje upozornění, že v prvním patře jest ještě jeden sál s návrhy s chválou přestal. Pak byla udělena III. cena L. Kofránkovi. Na zakročení profesora Gočára byla zrušena a dána autoru „Jménem Páně“. Při tom jsem se s ním slovně srazil. Tak že nyní plně chápu, jak moje penzionování, tak Gočárův zákrok u p. starosty.

Pak se udála charakteristická událost, a to že před posledním jednáním poroty byl jsem zavolán k telefonu a tu mě Dvořák přímo žádal, abych hlasoval pro něj atd. Když jsem se dotazoval, co tím myslí, tak odpověděl „vole“ a položil sluchátko. Když jsem to hlásil p. starostovi, tak mně řekl, že p. ministr Beneš se za Dvořáka přimlouval a na jeho prosbu poslal důvěryhodnou osobu, která by se nemožnosti přesvědčila a podala mu nestranný posudek. Touto osobností byl p. konzul Sedmík. Při tom také sdělil, že již včera, to jest den před rozhodnutím soutěže oslavovali v automatu vítězství. V Praze, dne 8. června 1936.

Bohumil Kafka Josefu Šeborovi, Praha, 1. 11. 1936.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Šebor Josef, kart. 15.

Milý příteli,

prosím Tě, abys mně laskavě napsal ještě následující:

Když Ti bylo zadáno vytvoření Žižky, řekl jsem Ti tehdy, jak došlo k zadání pomníku padlých Čechoslováků ve Francii – že totiž švagr Karla Dvořáka, vrchní ředitel Živnobanky Dr. Preiss vzkázal do Památníku Národního Osvobození, že dá (nebo opatří) na tento pomník 150 000 Kč, a vyslovil při tom přání, abychom provedení pomníku zadali Karlu Dvořákovi. Pomník byl na to Karlu Dvořákovi bez soutěže zadán.

V Praze dne ... listopadu 1936. Podpis.

Děkuji Ti předem a srdečně pozdravuji. Tvůj B. Kafka

Zadání pomníku a sochařská práce

Zadávací list Bohumilu Kafkovi, Praha, 21. 12. 1932

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Zadávací list práce na pomníku Jana Žižky na Žižkově, kart. 14.

Zadáváme Vám na základě usnesení valné hromady ze dne 10. prosince 1932 provedení úplného modelu jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova způsobilého k definitivnímu odlití z bronzu, kterážto socha bude umístěna před Památníkem Národního Osvobození na vrchu Žižkově a má měřiti od kopyta koně ke hlavě jezdce 8 metrů za následujících podmínek:

- 1) za předloženou plastickou skicu v měřítku 1:10 odlitou v sádře Kč: 50 000 Kč
- 2) za model koně v životní velikosti, úplně dokončený, odlitý v sádře Kč: 170 000 Kč
- 3) za model jezdce v životní velikosti, úplně dokončený, odlitý v sádře Kč: 170 000 Kč
- 4) za model koně v definitivní velikosti, úplně dokončený, v sádře odlitý Kč: 195 000 Kč
- 5) za model jezdce v definitivní velikosti, úplně dokončený, v sádře odlitý Kč: 200 000 Kč

Celkem Kč 785 000 Kč, k tomu daň z obratu. Kdybyste kromě výše uvedených prací provedl další námi neobjednané skici, studie neb změny, nebudou Vám tyto zvláště honorovány. Další eventuální vzniklé výdaje se zhotovením modelu spojené, uhradíte ze svého.

V uvedených částkách jsou obsaženy:

- 1) Platy veškerých mých pomocných sil uměleckých, platy všech štukatérů a plat sluhy obstarávajícího pochůzky, úklid a topení.
- 2) Pojištění všech shora uvedených lidí proti úrazu, jich pojištění nemocenské, invalidní a pensijní.
- 3) Honoráře Vaším vědeckým spolupracovníkům.
- 4) Výlohy za různé zvětšování strojem dle mých pomocných modelů.
- 5) Odměny vojákovi obsluhujícího koně, pojištění vojáka proti úrazu koněm a pojištění koně proti onemocnění, znehodnocení nebo zahynutí.
- 6) Nákup všech potřebných pomůcek, jako kostýmů, fotografií, knih, sádrových odlitků klasických děl aj.
- 7) Nákup materiálu jako: zvedacích stolků, točen, trámů, travers, želez, pocínovaných rour, modelovací hlíny, sádry, šturců, schodů, lešení, různých prací truhlářských, tesařských, kovářských apod.

8) Zaplacení živých modelů.

9) Zaplacení paliva, vody a světla, jakož i údržba budovy, obecní dávky a přirážky.

10) Zaplacení četných fotografií různých období Vaší práce.

11) Výlohy při studijních cestách, za příčinou hledání pomůcek k práci (např. ve zbrojnicích a sbírkách obrazů a soch z počátku XV. století) a za účelem studia vynikajících i průměrných jezdeckých soch v jiných státech.

12) Pojištění budovy proti požáru a pojištění modelu proti poškození.

Splátky:

Veškeré splátky budou Vám vypláceny dle postupu vykonané práce a po schválení poradního sboru, a sice do čtyř týdnů po oznámení, že dotyčná část práce jest dokončena. Rozdělení splátky bude následující:

1) Po předložení skici jezdecké sochy v měřítku 1:10 Kč: 5 000 Kč

2) Při podpisu zadávacího listu Kč: 55 000 Kč

3) Po zvětšení koně do životní velikosti v hlíně a naložení v hrubých formách Kč: 63 000 Kč

4) Po úplném dokončení koně v životní velikosti a odlití ze sádry Kč: 88 000 Kč

5) Po zvětšení jezdce do životní velikosti v hlíně a naložení v hrubých formách Kč: 63 000 Kč

6) Po úplném dokončení jezdce v životní velikosti odlití do sádry Kč: 88 000 Kč

7) Při skončení přibližně první třetiny definitivního koně Kč: 63 000 Kč

8) Při skončení přibližně druhé třetiny definitivního koně Kč: 63 000 Kč

9) Při skončení třetí třetiny koně a po dokončení tohoto koně v sádře Kč: 63 000 Kč

10) Při skončení přibližně první třetiny definitivního jezdce Kč: 63 000 Kč

11) Při skončení přibližně druhé třetiny definitivního jezdce Kč: 63 000 Kč

12) Při skončení třetí třetiny jezdce a po dokončení tohoto jezdce v sádře Kč: 63 000 Kč

Celkem Kč: 785 000 Kč

V uvedených částkách honorován jest též Váš odborný popis odlití sochy do bronzu, potřebný pro ofertní řízení mezi slévárnami, dále Vaše práce a rady s projektantem Památníku Národního osvobození, kterých bude třeba při komponování podstavce pod sochou, jakož i při stanovení měřítka sochy na místě zkouškou, pomocí siluety ve skutečné velikosti. Nákresy šablon v siluetě ve dvou různých velikostech dodáte sám, vztyčení uhradí Spolek svým nákladem.

Dozor nad litím v bronzu:

Za umělecký dozor nad hrubými odlitky bronzových dělů, nad jich smontováním, ciselováním, patinováním a osazením na místě, paušálně 20 000 Kč. Tento obnos je splatný do čtyř neděl po osazení bronzové sochy na místě.

Lhůty:

Za $\frac{3}{4}$ roku po dokončení a odevzdání provisorního atelieru o němž je řeč v následujícím odstavci č. 3, zvětšíte koně do životní velikosti a naložíte ve hlavních formách. Za další $\frac{3}{4}$ roku úplně tohoto koně dokončíte a dáte odlít do sádry. Do roka poté zvětšíte jezdce do životní velikosti a naložíte v hlavních formách. Za další rok dokončíte tohoto jezdce a dáte odlít do sádry. Za další rok úplně dokončíte a dáte provést v sádře koně v definitivní velikosti. Za další rok úplně dokončíte jezdce v definitivní velikosti a dáte provést do sádry.

Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova opatří:

1) U ministerstva zemědělství bezplatné zapůjčení hřebce na dobu, kterou Vaše práce bude vyžadovati. Dále bezplatné převezení hřebce do Prahy a zpět, jakož i bezplatné krmení koně. (Pojištění hřebce proti onemocnění, znehodnocení nebo zahynutí, stane se Vaším nákladem, jak vpředu uvedeno.)

2) U ministerstva národní obrany zajistí bezplatné ustájení hřebce a jeho zvěrolékařské ošetření. Dále bezplatné opatření vojáka, který by koně jezdil, čistil, krmil a Vám do atelieru předváděl. (Odměny vojákovu a jeho pojištění proti úrazu hřebcem, uhradíte svým nákladem, jak vpředu uvedeno.)

3) Spolek pro zbudování Žižkova pomníku přispěje Vám částkou Kč 100 000 Kč na vybudování atelieru dle Vašich pokynů a v souhlase s Vámi na pozemku určeném městskou radou pražskou, takže volná dispozice s atelierem ponechána Vám bude na celou dobu, kterou určí městská rada pražská. Spolek zažádá o prodloužení lhůty na celkem 10 let.

Práva autorská a reprodukční:

Všechny skici, studie a pomocné modely zůstanou majetkem Vaším. (Vyjma současně předložené skici jezdecké sochy v 1/10, která v sádře odlita dle dřívějšího ujednání, jest majetkem Spolku Žižkova pomníku, ale právo autorské a reprodukční této skici jest Vaším majetkem.) Za prvních 5 + 1 skic odlitých v bronz zaplatí Spolek výrobní hodnotu s ohledem na to, že jich použije jako čestných darů. Velký definitivní sádrový model zůstane majetkem Spolku pro zbudování Žižkova pomníku. Autorské právo ke všem skicám a pomocným

modelům i reprodukční právo pomníku v celku i v detailech zůstává vyhrazeno Vám, s výjimkou práva postavení pomníku Žižkova v bronzu na místě k tomu určeném, které náleží Spolku Žižkova pomníku. Po dokončení modelu v životní velikosti má Spolek právo v dohodě s Vámi, reprodukovati tento model fotografickou cestou a reprodukce ty rozšiřovati, není však oprávněn toto reprodukční právo postupovati třetím osobám.

Předání definitivního modelu

Definitivní model sochy v sádře provedené odevzdán bude ve Vašem atelieru slévači bronz, za přítomnosti zástupců Spolku Žižkova pomníku. O tomto předání bude sepsán protokol.

Eventuální práce, neschopnost nebo úmrtí

V případě Vaší delší neschopnosti k práci přísluší Vám jen ta část honoráře, která dle míry vykonané práce a vynaložené hmoty by byla přiměřena. V případě Vašeho úmrtí nepřecházejí práva a závazky z této smlouvy na Vašeho dědice. Tito mají jen právo žádati, aby se jim nahradila cena hmoty k dílu připravené, pokud jí užítí lze a část honoráře s cenou vykonaných prací a přípravou se srovnávající. Spolku Žižkova pomníku zůstává právo, aby práce zbývající dal provést tomu, koho za způsobilého uzná.

Eventuální spor:

Vzejde-li spor po stránce umělecké, zavazují se obě smlouvající strany vznést tento spor k rozhodnutí na rozhodčí soud tří odborníků, do něhož každá strana volí si po jednom a tito dva pak třetího. Z výroků tohoto soudu není odvolání a obě strany musí se mu podrobiti. Náklady rozhodčího soudu ponese každá ze smlouvajících stran polovicí.

Závěr:

Úhrnný obnos vpředu uvedený stanovil jste tak, aby po odečtení hotových výloh – jichž výše může i zkušeného odborníka překvapit – objevil se ke konci Váš autorský honorář čili skutečný zisk, jako velmi malý, v poměru k uměleckému výkonu a jeho odpovědnosti. Avšak velkým morálním ziskem, kterého si vždy vysoce vážiti nutno, jest možnost, že dáte všechny své síly k dispozici, pro vytvoření krásného, obrovitého díla, k němuž se připíná a po věky příští připínat bude tolik uměleckých a národních citů.

V Praze dne 21. prosince 1932

Kostrakiewicz

Výpisky Jaroslava Bendy z dopisů Bohumila Kafky rodině 1931-1941, b. d.

ANG, Bohumil Kafka, Rukopisy-cizí, Benda Jaroslav, kart. 23.

29. 8. 1931

Myslím, že se mně Žižka daří, ale nechci se ničím uspokojit, když úkol i zodpovědnost je tak veliká. Byl jsem ještě v hřebčincích v Kladrubech a v Nemošicích. [...] V Kladrubech jsem našel koně překrásného, ale pak jsem se přece pro něho nerozhodl. Zdál se mně příliš barokní, málo středověký. Pak mně asi totéž řekl profesor Bílek. V Nemošicích nebylo nic lepšího než Admirál z Písku. Leč ani ten před profesorem Bílkem neobstál. Bylo nutno shánět koně jediné norického, kterého mně asistent Bílkův zajel na můj účel hledat v Tlumačově a u Opavy ve Slezsku. Kůň vhodný se konečně našel. A pravděpodobně ve středu bude již v Ruzyni. Mezitím se stále starám o Žižku, s jehož celkovým pojetím jsem spokojen, ale stále třeba sochu různými znalostmi doplňovat.

Zápisník Bohumila Kafky, Praha, leden 1931–červenec 1936

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17.

2. 9. 1931

[...] Na cvičišti a v jízdárně měl jsem též příležitost studovat vztah jezdce ke koni, držení těla jezdce, sed, ovládání koně, polohu rukou a nohou jezdce. Cenné rady mi poskytl zvláště podplukovník J. Adamec, který mi pak často seděl modelem na mém hřebci. [...] Prospěl značně mé práci, i když hlavu pojal jsem jinak, značně starší. [...]

Počátkem června 1931 odvezl jsem sochařské nářadí do kasáren v Ruzyni a tam začal s modelováním z francouzské plastelíny v jízdárně. Po práci byl každodenně model asi 40 kg těžký přenášen do světnice vedle jízdárny, který mně byla přidělena a kam jsem postupně soustřeďoval veškeré knihy a kostýmy. [...]

Pokračoval jsem na modelování koně v pohodlnějším prostředí a lepším světle mého ateliéru na Ořechovce. Měřením překontrolovány proporce koně. Hlava o něco zvětšena prodloužením tlamy, rousnatost jsem více akcentoval (hřebec dostal delší zimní srst). Zvednutá noha znovu studována (hřebci byla noha položena na bedničku nebo ji voják v ruce držel nebo na řemen pověsil). Ocas hřebce byl zavázán při práci na zadních nohách, abych je ocasem neměl kryty. [...] Dlouho jsem měnil modelaci krku koně i otevřené tlamy a žuchvy³⁵⁶ koně. Podkovy

³⁵⁶ Žuchvou je nazývána spodní část koňské čelisti.

jsem studoval v Zemském muzeu, v nálezu Semonickém. Stihlovou uzdu jsem úplně vypustil. [...]

2. 2. 1932

Kreslil a přeměřil jsem si v Národním muzeu palcát, který je prostší v detailech než palcát z městského muzea, a meč. Ukázalo se nejen, že délku jílce mám dobře, ale ostří, že má být delší a ne kratší. Dle těchto vzorů jsem pak na skice modeloval.

Přeměřil jsem si mladého těžkého atleta Srbu, výšky 176 cm, váhy 90 kg, největší šířky v deltovcích 51 cm, při pohybu rukou, jak mám svého Žižku, od prsního svalu k lopatce 26,5 cm a přeměřením mojí skici se ukázalo, že můj Žižka je ještě o něco málo robustnější, ač je to muž šedesátiletý. Sotva by bylo radno tuto robustnost víc zesilovat. [...]

11. 3. 1932

Zkoušel jsem na atletu Srbovi, který si oblékl, který si oblékl přibližně šitou sukni, jak s takovou sukni se jezdcí nasedá do sedla. Seznal jsem, že do sedla v Norimberku vybraného (a u mne namodelovaného a v sádře odlitého) se s takovou sukni nasedá hodně špatně, že je to nějak málo jezdecké. Pak jsem několik dnů modeloval na skice Žižky akt dle atleta a proporce a podhledy kontroloval měřením. Model mně seděl v sádrovém odlitku sedla. [...]

Bohumil Kafka Jos. Hellriegelovi (do Budapešti), Praha, 12. 3. 1932.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-odeslaná, Hellriegel, kart. 15.

Na doporučení pánů Dr. Gutha a Dr. Květa z Národního muzea v Praze dovoluji si Vás prosit o laskavé informace o vysokých kožených botách z počátku 15. století. Jsem totiž pověřen vytvořením velké jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova a chci dáti Žižkovi na radu výše uvedených pánů vysoké kožené boty.

Prosím o laskavé zapůjčení reprodukcí obrazů, rytin neb soch (poštovné a pojištění zásilky rád hradím) třeba na krátkou dobu, kterou sám určíte. Dále prosím Vás o bližší popis o tomto předmětu, eventuálně signaturu knihy, kde bych se blíže informoval.

Zvláště prosím o sdělení, zdali v některém muzeu existuje originál vysokých bot z počátku 15. století, který by Žižkovi a jeho době byl blízký. Jel bych pak do města, kde udané muzeum se nachází, abych si originál prostudoval. [...]

Zápisník Bohumila Kafky, Praha, leden 1931–červenec 1936

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17.

15. 6. 1932

Štukatéři dokončili odlítí skici do sádry, načež jsem sám celý odlitek podrobně v sádře retušoval. Dle tohoto prvního sádrového odlitku dám ve slévárně provést první odlitek bronzový a to tak, že slévárna nesmí nic ciselovat – musí nechat stát všechny švy od dílů pískové formy. Chci tím zamezit, aby cizelurou ve slévárně má modelace trpěla. Je dost toho, co se nutně ztratilo při odlévání do sádry, neboť formování bylo komplikované, při odsekávání formy bylo plno koutů, kde štukatéři často zasekli. Až bude slévárna s prvním bronzovým odlitkem hotova, dám dle tohoto sádrového modelu odlít druhý bronzový odlitek, který bude sloužit co kovový model, dle kterého by se pak další eventuální bronzové odlitky formovaly. Pak teprve dám dle sádrového modelu provést sádrové odlitky, na nichž bych podnikal změny a dle nichž pak se bude zvětšovat do životní velikosti. Původní sádrový model zůstane rozřezán tak, jak přijde ze slévárny – nebude sesazován – bude uložen do bedny a nebude nic podle něho pracováno.

8. 11. 1932

Modelování vnitřní strany noh jezdce v životní velikosti jest nesnadné pro špatný přístup k práci. Na můj dotaz u Silvestra, jak si počínal Myslbek, praví, že když byl Myslbekův jezdec úplně hotov a v sádře odlit, odřízl Silvestr obě nohy tohoto odlitku asi uprostřed holení. Myslbek na těchto odříznutých částech plastelínou domodeloval čeho bylo třeba a Silvestr je pak zaformoval, odlil a na sádrový odlitek jezdce přisadil. [...]

Z příkazu ministerstva zemědělství předvádění mě byli nejvybranější koně ve státních hřebčincích v Nových Dvorech u Písku, v Kladruzech a v Nemošicích u Pardubic. [...] Vedoucí osoby těchto hřebčinců jako znalci koní byli mi ochotně radou k dispozici. Učiněný výběr však profesor Bílek neschválil a poradil hřebce rasy norické, který svým starodávným typem nejvíce se blíží koni středověkému, jak je znám z obrazů a rytin tehdejší doby a jak shodně s historií jej kreslí Mikoláš Aleš. Pan inženýr Tichota zajel pak do státního hřebčince v Tlumačově na Moravě a vybral tam ze 40 norických hřebců koně nejvhodnějšího, jménem Albín Theseus. Inženýr Tichota hřebce podrobně proměřil hůlkovou i páskovou mírou a kružidly, upozornil mne na vady vybraného koně a poskytl mi s profesorem Bílkem mnohé cenné rady během mé práce o koni.

Neposadil jsem Žižku na klisnu neb valacha, nýbrž z vlastního podnětu rozhodl jsem se pro hřebce proto, abych znázornil nejen v Žižkovi, ale i v jeho koni prudkou živelnou sílu. [...]

Hřebec byl mi zapůjčen bezplatně, avšak eventuelní zahynutí neb znehodnocení, jakož i eventuelní úraz vojína jej obsluhujícího byly plně na mé nebezpečí. [...]

Kůň byl mi přivezen do Prahy a ustájen v dělostřeleckých kasárnách v Ruzyni, kde mi velitelství I. Pluku Jana Žižky z Trocnova s neomezenou ochotou vyšlo vstříc, hlavně zapůjčením velké jízďárny, v níž jsem pracoval od června až do pozdního podzimu. Tam jsem mohl pozorovati nejen koně v pohybu, ale i prostředí vojenské, ruch útoků s alarmy, rozkazy velitelů. [...]

Výpisky profesora Jaroslava Bendy z dopisů Bohumila Kafky rodině 1931-1941, b. d.

ANG, Bohumil Kafka, Rukopisy-cizí, Benda Jaroslav, kart. 23.

27. 9. 1933

Pracuji nyní na koni v životní velikosti podle hřebce z Tlumačova. Také jsem začal se Štefánikem 7 m vysokým a je na něj do velkého ateliéru dopraveno celkem přes 1 vagon trámů a fošen, tj. asi 30 kubických metrů. Zřídil jsem si z ulice do ateliéru polní dráhu – kolejničky a železný vozík.

2. 2. 1937

Začínám již ve velkém ateliéru s konstrukcí koně v definitivní velikosti. Kromě trámů a fošen ze Štefánika, které dál budu používat a které váží nejméně 200 metr. centů. Objednal jsem různých trámů a fošen za 10 000 K ve váze asi 170 metr. centů. Z těchto některých cifer vycítíš, jaká jsou to rozhodování a jaká odvaha a starosti. V blízké době, ne-li již nyní, bude vyřešení sochy Žižky tak daleko, že i v případě mého úmrtí nebo trvalé práce neschopnosti bylo by lze beze mne dílo dokončiti.

Posudky

Max Švabinský, Antonín Matějček, Praha, 1932.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Historický posudek o skice (opis), kart. 14.

Model profesora B. Kafky odpovídá dané úloze, a to po stránce ideové i formální. Z hlediska ideového zdařilo se autoru vtělit do hmoty představu Jana Žižky jako osobnosti symbolizující velikost husitského hnutí v jeho duchovních i fyzických složkách. Pojetí Jana Žižky odpovídá představě vůdce a velitele obdařeného vysoce vypjatou vůlí, energií, naplněného vědomím mravní zodpovědnosti, působícího charakterem a autoritou. Tyto vlastnosti jsou vyjádřeny dobře proporcemi, pozicí těla, gesty rukou, držením i výrazem hlavy a účinnost těchto složek vzroste jistě, až přikročí sochař k práci na modelu většího měřítka. Z hlediska formálního třeba vytknouti vpravdě monumentální pojetí pomníku a dokonalý vývin sousoší v prostoru, plastickou plnost a mohutnost objemům účinnost siluet ze všech pohledů. Jezdec jest spjat s koněm organicky, oba tvoří pevně skloubený celek, v pohybech koně i jezdce je shoda dokonalá. Sousoší je v celku i v podrobnostech dobře komponováno a konstruováno, modelace jest provedena pevně a hutně.

Shrnuvše svá pozorování uzavíráme, že profesor Kafka vyřešil model způsobem, který opravňuje k naději, že vytvoří dílo, jaké jest od sochaře v tomto případě žádáno. Lze souditi, že další práci ve větším měřítku vzroste a zesílí výrazová charakteristika jezdce i koně a že detaily, které se nemohly uplatniti v malém modelu, přispějí k zvýšení výrazové účinnosti pomníku měrou nemalou. Doporučujeme Spolku pro zbudování Žižkova pomníku Kafkův model k práci další, prohlašují podepsaní, že jsou ochotni přispěti sochaři i v další práci svou radou.

František Bílek, Václav Weger, Praha, 23. 5. 1932.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Hipologický posudek o skice (opis), kart. 14.

Nížepsaní přípisem Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova v Praze z května tohoto roku pověřeni hipologickým posouzením skici koně profesora Kafky k Žižkovu jezdeckému pomníku, podávají na základě opětovné prohlídky této skici dne 23. května 1932 následující dobrozdání:

Kůň k modelu profesorem Kafkou volený a zapůjčený ministerstvem zemědělství ze Státního centrálního hřebčince v Tlumačově na Moravě jest 412 Albín Theseus, devítiletý hřebec ryzák s bílou hřívou, rasy norické, působící tou dobou jako zemský plemeník ve Slezsku.

Tato rasa byla doporučena panu profesorovi z toho důvodu, poněvadž mnozí její příslušníci svými tvary poměrně nejvíce odpovídají koním dle zachovaných zobrazení ve středověkém válečnictví užívaných. V treboňském archivu uloženy jsou dokumenty, z nichž vychází, že Žižka v jižních Čechách, a zvláště na Vodňansku remontoval koně pro potřeby válečné, a to jak koně jezdecké, tak i vozatajské. Vykopávky koňských udidel, podkov, jakož i koňských kostí ze středověkých kulturních jam dosvědčují, že tou dobou užívaní koně byli vesměs hrubší, mohutností byli blízcí dnešnímu norikovi, který ze všech koní západního typu zachoval si poměrně nejpůvodnější charakter, protože je jinými rasami nejméně pokřížen. Vlast norického koně, jehož jméno pochází od římské provincie Noricum, jsou alpské země, zvláště Solnohradsko, odkud od starodávna vozila se k nám šli, hlavně po Zlaté stezce k Bavorovu, tedy do samotného Vodňanska. [...] Hřebec Theseus, model koně profesora Kafky, odpovídá svými tvary představě o staročeských koních selských, a tedy pravděpodobně představě i o koních užívaných ve válkách husitských. Jest tedy prospěšné, že k modelu Žižkova koně nebyl kůň rasy ušlechtilejší, poněvadž takový nebyl v Čechách domorodý, nýbrž byl sem v minulých stoletích dovážen od jihu, hlavně ze Španěl a jest historicky dokázáno, že arabští kupci přiváděli až k nám a ještě dále do Polska svoje lehké ušlechtilé koně, které draho prodávali bohatým šlechticům. Nehledě k tomu, že lehký ušlechtilejší kůň nekryl by se s představou o demokratickém vůdci selských vojsk a o bývalém chudém zemanu. Dlužno dále uvážit, že jádrem vojska Žižkova byla pěchota a že v něm nebylo lehké jízdy. Žižka sám byl člověk rozložitějšího těla, a tedy i těžší tělesné váhy, jako velitel, který byl neustále mezi svým vojskem i jako starší muž nemohl potřebovat koně příliš temperamentního, nýbrž spolehlivého těžšího koně, který by snesl pod jezdcem těžší váhu námahu každodenních dalekých pochodů.

Skica profesora Kafky vystihuje dobře formy koně norického, jeho hmotu a jeho klidný a při tom spolehlivý temperament, nevystihující úmyslně přílišnou ušlechtilost koně. Po stránce anatomické skica koně profesora Kafky svědčí o velmi pečlivém studiu exteriéru živého modelu, na němž kružítkem byly přeměřeny jednotlivé rozměry a v přiměřeném poměru a vzájemném vztahu uplatňovány byly ve skice. Také svalovina koně i šlachy koně a všechny hrany a výčněly kostí pod kůží koně se rýsující jsou ve skice správně vyznačeny. Postoj koně se skloněnou hlavou, dobře opřené na třech končetinách s přední pravou nohou zdviženou, jest přirozený a odpovídá statickým i mechanickým podmínkám při voleném postavení končetin. Z výše uvedeného vychází, že skica profesora Kafky po stránce hipologické jest bezvadná, zachycující výborně ve své hmotě rasový typ i formy vhodně voleného koně v přirozeném postoji.

Karel Guth, Jan Květ, Rudolf Urbánek, Praha, 25. 5. 1932.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Historický posudek o skice (opis), kart. 14.

Podepsaní navštívili 24. května 1932 pana profesora Kafku a po podrobné prohlídce jeho návrhu Žižkova pomníku dohodli se na tomto společném dobrozdání:

Celkové pojetí Žižkovy osoby jako starce, asi šedesátníka, s gestem klidné, rozvážné síly velkého vojevůdce, ve chvíli rozvíjející se vojenské akce, srovnává se s představou odborného historika.

Po stránce archeologické není proti návrhu a jeho pojetí podstatných námitek. Prostý úbor Žižkův a jeho jednoduchá zbroj (drátěná košile, palcát, meč atd.) vyhovuje představě skromného husitského zemana, založené na historických pramenech i památkách. [...] Doporučovaly by se však v detailech udělati menší změny, které pojetí sochařovo přiblíží ještě více historické skutečnosti.

1. Stáří Žižkovo, podle umělcova pojetí, předpokládalo by řidší a kratší vlas, také by mohl vlas býti méně pečlivě upraven.

2. Bylo by vhodnější, aby byly boty z měkčí kůže, k formě nohy těsněji přiléhající a v chodidle poddajnější, bez podpatků.

3. Ostruhy měly by býti svým obloukem nasazeny výše nad patou, nikoli na opatku boty; trn by měl býti kratší a mírně prohnut.

4. Bylo by lépe vynechati náloketníky

5. Bylo by vhodnější díti jílcí meče hladkou vřetenovitou formu.

6. Době přiměřenější by bylo sedlo s přední částí zúženou a poněkud zašpičatělou.

7. Podpínka u sedla měla by býti širší.

8. Podle současných obrazů bylo by možno doporučiti, aby hřívá koně byla kratší a sčesána na jednu stranu a aby ocas byl poněkud zkrácen.

9. Náčelní řemeny v ohlávce měly by vybíhati od udidla a nikoli z postranních řemenů.

V rozmluvě podepsaných s umělcem uvažovalo se i o tom, má-li mít Žižka pokrytou hlavu. Rozhodnutí o tom je věcí umělcova pojetí. Model přilby, kterou pan profesor Kafka podepsaným ukázal, neodporuje historické skutečnosti, jen v podrobnostech bylo by třeba provést menší úpravy.

František Bílek, Václav Weger, Praha, 18. 4. 1935.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Hipologický posudek o skice (opis), kart. 14.

Nížeapsaní sledovali tvoření hliněného modelu profesora Bohumila Kafky pro pomník Jana Žižky z Trocnova od jeho počátků až po ukončení modelu a k vyzvání Sboru pro zbudování Památníku Národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově č.j. 4947/35 ze dne 13. dubna 1935 podávají o tomto modelu koně následující posudek:

Model koně po stránce hipologické odpovídá velmi dobře formě koně, která byla v Čechách možná koncem století čtrnáctého a začátkem patnáctého. Tehdy mimo koně arabského, neexistovala ještě forma jezdeckého koně teplokrevného v dnešním slova smyslu. Arabské koně velmi drahocenné a z Orientu po válkách křížáckých často na sever přiváděné, mohla mít jen bohatá šlechta a vždycky se o nich ve starých zápisech psalo jako o veliké zvláštnosti. Domorodou rasou po celé střední Evropě a tedy i v Čechách tehdy byl kůň západní (jemuž dnes nikoli správně říká se kůň chladnokrevný), ovšem nikoli v dnešní ranné době, nýbrž v původní vysoké formě s těžkou, klabonosou hlavou. Formě, kterou z dnešních ras udržel si poměrně nejvěrněji kůň norický. I středověcí rytíři, jak ze zachovaných soudobých zobrazení jest patrné, užívali těchto silných koní k turnajům a užívalo se jich i ve vojenství; tehdejší jezdecko v západní a střední Evropě bylo v dnešním pojetí slova vesměs těžké. Ve východní Evropě v Polsku a ještě víc v Rusku byl odedávna doma lehký kůň stepní, který byl v Polsku hojně křížen s domácími koni těžkými. V západní Evropě na pobřeží Atlantického oceánu ve Flandrech a pak v jižní Evropě pod Alpami v severní Itálii křížili těžké koně s přivezenými hřebci orientálními a prodávali je pak velmi výhodně a ve velkém počtu do střední Evropy jako prostředně těžké koně jezdecké. [...] Hřebci těchto ras byli zajisté i u nás. Kůň krok za krokem tvoření lehčími a ušlechtlejšími, neboť starý těžký kůň ztrácel ve vojenství na ceně. Když v polovině 15. století bylo ve válečnictví intenzivněji užíváno střelného prachu a stalo se nutným mít koně lehčí a pohyblivější, kteří by co možná rychle se dostali z ohně nepřátelské palby. Za živý model k dílu profesora Kafky byl proto volen hřelec norický lehčího rázu, jehož určité nedostatky jako koně jezdeckého profesor Kafka opravoval, jmenovitě pokud se hlavy a krku týče, podle hřebce staroitalské (kladrubské) rasy Generale, některé detaily anatomické podle vybraných koní zvláště suché konstrukce tělesné z válečné školy na Panenské. K studiu určitých starožitných tvarů sloužili mu noričtí koně, zapůjčení Smíchovským pivovarem v Praze.

Hliněný model Žižkova koně vytvořený profesorem Kafkou odpovídá archaické formě koně v celkovém utváření těla i v jednotlivostech jmenovitě v mírné klabonosé hlavě, ve formě

trupu a štěpené zádi, tedy tvary koně, jaké vídati lze nejčastěji u koní za středověku zobrazovaných. Model Kafkova koně jeví typicky vyjádřené charaktery hřebce, pokud se týče výrazu samčích forem, ohnivého temperamentu, síly a odvahy.

Hliněný model profesora Kafky v nadživotní velikosti provedený představuje koně všemi čtyřmi končetinami o zem podepřeného, s pravou zadní nohou mírně vykročenou a ostatními končetinami v přirozené, tomu odpovídající pozici. Kůň jest zobrazen v afektu, ržající, s mírně nakloněnou hlavou na vysoce zkohouceném krku s hřívou jakoby ve větru zvlněnou, ohonem vysoko nasazeným, rovněž vlajícím a pravou přední nohou jakoby ku hrabání připravenou. Po stránce anatomické jest tento postoj koně dobře vyvážen i správným podepřením těla i napětím příslušných svalů, aniž by vzbuzován byl pocit jakékoliv strnulosti. Vzájemný poměr jednotlivých částí těla jest přiměřený. [...] Jednotlivosti v plastickém rýsování se hran a výčnělů kostí, šlach a obrysů svalových pod kůží jsou na modelu vypracovány měkce, přiměřeně větší mohutnosti koně, při čemž celek dobře působí dojmem skutečné životnosti.

Předností díla Kafkova jest, že není zde stylizace koně tak často vídané a hipologem nepříjemně pociťované na jezdeckých sochách v cizině. V souhrnu lze model Kafkova koně po stránce hipologického pojetí a sice jak dobově rasového, tak exteriérového prohlásiti za bezvadný, poněvadž ve skutečnosti možný a v tom ohledu i v přirovnání s koni jiných jezdeckých soch přímo za vynikající.

Rudolf Urbánek, R. Guth, Jan Květ, Praha, 30. 4. 1935.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Historický posudek o skice (opis), kart. 14.

Podepsaní prohlédli 26. dubna model sochy koně v ateliéru pana profesora Kafky a shledali, že z hlediska historického a archeologického není námitek. Některé připomínky týkající se podrobností ve vypracování sochy byly sděleny přímo autoru.

Max Švabinský, František Žákavec, Antonín Matějček, Praha, 27. 6. 1935.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Umělecký posudek o skice (opis), kart. 14.

Podepsaní členové poradního sboru navštívili ve smyslu Vašeho vybídnutí ze dne 13. dubna tohoto roku dvakrát ateliér profesora Kafky a podrobili podrobnému posouzení nadživotní model koně pro Žižkův pomník. Souhrnný posudek jejich zní takto:

Změna postoje a pohybového motivu, kterou provedl sochař v nadživotním modelu koně, značí velký zisk proti původnímu návrhu. Kůň zadržенý v chodu náhlým přitažením uzdy

nabyl nebývalého napětí údů i trupu, stal se dramatický oživeným tvarem, získal na dynamice i na monumentalitě kompozice, aniž pozbyl klidu monumentální soše nezbytného. Tímto pohybem staly se obrysy ze všech pohledů hybnějšími, rozmanitějšími a živějšími. Další výhodou nového postoje koně jest, že nohy, vzpírající pružný trup, pozbyly nevýhodné rovnoběžnosti. Vytknouti sluší [se] také, že uzdou přitažená hlava získala na výrazu a ohnivosti vzezření.

Nový model odpovídá v proporcích i tvarech přesně danému typu koně, vyjadřuje rasu a krev zvířete. Konstrukce těla je provedena sochařsky exaktně, modelace je plná, pevná a velkorysá, prostá všech rušivých podrobností. Povrch těla je oživen vhodně žilami a náznaky srsti.

Dalším a největším ziskem nového modelu je, že sochař počítal se značným podhledem na sousoší a že vyřešil dobře již v postavě koně všechny podhledy z hlavních pozorovacích bodů. Model, pozorován ze spodu v úhlech, v jakých se bude jevit v kratších a delších distancích na místě svého určení, poskytuje i ze spodu siluety umělecky promyšlené a účinné.

Podepsaní znalci vyslovují z nehlubšího přesvědčení názor, že model koně jest dílo v každém ohledu dokonalé a doporučují, aby bylo umělci dopřáno pracovati na sousoší nerušeně dále. Až spojí sochař s tímto zdařilým koněm postavu jezdce, vznikne podle přesvědčení znalců skupina odpovídající plně úkolu, který byl sochaři svěřen k řešení.

Max Švabinský, Antonín Matějček, Jan Květ, Rudolf Urbánek, František Žákavec, Karel Guth, Praha, 12. 3. 1937.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Historicko-umělecký posudek o skice (opis), kart. 14.

Komise znalců [...] sešla se 12. března tohoto roku v ateliéru profesora B. Kafky, aby se ve smyslu přípisu zaslaného jednotlivým členům (ze dne 1. března tohoto roku) vyjádřila o vykonané práci na modelu pro pomník.

Komise jednomyslně uznává a schvaluje celkové vyřešení skupiny jezdce s koněm. Změna, která nastala proti dosavadnímu pojetí v posazení jezdce a v jeho vytočeném pohybu od pasu k ramenům i k protikladně natočené hlavě, prospěla celku po stránce formální i výrazové. Gesto pravé paže nabylo na dějové živosti tím, že byla pozdvižena a natažena. Ruka třímající poněkud vytyčený palcát nabyla gesta velitelského. Levá paže získala tím, že byla přitažena k sedlu, vyjadřujíc tak zřetelněji motiv zadržení koně. Zvolená, historicky zdůvodněná forma udidla je i výtvarně velmi příznivá, protože ponechává hlavu koně volnou a že dává vznik dobré souhře tvarů. Vykonaná práce na modelu odpovídá tomu stádiu vývoje,

který se vyjadřuje technickým termínem „socha zhruba naložená“. A proto se doporučuje, aby profesorovi Kafkovi byla příslušná splátka vyplacena.

Pro další práci doporučuje komise tyto úpravy: Pružnější, energičtější založení a vzepření nohou do třmenů ve smyslu první skici. K zvýšení výtvarného účinku spodní části těla jezdcova doporučuje komise, aby čelo sedla bylo ze stran ubráno a vpředu vyklenuto podobně jako na první skice. Komise schvaluje postroj hlavy koně, ale doporučuje, aby ostatní postroj se omezil jen na podpínku (obříšník) pod sedlem. Stejně doporučuje, aby definitivně bylo upuštěno od rukavic a kroužkovaného límce, také jinak, aby Žižka zůstal oděn jen drátěnou košilí, soukennou sukní a aby měl ruce holé. Pokud se týče Žižkovy hlavy, nemá komise jistotu, že by řešení s přilbou v podobě, kterou ukazuje model, bylo řešení konečné a naprosto uspokojující. Navrhuje proto, aby pro konečnou formu soklu bylo upuštěno od tvaru geometrického a aby byl zformován volně s ohledem na pohledy, které pro účinný díla zblízka budou rozhodující.

Spor o podobu pomníku Jana Žižky

Zápisník Bohumila Kafky, Praha, leden 1931–červenec 1936

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Pomník Jana Žižky, Zápisník, kart. 17.

4. 3. 1934

Dnes odevzdávalo prezidium Žižkova spolku kancléři Šámalovi na hradě bronzovou skicu mého Žižky pro pana prezidenta na oslavu jeho 85. narozenin. Sotva začal se Šámal pochvalně vyslovovat o mé práci a začínal nadšeně o mém koni, vmísil se hned do řeči jeho Udržal zamítavou kritikou mé skici, že tehdy takové koně nebyli, jak já ho dělám, dále, že já dělám sfingu a že on chce, abych ho dělal na vzepjatém koni. Na moji námitku, že naši historikové umění se obávají, že pro nedostatek distance nebude z Žižky vidět nic než břicho koně a že bych to břicho koně tím víc ukazoval, kdybych Žižku dělal na vzepjatém koni. Na to Udržal nedbal, a ještě hned dál nařizujícím tónem dodal, abych dal Žižkovi palcát z ruky pryč, abych palcát pověsil na sedle a aby Žižka oběma rukama držel otěže koně. Dále že má můj Žižka špatně otočenou hlavu, že tak jak ho mám, chce palcátem rozmlátit Pantheon (který má nota bene úplně za zády). Když legionář generál Bláha mu namítal, že je dobře, když má Žižka palcát v ruce a že si váží Žižky proto, že se uměl odhodlat bránit se, tu Udržal jako když generál nemluví. Říkal dál před Šámalem, zástupcem prezidenta, že Žižka byl revolucionář, jediný revolucionář, kterého jsme kdy měli, že žádného jiného revolucionáře jsme neměli. Tak v oslavný den snížil Udržal Masaryka, slavného vůdce revoluce za světové války. [...] Jest obvyklé na světě, že když kdokoliv komukoliv něco věnuje, dává to nejlepší, co má, zvláště když se to věnuje prezidentu – osvoboditeli. Udržal však usoudil jinak a za trapných rozpaků všech přítomných darovanou sochu povýšenecky označoval jako plnou zásadních chyb, a ještě vytýkal chyby Masarykovi.

Josef Koutňák Bohumilu Kafkovi, Praha, 15. 10. 1934.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-přijata, Koutňák Josef, kart. 15.

Velevážený pane profesore!

Velmi nerad, vážený pane profesore, odpovídám na Váš ctěný dopis. Hlavně proto, že můj názor v meritů věci, vzhledem k pokročilosti práce, Vám pomoci už nemůže a je spíše způsobilý Vás rozladiti. Je těžké, chápu, tvořiti sochu, která má státí staletí a býti dokumentem názoru naší generace na osobu a dobu Žižkovu, a proto nezazlívám Vám, že se na mne zlobíte. Aspoň tento pocit jsem měl, když jsem četl Váš ctěný dopis. Věřte mi však, že svým stanoviskem, ne k soše,

tu jsem neviděl, nýbrž k fotografické reprodukci, jíž jsem viděl v kterémsi časopise, jsem nemínil máchnouti rukou nad výsledky jistě zcela poctivého úsilí Vašeho dopracovati se nejlepšího řešení. Musil jsem se však podiviti, že, tvoře sochu bojového koně, s bojovníkem koňmo, jste se neobrátil na žádného bojovníka jezdeckého, který přece lépe musí věděti ze své vlastní zkušenosti, jak kůň velitelský má vypadati, nýbrž že jste se dal v těchto věcích vésti agronomy a dělostřelcem, pro něhož kůň po věky byl spíše vždy transportním než bojovým prostředkem. Pobyt v jezdeckém učilišti v Pardubicích byl by Vám dal jistě více podnětů než Vaše jistě upřímné přebývání na dělostřeleckých jízdnárnách.

Podívil jsem se také, že jste při své zcela zřejmé snaze přiblížiti se co nejtěsněji k historickým skutečnostem, posadil jste Žižku na koně, na kterém Žižka nikdy sedět nemohl, prostě proto, že takový kůň v Čechách tehdy neexistoval. Chladnokrevný kůň se k nám dostal, jako tažný kůň, teprve později s transporty soli. Ale i kdyby už tehdy zde býval, nikdy Žižka, jenž byl přece vážným bojovníkem, nebyl by si ho vyvolil, poněvadž chladnokrevný kůň je kůň krokový, neohebný, nerychlý v obrazech, nezpůsobilý toho při ježdění, kterého je třeba, aby vyhověl obtížím boje koňmo zblízka chladnou zbraní. Není možno si mysliti, že by Žižka byl jezdil na koni, s nimž by s vírou v něho, nemohl se vrhnouti do každé řeže koňmo. Také jeho velitelská funkce vyžadovala, aby měl koně velmi pohyblivého, schopného velkých úsilí klusových a cvalových, způsobilého k velké náhlé akceleraci a k překonávání terénních překážek. Ale ani jednu z těchto vlastností nemá Norik, na kterém Váš Žižka sedí.

Vy také zajisté víte, že husitská jízda byla velmi obávaná právě pro svou pohyblivost, rychlost, v které se objevovala hned tam, hned onde, a že byla vítězná i proti jízdě uherské, proti níž přece na chladnokrevnících nemohla by nikdy vítěziti.

Řekl jsem také p. Dr. Kostrakievičovi [!], že nesouhlasím s postrojem. Ale to by nebyla věc hlavní. Myslím ve své skromnosti, která ovšem věc neposuzuje z hlediska výtvarnického, nýbrž bojovníka, že každého velitele v celku i s tím, na čem sedí, je třeba dáti do nějakého postroje funkčního.

Dává-li velitel nějaký bojový rozkaz, je to vždy v době bojové krise (obzvláště v té době při tehdejšímu způsobu boje) v bezprostřední blízkosti bojových jednotek čekajících na povel k řezi, nebo až v řezi samé (změna úkolů jednotek bojujících) a tu je těžko si domysleti, v jaké situaci si představujete Vašeho Žižku, kynoucího k boji, státi. Kůň stojí a hraje si. Rozčilení hluku, boje, mám za to, že je třeba viděti i na koni. Buď chcete Žižku představit, jak vyjel cvalem na pozorovatelnu (velitelský) pahorek) a dává palcátem rozkaz k útoku, a tu by se snad spíše hodil velmi pozorný postoj koně s hlavou zvednutou, oči, uši pozorné a chřípí rozechvělé předcházejícím cvalovým dechem, nebo vjel do řeže a tam rozkazuje. Těžko si však představuji

bojovou situaci, kde Žižka stojí klidně (kůň mu jde hlavou za otěž, jak my říkáme) a dává rozkazy přes sehnutou až k zemi hlavu svého koně.

Ale všechny tyto věci zdá se mi, že nemají významu a ani tím nechci ovlivniti Vaší už hotovou koncepci. Nijak se nebudu hněvat, přejdete-li mé názory bez činného povšimnutí.

Ku konci ještě jedno. Chcete, abych Vám dodal koně mé představy husitských koní. Není jich. A proto Vám vyhověti nemohu. My dnes máme u nás jen koně cizích ras, naše vymřela, hřebčínsky šlechtěných, tedy takové, které husité neměli. Posad'te Žižku na stylizovaného teplokrevníka silnější konstrukce (ale pro Bůh nejen typické hřebčínské oldenburáky, nebo vůbec koně hřebčínského), nechte mu hřívu selsky neupravenou se kšticí a rousy, dejte mu do postoje více bojové situace, něco z ohně bojového okamžiku a docílíte Žižku, vůdce bratrstva polem pracujícího, i na Žižkově vrchu. Pozorovatelé budou vycit'ovati kolem něho bratrstvo a Žižku uprostřed svých. Víc Vám písemně odpovědět nemohu.

V hluboké úctě Vám zcela k dispozici jsoucí

Gen. Dr. J. Koutňák

Jan Löwenbach Spolku pro zbudování Žižkova pomníku, Praha, 5. 6. 1937.

ANG, Bohumil Kafka, Korespondence-cizí, kart. 15.

S politováním konstatuji, že jste neodpověděl ani na dopis pana profesora Bohumila Kafky z 11. května tohoto roku ani na můj dopis z 26. května tohoto roku. Přes to nemíní můj mandant z tohoto postupu vyvozovati krajních důsledků a rozhodl se, že trvá sice na zásadním stanovisku v obou dopisech vysloveném, nehodlá prozatím věc předložiti k rozhodnutí řádnému soudu, nýbrž chce použití ustanovení smlouvy, které se týká případu, kdy vzejde spor po stránce umělecké.

Pro tento případ zavázali se totiž obě strany vznést tento spor k rozhodnutí na rozhodčí soud tří odborníků, do něhož každá strana volí si po jednom a tito dva pak třetího. Návrh svolání tohoto rozhodčího soudu naznačil Vám můj mandant již ve svém dopise z 11. minulého měsíce a nyní tudíž k jeho příkazu dovoluji si jej opakovati ve formě zákonem předepsané. Oznamuji Vám tudíž, že pan profesor Bohumil Kafka podle ujednání z 21. 12. 1932 dovolává se rozhodnutí rozhodčího soudu o tom, zdali Vaše námitky tlumočené dopisem z 8. května 1937 jsou odůvodněny, kteréžto námitky byste přirozeně teprve žalobou před tímto rozhodčím soudem musili blíže odůvodniti a prokázati. Za rozhodce [...] jmenuje pan profesor Kafka pana J. R. Marka, výtvarného referenta Národních listů.

Žádám Vás zdvořile, abyste mně ve smyslu citovaného ustanovení zákona oznámili svého rozhodce do 14 dnů od obdržení tohoto dopisu, tudíž do 21. tohoto měsíce. Kdyby se tak nestalo musil bych pak ovšem [...] navrhnouti u soudu, aby jmenoval druhého rozhodce. Očekávaje ctihodné Vaše vyjádření, poroučím se Vám v dokonalé úctě.

Žaloba Bohumila Kafky proti Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, Praha, 25. 6. 1937.

AHMP, Sbíрка papírových listin – V. odd., sign. AMP PPL V-631/I b.

Rozhodčímu soudu pp. J. R. Marka, Dr. Zd. Wirtha a arch. J. Zázvorky v Praze
[...]

I. Na základě usnesení valné hromady ze dne 10. 12. 1932 zadal mně žalovaný spolek provedení úplného modelu jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova způsobilého k definitivnímu odlití z bronzu, kterážto socha bude umístěna před Památníkem národního osvobození na vrchu Žižkově, za finančních podmínek blíže uvedených v zadávacím listě z 21. 12. 1932.

Ve smluvených částkách jsou obsaženy platy veškerých mých pomocných sil, pojištění jich všeho druhu, honoráře vědeckým pracovníkům, výlohy za různé zvětšování, odměna za obsluhu koně a pojištění, nákup všech potřebných pomůcek, materiálu, honorování pomocných prací řemeslných, zaplacení všech modelů, paliva, vody a světla, udržování a pojištění atelieru, zaplacení fotografií, studijních cest atd.

Žalovaný spolek se zavázal, že splátky, jež byly rozděleny podle jednotlivých etap práce, budou konány podle postupu vykonané práce a po schválení poradního sboru do 4 týdnů po oznámení, že dotyčná část práce jest dokončena. Poradní sbor umělecký, zvolený žalovaným spolkem sestával z pp. profesora Ant. Matějčka, profesora Maxe Švabinského, profesora Fr. Žákavce a Ivana Meštrovice a byl spolkem ke schůzím zván. Mimo to schvalovaly postup práce poradní sbory pro otázky historicko-archeologické a pro otázky hipologické, rovněž spolkem zvolené a do schůzí zvané.

Pro případ delší mé neschopnosti k práci bylo ujednáno, že mně přísluší ta část honoráře, která dle míry vykonané práce a vynaložené hmoty by byla přiměřená. Právo dáti zbývající část práce provést někomu jinému, koho žalovaný spolek za způsobilého uzná, byl spolku vyhrazeno pouze pro případ mého úmrtí.

Kdyby po dobu trvání smluvního poměru vzešel spor po stránce umělecké, zavázaly se strany vznést tento spor na rozhodčí soud tří odborníků. [...]

Důkaz o tom nabízím: zadávacím listem žalovaného spolku z 21. 12. 1932, který předložím a event. výsledkem stran.

II. Předložená skica pomníku byla schválena výše zmíněnými poradními sbory i žalovaným spolkem dne 1. července 1932 za příbrání dvou zástupců spolku, 2 zástupců Sboru pro zbudování Památníku národního osvobození a o projektanta této stavby p. arch. Jana Zázvorky a téhož dne schválena i se smlouvou správním výborem žalovaného spolku a valnou hromadou. Na základě takto schválené skici dal jsem se do práce a dokončil jsem roku 1935 model koně v životní velikosti. Tento model schválil poradní sbor během r. 1935 i valná hromada spolku 17. listopadu téhož roku, načež jsem pokračoval v práci na modelu jezdce v životní velikosti a na modelu koně v definitivní velikosti. Tento model jezdce“ naložený v hrubých formách“ v hlíně byl schválen ve schůzi poradního sboru 16. února 1937 a pak písemným protokolem ze dne 12. března 1937. Valná hromada, která se konala v mém ateliéru 6. března 1937 rovněž schválila tento model, načež žalovaný spolek poukázal mně pak pátou splátku za zhotovení jezdce v životní velikosti v hlíně a naložení v hrubých formách v obnose 63 000 Kč poukázav před tím včas všechny dřívější splátky.

Důkaz o tom nabízím: Protokoly o schůzích poradního sboru a valných hromadách spolku, jež necht' žalovaná strana předloží, svědci členové poradního sboru, profesor Max Švabinský, Dr. Ant. Matějček a Dr. Fr. Žákavec, jichž adresy udám, místní ohledání sochy, výsledky stran.

III. Pokračoval jsem v práci na jezdci v životní velikosti i na koni v definitivní velikosti, avšak z nenadání dne 10. 5. 1937 obdržel jsem od žalovaného spolku dopis z dne 8. 5. 1937 podepsaný sice předsedou p. Dr. Kostrakiewiczem, nikoli však jednatelem, nýbrž p. J. Benešem, vrchním uč. radou na žižkovské radnici, v němž mně jest oznamováno, že výbor spolku ve schůzi konané 4. května 1937 usnesl se nepřijímatí mnou vypracovaného modelu jezdce s koněm a to především proto, že práce komisi předložen neodpovídá plastické skice, na základě níž bylo předáno definitivní provedení modelu jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova. Dále jsem dopisem tím vyzván, abych v práci nepokračoval a sděluje se mně, že spolek příští splátku nezaplatí ani splátky další.

K tomuto dopisu podotýkám, že ve stadiu práce, ve kterém se nyní model nachází, nelze mluvit ještě o definitivním modelu, nýbrž socha jezdce jest zatím v životní velikosti v hlíně „naložena v hrubých formách“, není dosud úplně dokončena v životní velikosti a odlita do sádky, socha koně pak jest dokončena v definitivní velikosti přibližně v první třetině. Zbývá tedy ještě dokončiti úplně sochu jezdce v životní velikosti a odlít do sádky a pak v definitivní velikosti.

Důkaz o tom nabízím: Dopis z 8. 5. 1932, který předložím, svědci sub 2 jmenovaní, ohledání sochy v mém atelieru a výslech stran.

IV. Odpověděl jsem žalovanému spolku obšírným dopisem z 11. května 1937, v němž především namítám, že rozhodnutí spolku není opřeno o usnesení valné hromady a že o modelu koně nemůže býti sporu, poněvadž byl valnou hromadou dne 17. 11. 1935 schválen a pokud jde o model jezdce, že přes to, že jej poradní sbor schválil, jsem eventuálně ochoten sochu dokončiti tak, jak si bude přát rozhodčí soud, aby nemohlo býti snad vytýkáno, že neodpovídá plastické skice. Dodal jsem, že s rozhodnutím spolku nesouhlasím a žádal jsem o sdělení do 18. května, zda spolek uznává platnost a závaznost smlouvy z 21. prosince 1932, ježto já sám jsem ochoten ji plniti. Spolek na tento dopis neodpověděl.

Důkaz o tom nabízím: Dopisem z 11. 5. 1937, který nechť žalovaná strana předloží, výslechem stran.

V. Poté předal jsem věc svému právnímu zástupci, který dopisem z 16. 5. 1937 znovu vyzval žalovaný spolek o vyjádření, zdali jest ochoten smlouvu splniti, kromě toho upozornil, že jsem dokončil již přibližně první třetinu definitivního koně a žádal o poukázání další splátky za tuto práci per 63 000 Kč. Na tuto výzvu podepsaný spolek ve lhůtě, tj. do 4. června 1937 rovněž neodpověděl a splátku neposlal.

Proto jsem s dopisem z 5. 6. t. r. prostřednictvím svého právního zástupce spolku oznámil, že se dovolávám rozhodnutí tohoto rozhodčího soudu o tom, zdali námitky tlumočené spolkem v dopise z 8. 5. 1937 jsou odůvodněny, upozorniv na to, že by spolek musil tyto námitky před soudem blíže odůvodniti a prokázati.

Důkaz o tom nabízím: Dopisy z 16. května 1937 a 5. června 1937, které nechť žalovaný spolek předloží a výslechem stran.

VI. Jsem tudíž nucen vznésti spor před tento rozhodčí soud, jehož příslušnosti se strany písemnou smlouvou výše zmíněnou podrobily. Spolek ve svém dopise z 8. května 1937 nevnesl jiné námitky než všeobecnou námitku, že práce neodpovídá plastické skice. Ze své strany vyslovil jsem ochotu a jsem dosud ochoten dohotoviti model pomníku tak, jak jej poradní sbor schválil, event. Tak jak si bude přát rozhodčí soud

Důkaz o tom nabízím: výše sub 1/ uvedenou smlouvou a dopisem z 8. 5. 1937.

Proto navrhuji, aby rozhodčí soud po stránce formální vyzval žalovanou stranu k podání písemné odpovědi na tuto žalobu v přiměřené lhůtě a ustanovil pak ústní jednání o věci a aby po provedení důkazů uznal takto právem:

Žalobce B. Kafka jest podle smlouvy z 21. prosince 1932 oprávněn a zavázán dokončiti jezdeckou sochu Jana Žižky z Trocnova pro pomník před Památníkem národního osvobození

na Žižkově, tak jak to schválil poradní sbor ve svém posudku ze dne 19. března 1937, eventuálně dle dalších směrnic, které rozhodčí soud žalobci ve svém výroku udělí. Žalovaný spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově jest povinen žalobce B. Kafku v této práci nerušiti a převzít ji podle ustanovení smlouvy z 21. prosince 1932.

Stejnopisy této žaloby doručuji současně všem členům rozhodčího soudu a právnímu zástupci žalovaného spolku panu Dr. Viktoru Svobodovi, advokátu v Praze.

V Praze 25. června 1937

B. Kafka

Spolek Bohumilu Kafkovi (odpověď na žalobu), Praha, 30. 7. 1937.

AHMP, Sbírka papírových listin, sign. AMP PPL V-631/I c.

Odpověď na žalobu:

1. Žalovaný spolek doznává, že zadávacím listem z 21. prosince 1932 zadal žalobci provedení definitivního, k provedení z bronzu schopného, modelu jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova, která má býti umístěna před Památníkem národního osvobození na vrchu Žižkově za podmínek uvedených v odst. I žaloby. Definitivní model měl býti vypracován na základě vyžádané skici.

O svém úkolu žalobce v závěru zadávacího listu jím samým koncipovaného praví, že velikým morálním ziskem, kterého by si vždy vysoce vážil, bude pro něho možnost dát všechny síly k dispozici pro vytvoření krásného, obrovitého díla, k němuž se připíná a po věky příští bude připínati tolik uměleckých a národních citů. Že umělec ve své práci neměl býti úplně neomezen, tomu svědčí ustanovení zadávacího dopisu o řešení event. sporu po stránce umělecké. Kdyby takovýto spor vznikl, měl býti vznesen k rozhodnutí na rozhodčí soud tří odborníků. Toto ustanovení nemělo by smyslu, kdyby po stránce umělecké žalobce byl úplně volný. Ustanovení toto předpokládá, že mezi žalobcem a spolkem může vzniknouti různost názorů po stránce umělecké, odmítá, že by rozhodovalo výlučně stanovisko žalobcovo, a proto právě činí opatření, jak takový názorový spor řešiti. Důkaz: zadávacím listem z 21. prosince 1932, který bude předložen.

2. Žalobce pracoval od roku 1933 na modelu a do jara 1937 vyhotovil model koně v životní velikosti v sádře, jako i v hrubých formách naložený model jezdce v životní velikosti v hlíně. Jak doznává sama žaloba, žalovaný spolek vyplatil žalobci splátky, které podle zadávacího listu měly býti splatné, takže za doby minulou žalobce nemá co požadovati a také nic nepožaduje.

Spor, který vznikl mezi žalobcem a žalovaným spolkem týká se doby budoucí. Žalovaný spolek totiž čím dále tím více přichází k přesvědčení, že z modelu žalobcova nemůže vzniknouti socha, která by odpovídala úkolu, o nějž jde, a proto dopisem z 8. května 1937 oznámil žalobci, že jeho model nepřijme a vyzval ho, aby další práci na modelu zastavil. Žalobce dopisem z 11. května 1937 odmítl této výzvě vyhověti a reklamoval pro sebe právo, aby svůj model na náklad spolku dokončil.

V tomto stavu je názorový rozpor mezi oběma stranami dodnes. [...] Žalovaný spolek je toho názoru, že dle modelu žalobcova nemůže vzniknouti socha, která by odpovídala dané úloze a že proto není povinen ani tento model převzít ani honorovati další práci na jeho dokončení. Úkolem soudu je rozhodnouti, zda toto stanovisko je správné čili nic. K odůvodnění stanoviska žalovaný spolek dovoluje si uvésti toto:

3. Jde o jezdeckou sochu Jana Žižky z Trocnova, která má býti postavena na místě dominujícím Praze, na místě významném z hlediska estetického, historického i ideového.

O estetickém významu místa a sochy, která na něm má býti zřízena, nemůže býti pochyby. Umělecké dílo na tomto místě postavené bude ozdobou Prahy, socha však nesprávně pojatá může naopak místo velmi poškoditi, právě proto, že bude státi na místě tak významném. Po stránce historické je místo pro sochu určené významné proto, poněvadž hora Žižkov byla svědkem jednoho z největších vítězství husitských vojsk, které tu poprvé vítězně utkaly se skoro s celým tehdejším světem.

Po stránce ideové je místo významné jednak v důsledku souvislosti s husitskou revolucí v XV. století, která tu tak vítězně vystoupila proti celé Evropě v boji o nové základy života v Evropě, jednak v důsledku souvislosti s Památníkem národního osvobození, k němuž má býti pomník vstupem. Socha má s Památníkem osvobození tvořiti jednotný celek, který má symbolizovati nejen obětí, jichž boj o naše osvobození si vyžádal, nýbrž i také vítězství. [...] Nuže: žalovaný spolek tvrdí, že model, jak jej dosud vytvořil žalobce, toto všechno nevyjadřuje. Že se nesplnilo to, co očekávali jmenovaní znalci, že totiž při provedení modelu ve větším měřítku budou tyto vlastnosti Žižkovy vyjádřeny lépe, nýbrž naopak, že model je daleko horší nežli skica. [...]

4. [...] Žalovaný spolek navrhoval, aby model žalobcem zhotovený byl veřejně vystaven a aby byl konfrontován s jinými vynikajícími jezdeckými sochami, jmenovitě s Myslbekovou sochou sv. Václava a Schnirchovou sochou krále Jiřího, aby tak celá umělecká veřejnost, umělci i kritici, měla možnost o žalobcově modelu se vyjádřiti. Žalobce však vždy se bránil proti zveřejnění modelu, odvolává se na to, že prý jeho model není dílo hotové a že proto nemůže býti srovnáváno s hotovými pomníky Myslbekovým a Schnirchovým. Námitka tato však je

lichá, poněvadž umělec i kritik dovede i v modelu poznati, co v něm je a co v něm není a dovede rozeznati nedostatky, které jsou na vrub nehotovosti díla od nedostatků, které jdou na vrub vad a chyb ve tvůrčím pojetí. [...] Z těchto důvodů žalovaný spolek navrhuje, aby v rámci řízení rozhodčího bylo žalobci nařízeno vystavení jeho modelu. [...]

5. Rozhodčí soud skládá se z odborníků, přes to však žalovaný spolek navrhuje, aby rozhodčí soud dříve, nežli rozhodne vyžádal si oficiální posudky o modelu žalobcově od zástupců těchto organizací: Česká akademie věd a umění, Akademie výtvarných umění, Spolku výtvarných umělců Mánes, Jednoty výtvarných umělců, Sboru pro postavení Památníku osvobození, Státní regulační komise v Praze, Vysoké školy architektury při českém vysokém učení technickém v Praze.

Všechny tyto korporace budťež vyzvány, aby jmenovaly experta, který by jménem jejich po jejich schválení podal posudek o výtvarné hodnotě žalobcova modelu, posudek končící závěrem, zda doporučuje ta která korporace, aby dle žalobcova modelu byl proveden pomník Jana Žižky z Trocnova před Památníkem osvobození.

O tom, že rozhodčí soud přes to, že skládá se vesměs z uměleckých odborníků, formálně je oprávněn takovému znalecké posudky si vyžádati, nemůže býti pochybnosti.

6. Žalovaná strana popírá, že by spolek byl práci žalobcovu schválil. K podrobnému doličení této námitky spolupodepsaný zástupce spolku potřebuje protokolů o schůzích jednotlivých spolkových orgánů, doklady tyto však nejsou mu k dispozici, ježto funkcionáři spolku jsou nyní na dovolené mimo Prahu. Žalovaná strana si proto vyhrazuje v zvláštním přípravném spise podrobněji se vyjádřiti k těmto tvrzením žaloby.

Na tomto místě omezuje se jednak na popření těchto tvrzení žaloby, jednak poukazuje k tomu, že pro otázku, která je vlastním jádrem sporu, nemělo významu, i kdyby vskutku jednotlivé spolkové orgány o dřívějších modelech se vyjadřovali příznivě. Ani takováto vyjádření nezbavovala by spolek práva a povinnosti odmítnouti model, jakmile by bylo zjištěno, že model neodpovídá.

7. Ze všech těchto důvodů žalovaná strana navrhuje, aby žaloba pana Bohumila Kafky z 25. června 1937 byla zamítnuta. Naopak žalovaný spolek navrhuje, aby bylo uznáno právem, že žalovaný spolek není povinen převzít model jezdecké sochy Jana Žižky [...] a honorovati práci Bohumila Kafky na tomto modelu provedenou po 10. květnu 1937. Stejnopis této žaloby zasílá se přímo všem členům rozhodčího soudu, jakož i právnímu zástupci žalobcovu p. JUDr. Janu Löwenbachovi.

V Praze dne 30. července 1937.

Spolek pro zbudování Žižkova pomníku na Žižkově.

Rozsudek rozhodčího soudu, Praha, 18. 12. 1937.

ANG, Bohumil Kafka, Dokumentace díla, Rozsudek, kart. 15.

Rozhodčí soud ve sporné věci sochaře Bohumila Kafky, profesora Akademie výtvarných umění v Praze, proti Spolku pro zbudování Žižkova pomníku v Žižkově, jehož členy byli profesor Josef Richard Marek a architekt Jan Zázvorka jako přisedící a Dr. Zdeněk Wirth jako předseda, uznal jednomyslně takto právem:

1. Žalobce jest podle smlouvy z 21. prosince 1932 oprávněn a zavázán dokončiti sádrový model jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova, určené v bronzovém odlitku pro jeho pomník před Památníkem Národního osvobození na Žižkově, jak to schválil poradní sbor ve svém posudku z 12. března 1937, po případě podle dalších směrnic tohoto poradního sboru.

2. Žalovaný Spolek jest povinen žalobce v této práci nerušiti a převzíti ji podle ustanovení smlouvy z 21. prosince 1932.

3. Jako důsledek bodu 1. a 2. zamítá se návrh žalovaného Spolku, aby bylo uznáno právem, že není povinen převzíti sádrový model jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova pro jeho pomník před Památníkem Národního osvobození na Žižkově a že není povinen honorovati práci Bohumila Kafky na tomto modelu provedenou po 10. květnu 1937.

4. Útraty tohoto sporu určují se pro rozhodčí soud částkou 3 700 Kč, kterou jest každá strana povinna nahraditi polovicí k rukám předsedy soudu do 14 dnů.

Odůvodnění rozsudku:

I. Rozhodčí soud dospěl k svému rozhodnutí a základě úvah o okolnostech v ústním rozhodčím řízení zjištěných, na základě všech oběma stranami předložených písemných dokladů i na základě vlastního studia výtvarného materiálu v atelieru umělcově, [...] Žalobce, profesor Akademie výtvarných umění v Praze, sochař Bohumil Kafka provedl na vyzvání Spolku pro zbudování pomníku Žižkova v Žižkově v roce 1932 náčrt jezdecké sochy Jana Žižky z Trocnova pro jeho pomník před Památník Národního osvobození v Žižkově. Tento náčrt byl schválen valnou schůzí Spolku dne 10. prosince 1932. Na to zadal Spolek žalobci listem z 21. prosince 1932 za přesně stanovených podmínek provedení sádrového modelu sochy, způsobilého definitivního odlití do bronzu.

Na to následovala další období práce žalobcovy ve lhůtách v zadávacím listě stanovených: model koně v životní velikosti dokončen a schválen poradním sborem i valnou schůzí Spolku 1935, model jezdce v životní velikosti schválen ve stadiu „naložení v hrubých formách“ poradním sborem a valnou schůzí v únoru případně v březnu 1937.

Zatímco žalobce pokračoval ve vypracování sochy jezdce v životní velikosti a zahájil již práci na modelu koně v definitivní velikosti, obdržel od Spolku dne 8. května 1937 dopis,

v němž se mu oznamuje, že se Spolek usnesl ve schůzi 4. května 1937 nepřijmouti jím vypracovaný model jezdce s koněm v životní velikosti, protože se neshoduje s plastickým náčrtem, na jehož základě mu bylo zadáno definitivní provedení modelu a v němž se vyzývá, aby v práci nepokračoval.

Žalobce odpověděl dopisem z 11. května 1937 [...] a žádal o sdělení, uznává-li Spolek platnost a závaznost smlouvy s ním. Když Spolek na tento dopis ani na výzvu právního zástupce žalobce neodpověděl, rozhodl se profesor Bohumil Kafka domáhat se žalobou proti Spolku pro zbudování Žižkova pomníku v Žižkově toho, aby nebyl rušen ve své umělecké práci na sádrovém definitivním modelu sochy. Při tom opřel se o ustanovení v zadávacím listě z 21. prosince 1932, že se obě strany zavazují, kdyby po dobu trvání smluvního poměru vzešel mezi nimi spor po stránce umělecké, vznést tento spor na rozhodčí soud tří odborníků, z nichž po jednom si volí každá strana a tito dva zvolí předsedu.

II. Na tomto základě ustavil se rozhodčí soud v záhlaví tohoto rozsudku jmenovaný a obě strany prohlásily v písemných podáních i při prvním ústním jednání, že se příslušnosti tohoto rozhodčího soudu podrobují.

Rozhodčí soud konal tři ústní jednání za přítomnosti stran, prohlédl za jich přítomnosti náčrt žalobcův z roku 1932, nynější model jezdecké sochy, bronzový odlitek koně a všechny pomocné modely a práce na modelu koně v definitivní velikosti v atelieru žalobce a konal tři porady neveřejné po třetím ústním jednání.

Při řízení předložil zástupce žalobcův zadávací list a jednak v originálech, jednak v opisech korespondenci vedenou mezi žalovaným Spolkem a žalobcem od 8. května 1937 a opisy posudků poradního sboru o jednotlivých etapách práce žalobce. [...]

Při posledním ústním jednání vyzval rozhodčí soud pro úplnost žalovaný Spolek, aby předložil zápisy o spolkových valných schůzích, pokud se týkají práce žalobce a požádal jednatele Spolku, ředitele škol ve výslužbě Jana Balvína, aby sdělil osobně předsedovi soudu, co o těchto zápisech a jejich obsahu mu je známo. Na tuto výzvu odpověděl zástupce žalovaného Spolku, že příslušných originálů nemá a nemůže jich předložit. Ředitel Balvín pak prohlásil, že právě nyní všechny písemnosti Spolku srovnal, že nic neschází až na zápis o valné schůzi z roku 1937, který nemohl pro nemoc provést

V průběhu řízení pokoušel se rozhodčí soud několikrát o smírnou dohodu mezi stranami. Při ústním jednání dne 23. září 1937 byla docílena kompromisní formule, kterou se obě strany zavázaly, že se podrobí výroku rozšířené umělecké komise, složené z dosavadního poradního sboru (sekce umělecké), členů rozhodčího soudu a dalších tří odborníků z kruhů výtvarníků, sochařů. Poněvadž však tato dohoda byla přijata žalobcem s podmínkou, že ji

schválí valná hromada žalovaného Spolku a poněvadž ji tato nepřijala, byl soud nucen o žalobě rozhodnouti.

III. Žalovaný Spolek doznal platnost, závaznost a obsah zadávacího listu z 21. prosince 1932, dodal však, že umělec ve své práci neměl býti úplně neomezen, čemuž prý svědčí ustanovení v zadávacím listě o řešení eventuálního sporu po stránce umělecké. [...] Spor, který vznikl, netýká se prý doby minulé, nýbrž doby budoucí, neboť žalovaný Spolek došel k přesvědčení, že z modelu žalobcova v životní velikosti nemůže vzniknouti definitivní socha, která by splnila úkol, o nějž jde, a proto oznámil žalobci, že jeho modelu nepřijme a vyzval ho, aby práci zastavil. Jest to tedy rozpor o umělecké pojetí sochy Jana Žižky a jest na rozhodčím soudu rozhodnouti, je-li žalobcův model, třeba nehotový, s to splniti úkol, o který jde a má-li na něm býti dále pracováno.

V odůvodnění tohoto svého stanoviska uvedl žalovaný Spolek, že jde o významnou jezdeckou sochu, která má býti postavena na místě významném z hlediska ideového, estetického i historického. Tato hlediska žalovaný Spolek ještě rozvedl a doložil citáty z článku senátora Františka Udržala v „Brázdě“ a ze zápisů komise o provedeném náčrtu. Spolek tvrdí, že žalobcův model v životní velikosti nevyjadřuje to, co bylo v těchto projevech vysloveno, že je daleko horší než náčrt a že nezpodobňuje Žižku tak, jak jej musí zpodobniti pomník, o který jde. Proto vznáší Spolek námitky proti žalobcovu uměleckému pojetí díla a je přesvědčen, že není povinen je přijmouti, když požadavkům na pomník kladeným nevyhovuje. Spolek považuje za své právo vznést tyto námitky i v průběhu práce umělcovy, když se ukázalo, že model nemůže splniti daný úkol.

V dalším pak navrhuje Spolek, aby o tom, ztělesňuje-li model žalobcem vypracovaný představu národa o Žižkovi a může-li splniti úkol, který socha míti má, se vyjádřily co nejúplněji umělecké kruhy a aby jednak bylo nařízeno žalobci vystavení jeho modelu, jednak aby rozhodčí soud, dříve než rozhodne, vyžádal si oficiální posudky o žalobcově modelu od zástupců České akademie věd a umění, Akademie výtvarných umění, Spolku výtvarných umělců Mánes, Jednoty výtvarných umělců, Sboru pro postavení Památníku osvobození, státní regulační komise v Praze a Vysoké školy architektury při Českém vysoké učením technickém v Praze, doporučují-li, aby byl pomník proveden podle žalobcova modelu.

Při posledním ústním řízení dne 18. listopadu 1937 doplnil zástupce Spolku tento návrh ještě tím, aby rozhodčí soud vyčkal posudku České akademie věd a umění, respektive její odpovědi na dopis Sboru pro zbudování Památníku osvobození o této otázce.

Žalovaný Spolek popřel, že by byl žalobcův model sochy v životní velikosti schválil. Oznámil, že mu sice nejsou protokoly o schůzích jednotlivých orgánů spolkových k dispozici,

ale že pro otázku, která je jádrem sporu, nemělo by ani významu, i kdyby vskutku se byly jednotlivé spolkové orgány o dřívějších modelech vyjádřily příznivě. Ze všech těchto důvodů navrhl žalovaný Spolek zamítnouti žaloby a domáhá se výroku, že není povinen převzít žalobcův model jezdecké sochy Žižkovy v životní velikosti a honorovati jeho práci, provedenou po 10. květnu 1937.

IV. Žalobce vyvrací v přípravném spise z 8. září 1937 tyto námitky žalované strany, Tvrdí, že není předmětem sporu, je-li model žalobce s to splnití úkol, o který jde, nýbrž je-li žalobce oprávněn a zavázán dokončiti sochu Jana Žižky tak, jak to schválil poradní sbor ve svém posudku z 12. března 1937, případně podle jeho dalších směrnic. Polemizuje s dalšími vývody žalované strany, připouští názor žalobce, že jádrem sporu je otázka, jsou-li pochybnosti žalovaného Spolku oprávněny čili nic, kteroužto otázku může však za daného stavu věci a podle smlouvy rozhodnouti pouze rozhodčí soud. [...]

V. Vzhledem k tomu, že skutkový stav provedený ústním řízením, předloženými listinami, obšírnými vysvětlivkami stran a prohlídkou výtvarného materiálu v atelieru žalobcově byl dostatečně vysvětlen, nepovažoval rozhodčí soud za účelné a nutné, aby vyčkal odpovědi České akademie věd a umění na dopis Sboru ani aby provedl další důkazy stranami navržené a zejména, aby si vyžádal posudek jiných odborníků nebo korporací.

Pokud jde o stanovisko České akademie, byla tato požádána o posudek korporací, která není stranou v tomto sporu. Pokud pak jde o další odborníky, sluší se poukázati na znění smlouvy, podle které strany se zavazují, že vznesou případný spor o otázce umělecké před rozhodčí soud tří odborníků. [...]

VI. [...] Sekce poradního sboru schválily všechny dosavadní etapy práce žalobcovy, ale vždy konstatovaly, že změny v dalším stadiu v jeho intencích provedené jsou ziskem a znamenají zlepšení díla. Žalovaný Spolek netvrdí, že by dosavadní postup práce nebyl tímto poradním sborem schválen, ale popírá ve své žalobní odpovědi, že by byl sám práci žalobcovu schválil. Toto tvrzení nebylo však prokázáno a ani na výzvu předsedu nebyly o tom dotyčné protokoly předloženy. Tvrzení to je také protimyslné, poněvadž soud si nedovede představit, že by žalovaný Spolek byl vyplácel žalobci za dobu minulou splátky, jak bylo souhlasně uvedeno, kdyby spolkové orgány nebyly postup jeho práce schválily. [...]

VII. V dopise z 8. května 1937 prohlašuje Spolek, že má právo nepřijmouti model, jenž neodpovídá objednavce (změny proti náčrtu), zvláště když změny celku neprospěly a že zastavuje pokračování v práci na modelu. Podle názoru rozhodčího soudu byl zde Spolek vyvolávaje umělecký spor s autorem v nepravu z těchto důvodů:

a) Existence poradního sboru a jeho výhradní kompetence pro posouzení umělecké stránky práce žalobcovy v jednotlivých stádiích až do ukončení modelu v definitivní velikosti je dána smlouvou (zadávacím listem). Praxe se vyvinula od roku 1932 tak, že členové tohoto sboru schvalovali k písemnému vyzvání Spolku podle postupu práce hotové dílo a dávali pro jeho další etapy pokyny.

b) Námitky proti převzetí určitého stádia modelu a uvolnění příslušné splátky honoráře mohly by tedy vzniknouti jen tehdy, kdyby byl tento poradní sbor podal nepříznivý posudek [...]

c) Naopak poradní sbor změny sám doporučoval v každém stádiu práce, jak dokazují jeho protokoly z roku 1935 a 1937.

d) Jedině kompetentní poradní sbor nikdy neodepřel jednotlivým stádiím umělcova díla svého schválení, podal vždy posudek příznivý a dvakrát se vyjádřil, že změna je pro dílo ziskem (27. června 1935) a že změna prospěla dílu (12. března 1937).

e) K zastavení práce nedává zadávací list Spolku vůbec práva, když schválení poradního sboru bylo pro sporné stádium umělcovy práce řádně získáno a když bylo tak řádně vyhověno podmínce honoráře.

VIII. [...] Soud se pak přesvědčil srovnáním textu protokolů poradního sboru a jednotlivými stádii umělcovy práce, že umělec vyhověl vždy všem přáním a pokynům sboru a nabyl přesvědčení, že každá odchylka od náčrtu po případě návrat k ní na návrh poradního sboru prospěly dílu a nemohou býti umělci kladeny k tíži. Konečně upozorňuje rozhodčí soud, že žalobce vyslovuje i v VI. odstavci své žaloby ochotu dokončiti model podle dalších pokynů poradního sboru nebo rozhodčího soudu. [...]

IX. Žalovaný spolek namítá ve svém dopise z 8. května, že nynější model (jezdec s koněm v životní velikosti) jednak neodpovídá původnímu náčrtu, jednak je horší než tento. K této námitce konstatuje soud, že po jeho názoru není oprávněna především proto, že zadání díla umělci se stalo zcela volně, nikoliv na podkladě náčrtu, protože v zadávacím listu není o náčrtu ani přímo ani v náznaku zmínky, a potom z důvodů čistě uměleckých. [...] Na umělci nelze ze zásadních důvodů žádati, aby při práci na velikém díle, jako je tento pomník, se řídil přesně a otrocky původním náčrtem až do konečné koncepce pomníku v definitivní velikosti [...]

XI. Po bedlivé úvaze a po důkladné dvojí prohlídce žalobcova náčrtu modelu koně s jezdcem v životní velikosti, modelu koně v bronzovém odlitku, jakož i pomocných modelů i dalších výtvarných, historických a archeologických pomůcek žalobcových souhlasí soud s názorem poradního sboru, že modelu žalobcovu v dnešním stádiu nelze vytknouti vad

uměleckých, že naopak tu Bohumil Kafka vytvořil dílo jak v ideovém pojetí, tak v celkové kompozici a v modelaci umělecky významné, které je vhodným podkladem pro další pokračování v práci i pro splnění úkolu, pro který bylo určeno a že nynější stádium díla, k němuž autor došel po mnoha úvahách a usilovnou prací uměleckou, znamená proti náčrtu podstatné zlepšení po všech stránkách jak výtvarné, tak čistě věcné. [...]

Jediným východiskem z tohoto sporu je tedy, podle přesvědčení rozhodčího soudu, odhodlání Spolku poskytnouti žalobci plnou volnost k dokončení díla, jak vyplývá z podmínek zadávacího listu, až do definitivního provedení sádrového modelu ve skutečné velikosti. Případná přání Spolku na další změny modelu mohla by býti realizována jenom, vezme-li je poradní sbor za své.

Útraty a vyhotovení rozsudku:

Pokud jde o útraty rozhodčího řízení, jež podle zadávacího listu nese každá strana polovicí, uznal soud za přiměřené, aby bylo předsedovi za řízení sporu a účast při třech ústních jednáních a při dvojí místním ohledání přiznáno 1 400 Kč, oběma přisedícím po 1 000 Kč a zapisovatelce 300 Kč, celkem tudíž 3 700 Kč.

Toto rozhodnutí vyhotovuje se ve čtyřech stejnopisech, jež jsou podepsány předsedou a oběma přisedícími. Originál zůstane se spisy uložen u předsedy, po jednom vyhotovení doručuje se zástupcům obou stran a další stejnopis úřadu pro vyměřování poplatků v Praze s podotknutím, že předmět sporu byl za souhlasu obou stran oceněn částkou 63 000 Kč.

V Praze dne 18. prosince 1937. Podepsán Zdeněk Wirth.

Výpisky profesora Jaroslava Bendy z dopisů Bohumila Kafky rodině 1931-1941, b.d.³⁵⁷

ANG, Bohumil Kafka, Rukopisy-cizí, Benda Jaroslav, kart. 23.

22. 10. 1938

Od loňského března, kdy začal konflikt o Žižku, trvající do Vánoc, prožíváme těžké rány. Na Vánoce začala má vážná nemoc a sotva jsem se zotavil a po 7 ½ měsících začal pracovat, vypukla Bertina těžká nemoc a k tomu ještě ta politická katastrofa.

26. 11. 1939

³⁵⁷ Data korespondence známe. Nevíme však, kdy Jaroslav Benda vyhotovil svůj soupis.

Velký ateliér jest nápadná budova. Vypadá jako veřejná budova a již po čtyřikrát ji chtěli vojáci pro sebe zabrat.

11. 9. 1941

Na Žižkovi je pravá ruka a pravá noha již osazena. Dnes se začíná s odstraňováním lešení a s přemísťováním na druhou stranu. Asi za 3 dny bude celý Žižka nahoře a všechno lešení bude odstraněno. Již nyní dělá velký dojem.

20. 11. 1941

Milý bratře! Já jsem počátkem tohoto měsíce úplně dokončil velkou jezdeckou sochu Žižky 8 metrů vysokou, kterou jsem začal před 11 lety. Přivedl jsem ji k cíli přes nesčetné překážky. Nyní cítím jako velikou úlevu, že tento obrovitý úkol není více na mých zádech.

Osudy „velkého ateliéru“

Berta Kafková Ústřednímu národnímu výboru, Praha, 4. 10. 1948.

ANG, Bohumil Kafka, Doklady-Kafková Berta, Korespondence-odeslaná, ÚNV, kart. 2.

Městská rada ve své schůzi dne 18. listopadu 1932, resp. 24. března 1933 propůjčila na žádost Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova část obecního pozemku vodárenského v Praze-Dejvicích při přečerpací stanici vodárenské č. kat. 854/2 ve výměře 496 m² pro stavbu provizorního sochařského ateliéru. Na tomto pozemku byl skutečně vybudován sochařský ateliér, který svými rozměry dovoľoval vytvoření soch Jana Žižky z Trocnova a M. R. Štefánika, neboť tyto sochy vytvořené v nadživotní velikosti by nemohly býti instalovány v žádném jiném sochařském ateliéru.

Účel, k němuž ateliér byl zřízen a pozemek propůjčen dosud splněn nebyl, poněvadž socha Jana Žižky z Trocnova je právě nyní odlévána, takže jednotlivé kusy sádrového modlu jsou odváženy z ateliéru k odlití do slévárny a po odlití jsou opět vráceny do ateliéru, neboť slévárna nemá možnost, aby všechny kusy u sebe uskladňovala. Jelikož socha, čímž jest rozuměti socha ve svém konečném provedení, není dokončena, trvá nárok na udržování tohoto ateliéru ve smyslu původního usnesení městské rady.

Protože však se dějí z různých stran pokusy, aby tento ateliér byl odňat svému účelu, dovoluji si na tuto situaci upozornit a přitom požádat, aby udržování ateliéru vázané původně na dokončení sochy Žižkovy bylo rozšířeno především i na dokončení sochy Mánesovy a sochy Štefánikovy, u níž bude třeba obnovení sochy Iva. Pomník Mánesův rovněž v nadživotní velikosti byl věnován Akademií věd a umění městu Praze a jest zatím v sádrovém modelu uložen v ateliéru, protože dosud nebylo možno přikročit k odlévání. Kromě toho socha Iva, která byla na nátlak Hitlera odstraněna v Bratislavě ze Štefánikova pomníku, byla nyní shledána v jednotlivých kusech a bude pro její rekonstrukci třeba použít jednotlivých usů sádrového modelu, kterážto rekonstrukce je možná pouze v tomto ateliéru.

Konečně je v ateliéru uložena umělecká pozůstalost profesora B. Kafky, který ji odkázal Národní galerii, avšak Národní galerie nemá zatím jiných prostor pro její uložení. Hodlá proto ve své kompetenci tuto pozůstalost instalovat v ateliéru způsobem přípustným pro návštěvníky galerie.

Z těchto důvodů prosím, aby Ústřední národní výbor rozšířil dodatečně podmínky pro propůjčení vodárenského pozemku i na dokončení sochy Mánesovy a rekonstrukce sochy Iva a k instalaci uměleckého odkazu profesora Kafky až do dne převzetí této pozůstalosti

Národní galerií. Poznámávám, že poplatek za propůjčení pozemku vyměřený je trvale a řádně placen. Potvrzení Národní galerie je připojeno v opise.

V Praze, dne 4. října 1948.

Berta Kafková

Zápis o předběžném jednání ve věci stavebních úprav v nově převzatém ateliéru pro vytvoření modelu sousoší gen. J. V. Stalinovi, Praha, 23. 1. 1951.

ANG, Bohumil Kafka, Doklady-Kafková Berta, Zápis o předběžném jednání ve věci stavebních úprav ateliéru (kopie), kart. 2.

Místní komise konala se dne 23. ledna 1951 o 9 hodině dopolední na místě samém.

Přítomni: Ing. Kamarád za stavební kancelář ÚNV, stav. Bosák dtto, Ing. Mašek za závod Stavena, Štorkán za Národní galerii, B. Kafková, dosavadní držitelka objektu. Poznámka: Akad. sochař O. Švec byl vyzván ke komisi – omluvil se.

Přítomní prohlédli na místě samém stav převzatého ateliéru po zemřelém B. Kafkovi v Praze Střešovicích, Dělostřelecká č. 4. [...] Závodu Staveně přikázáno, aby o detailních úpravách byla na místě sjednána dohoda dle potřeby a přání sochaře O. Švece. [...]

Právní oddělení technického referátu ÚNV Dr. Tuček zařídí další pronájem pozemku, patřícího komunálním podnikům – Vodárnám, a prodlouží požární pojistku předanou nám bývalým majitelem. S paní G. Burešovou, zastupující manžela kustoda S. Bureše, sjednáno, že po uvedení ateliéru do provozu půjde telefon, odběr elektrického proudu a provoz ústředního topení již na účet stavební kanceláře ÚNV.